
Tal om frivillighed i Danmark

Tal om frivillighed i Danmark

Frivilligrapport 2016-2018

Center for Frivilligt Socialt Arbejde

**Tal om frivillighed i Danmark
Frivilligrapport 2016 - 2018**

Af Mette Hjære, Helene Elisabeth Dam Jørgensen og
Malthe Lindholm Sørensen

December 2018

Center for Frivilligt Socialt Arbejde
Albanigade 54 E, 1. sal
5000 Odense C
www.frivillighed.dk

ISBN: 978-87-90440-40-4

Grafisk tilrettelæggelse og layout: www.lindhardt-krull.dk
Tryk: Mark & Storm Grafisk

Center for Frivilligt Socialt Arbejdes publikationer kan
frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Send gerne skrifter der omtaler, anmelder, henviser
eller gengiver vores publikationer.

Om Frivilligrapporten

Siden 2010 har Frivilligrapporten løbende monitoreret frivilligheden med særligt fokus på velfærdsområdet, dvs. social- og sundhedsområdet samt det humanitære og almennyttige arbejde.

Frivilligrapporten består af en befolkningsundersøgelse, en foreningsundersøgelse og en kommuneundersøgelse.

Center for Frivilligt Socialt Arbejde udgiver løbende tendensanalyser på baggrund af disse tre undersøgelser.

Frivilligrapporten er finansieret af Frivilligpakken under Børne- og Socialministeriet.

Indhold

Forord	7
--------------	---

Kapitel 1.

På tværs af frivilligheden **8**

Begreber om frivillighed	8
Foreningsorganisering og foreningsdemokrati	9
Medlemsudvikling i foreningerne	9
Medlemskab og tidsforbrug	10
Den demokratiske indflydelse blandt stemmeberettigede i frivillige sociale foreninger	11
De non-formelle og uformelle organiseringsformer	12
Civilsamfundets fortalerrolle	14
Økonomisk støtte og betydningen for fortalerrollen	14
Omfanget af offentlige midler og indflydelsen på fortalerrollen	16
Det tværsektorielle samarbejde	17

Kapitel 2.

Tal om det frivillige Danmark **22**

Analyse af befolkningens frivillige engagement

Danskernes frivillige arbejde	24
Køn og frivillighed	24
Alder og frivillighed	25
Geografi og frivillighed	26
Beskæftigelse og frivillighed	27
Motivation og frivillighed	27
Frivillighed på hvilke områder?	28
Frivilliges tilknytning og medlemskab	30
Det frivillige arbejdes timer, form og opgaver	31
Lidt om de ikke-frivillige	34

Kapitel 3.

Tal om foreninger og frivillighed **40**

Analyse af foreningers engagement, samarbejde og organisering

Bag om de sociale foreninger	42
Hvilken organisationsform?	42
Lokal eller landsdækkende?	43
Lokalafdelinger i landsdækkende foreninger	44
Foreningernes alder og målgrupper	45

Foreningernes økonomi.....	46
Flere midler, eller...?	46
Offentlig finansiering	47
Offentlige midler fra 2014-2018.....	48
For megen administration i forbindelse med offentlige midler?.....	49
Påvirker bevillingsgiveres krav den frivillige sociale indsats?	50
Menneskelige ressourcer	51
Flere og flere brugere	51
Frivillige.....	52
Ansatte på ordinære vilkår.....	53
Ansatte på særlige vilkår	54
Betyder flere brugere større menneskelig kapacitet?.....	55
Understøttelse til frivillige, ansatte og bestyrelsesmedlemmer	56
Demokrati og medlemmer	57
Hvordan medlem?.....	57
Medlemsudvikling.....	58
Hvordan vælges bestyrelser?	59
Fremmøde blandt stemmeberettigede.....	59
Samarbejdspartnere.....	60
Samskabelse med kommuner.....	61
Foreningerne tror på fremtiden	63

Kapitel 4.

Tal om kommuner og frivillighed **66**

Analyse af kommunernes engagement og samarbejde på det frivillige velfærdsområde

Kommunernes prioritering af frivilligheden og civilsamfundet	68
Civilsamfundet – den naturlige samarbejdspartner	68
Frivillige organisationer og foreninger	68
Frivilligcentre	70
Frivillige og andre borgere.....	72
Frivillige i kommunale institutioner	74
Rammer og støttestrukturer	75
Frivilligpolitikker og frivilligråd	76
Kommunale medarbejdere.....	78
Frivillighed på dagsordenen i andre kommunale sammenhænge	79
Litteratur	82
Metodebilag: Tal om det frivillige Danmark	84
Metodebilag: Tal om frivillige sociale foreninger	88
Metodebilag: Tal om kommuner og frivillighed	90

Fotograf Steen Brogaard.

Forord

Frivillige er en bærende del af det danske samfund og er drivkraften i vigtige sociale indsatser. Jeg bliver altid imponeret, når jeg taler med de mennesker, som vælger at bruge noget af deres tid og energi på at hjælpe udsatte medborgere til en bedre tilværelse.

Derfor er det en fornøjelse at bladre Frivilligrapporten igennem. Den bekræfter nemlig, at vi i Danmark har et stærkt civilsamfund, som bygger på et stort frivilligt engagement på det sociale område. Foreningerne oplever, at stadig flere borgere ønsker at være med. Og samtidig viser rapporten, at samarbejdet mellem foreninger og kommuner bliver stadig stærkere. Det er i mine øjne en stor styrke, når vi kan skabe synergi mellem civilsamfundet og det offentlige og på den måde skabe ekstra værdi for borgerne.

Jeg hæfter mig ved, at særligt mennesker uden for arbejdsmarkedet opsøger frivilligt arbejde i de sociale foreninger. Det glæder mig rigtig meget, for på den måde opnår der plus på flere bundlinjer. En frivillig indsats er nemlig ikke bare en fordel for organisationerne og de socialt udsatte, men også for den frivillige selv, som oplever at kunne gøre en forskel.

Civilsamfundet kan noget helt specielt. Frivilligt arbejde kommer fra et ønske om at gøre noget godt for andre og er en kæmpe ressource for vores samfund. Drivkraften er næstekærlighed, og det skaber tillid og stærke relationer på tværs af samfundet. Det fællesskab skal næres og styrkes, og som minister er det min opgave at sikre de bedst mulige rammer for den frivillige indsats. Derfor er "Strategien for et stærkere civilsamfund" fra sidste års satspuljeaftale særlig vigtig for mig. Strategien har blandt andet fokus på, at de frivillige fællesskaber skal være åbne for alle, og at samarbejdet mellem foreninger og de lokale myndigheder skal styrkes. Samtidig er vi som led i strategien i gang med at indføre enklere regler for den statslige støttestruktur, hvilket betyder, at de frivillige i højere grad kan koncentrere sig om de sociale indsatser i stedet for papirarbejde.

Med styrkede rammer for organisationerne og en frivilligrapport, der vidner om et stærkt engagement, har jeg store forventninger til de kommende års videreudvikling af civilsamfundet. I første omgang skal lyde et stort tak til alle, der yder en indsats, om det så er som afrydder på en café, revisor, kontaktperson for udsatte eller noget helt andet. I er alle med til at løfte vores velfærdssamfund og bidrager til, at respekt og hjælpsomhed er bærende værdier i Danmark. Tak for indsatsen!

Mai Mercado, børne- og socialminister

Frivilligt arbejde kommer fra et ønske om at gøre noget godt for andre og er en kæmpe ressource for vores samfund.

Kapitel 1.

På tværs af frivilligheden

Siden den første Frivilligrapport så dagens lys i 2010, har den givet en status over den frivillige sociale indsats på tre områder: Blandt den danske befolkning, blandt frivillige sociale organisationer og foreninger og blandt landets kommuner. Frivilligrapport 2016-18 er den fjerde af sin art. Og som sine forgængere er dens formål at give et aktuelt indblik i de forskellige aktørers profiler og engagement på det frivillige sociale område. At det nu er fjerde gang på otte år, vi har gennemført undersøgelserne, giver os endvidere en unik mulighed for at belyse udviklingen i frivilligheden i den sociale sektor.

Frivilligrapport 2016-2018 har dog været på gaden længe. I august 2017 udgav vi delundersøgelsen om befolkningens frivillige arbejde, i november 2017 udkom kommuneundersøgelsen, og i oktober 2018 udkom foreningsundersøgelsen. Alle tre baggrundsrapporter kan du genfinde her i den samlede rapport i henholdsvis kapitel 2, 3 og 4.¹

Vi indleder imidlertid rapporten med et kapitel, der går på tværs af de tre undersøgelser. I kapitel 1 finder du således en tværgående analyse, der retter fokus mod et lille udvalg af de emner, som de seneste to år, hvor Frivilligrapporten har taget form, har været højaktuelle i civilsamfundsdebatten. Vi retter blikket mod tre temaer: 1) Foreningsorganisering og foreningsdemokrati, 2) Civilsamfundets fortalerrolle, 3) Det tværsektorielle samarbejde.

BEGREBER OM FRIVILLIGHED

I denne rapport er der særligt to begreber, som danner rammen for vores undersøgelser, tal og analytiske overvejelser, nemlig *frivilligt arbejde* og *frivillig organisation*. Inden vi går over til analyserne beskriver vi dem kort neden for.

---

¹ Du kan downloade undersøgelserne fra vores hjemmeside frivillighed.dk. Her finder du også alle artikler, der er udgivet i forbindelse med de tre delundersøgelser samt bibliografien med de seneste års danske litteratur om frivillighed, foreningsliv og civilsamfund.

Frivilligt arbejde kan være mange forskellige ting: Fx at fungere som frivillig træner i en idrætsforening, være bloddonor, samle penge ind til en humanitær organisation, sidde i bestyrelsen i en boligforening, børnehave eller skole, være frivillig i hjemmeværnet eller på et værested for socialt udsatte, være lektiehjælper eller lignende opgaver.

Frivilligt arbejde er kendetegnet ved at være ulønnede aktiviteter, der udføres over for personer uden for den frivilliges familie og slægt. Derved adskilles frivilligt arbejde fra almindeligt husholdningsarbejde og omsorg over for familiemedlemmer. Frivilligt arbejde karakteriseres yderligere ved at være formelt organiseret. Det betyder, at almindelig hjælpsomhed eller spontane handlinger, fx at følge en ældre eller handicappet person over gaden, bære indkøbsposer hjem fra et supermarked og lignende, ikke betegnes som frivilligt arbejde. Sidst, men ikke mindst kræver det, at den frivillige er aktiv. Det betyder, at et medlemskab af en forening i sig selv ikke kan karakteriseres som frivilligt arbejde.

Bredt kan frivilligt socialt arbejde defineres som handlinger, der sigter på at give enkeltindivider eller grupper en øget velfærd eller omsorg eller sigter på at løse velfærdsproblemer.

Frivilligt socialt arbejde er frivilligt arbejde, der udføres inden for det sociale og sundhedsmæssige område. Bredt kan frivilligt socialt arbejde defineres som handlinger, der sigter på at give enkeltindivider eller grupper en øget velfærd eller omsorg eller sigter på at løse velfærdsproblemer.

Den frivillige organisation har følgende kendetegn: Den er formaliseret. Dvs. at den skal have en juridisk status eller en organisatorisk struktur med fx vedvarende aktiviteter, formelle mål, en ledelse, et navn, en adresse eller et mødested. Den må ikke være kontrolleret af den offentlige sektor, og den skal organisatorisk være adskilt derfra. Den skal arbejde nonprofit, og det primære formål må ikke være at tjene penge eller være styret af kommercielle mål og hensyn. Den frivillige organisation skal selv kunne bestemme over egne anliggender og må ikke være kontrolleret af andre organisationer. Sidst, men ikke mindst skal deltagelse i en frivillig organisation være frivillig. Det skal være frivilligt for enhver, om man vil bidrage i form af arbejdskraft eller økonomisk støtte.

FORENINGSORGANISERING OG FORENINGSDEMOKRATI

Nogle af de højaktuelle debatter, der er i gang, relaterer sig til foreningslivets fundament: medlemsudvikling, medlemskabets relation til frivilliges tidsforbrug og demokratiske forhold i foreningerne. Ind i denne diskussion finder vi også et perspektiv – som man kan hævde er kontrasten hertil – nemlig den uformelle frivillighed. Nedenfor zoomer vi ind på disse perspektiver og præsenterer data fra vores undersøgelser, der understøtter en sådan afdækning.

Medlemsudvikling i foreningerne

Medlemmerne er en af grundpillerne i foreningslivet. Dels fordi medlemmerne er bidragsydere til foreningernes demokratiske struktur, og dels fordi medlemmerne ofte bidrager med kontingent, som er med til at sikre det økonomiske fundament i foreningerne. Sidst, men ikke mindst er medlemmerne ofte også de faste pålidelige frivillige, der løfter de kerneopgaver, som den enkelte forening udfører.

Gennem de senere år har foreningerne dog oplevet en anden medlemstilknytning, end vi tidligere har set. I en forskningsartikel fra 2018 bliver det bl.a. vist, hvordan der i de danske foreninger har været et fald i antallet af medlemmer fra 2004-2012 på 10 pct. point (Qvist, Henriksen og Fridberg, 2018). I forlængelse heraf når artiklen frem til, at den forandrede medlemstilknytning, hvor den frivillige i mindre grad end tidligere er tilknyttet til foreningen gennem sit medlemskab, har betydning for, at den frivillige bruger færre timer på at udføre frivilligt arbejde. Samlet er frivilliges tidsforbrug faldet med 16 pct. fra 2004-2012.

Svagere medlemsbånd mellem foreninger og frivillige har altså en direkte effekt på den tid, som frivillige investerer i deres frivillige arbejde.

Et fald i antallet af medlemmer formodes ligeledes at kunne have konsekvenser for foreningernes rolle som demokratiske rugekasser samt deres position som "vagthund" i samfundet. En formindsket kontingentindtægt fra medlemmer kan betyde, at foreninger i højere grad bliver afhængige af offentlige midler eller fondsmidler og derved i større grad må tilgodese krav og forventninger fra deres donorer. Denne pointe vil blive udfoldet yderligere i afsnittet "Foreningerne som fortalere".

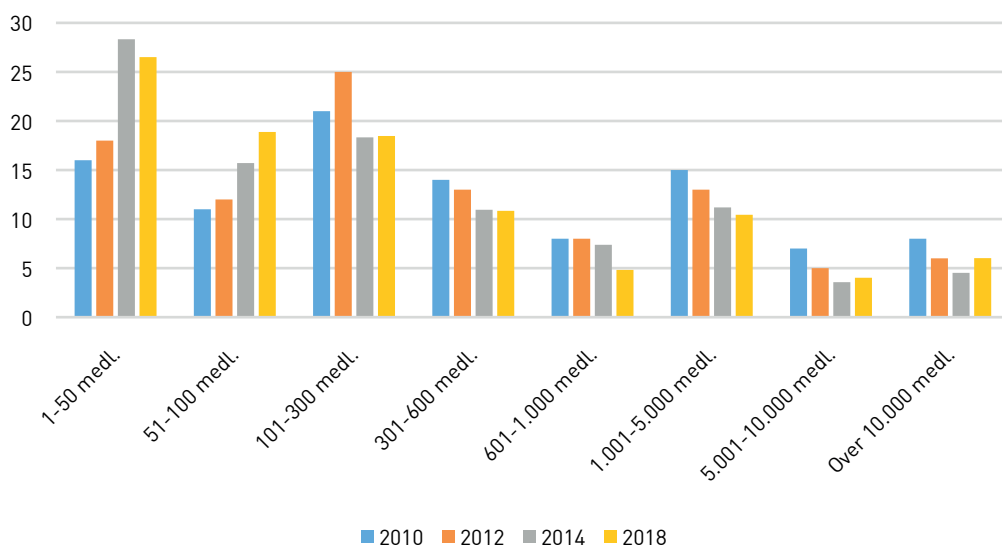
Ud fra Frivilligrapportens befolkningsundersøgelse fra 2017 kan vi se, at 46 pct. af de frivillige er betalende medlemmer og 25 pct. er ikke-betalende medlemmer af den forening, hvor de udfører frivilligt arbejde. Således er samlet 71 pct. af de frivillige i befolkningsundersøgelsen for 2017 medlem af den forening, hvor de udfører frivilligt arbejde. Det er første gang, vi i befolkningsundersøgelsen spørger til, hvorvidt de frivillige er medlemmer af den forening, hvori de udfører frivilligt arbejde, derfor kan vi ikke sammenligne tallet med tidligere år.

Ser vi imidlertid på Frivilligrapportens foreningsundersøgelse, kan vi fremstille medlemsudviklingen over tid. De medlemstal, som foreningerne har oplyst gennem de forskellige foreningsundersøgelser fra 2010-2018, tegner et billede, der ligesom ovenstående forskningsartikel tyder på et fald i antallet af medlemmer.

Således kan vi se, at 2010 er det år, hvor flest foreninger oplyser at have haft mellem 1001-5000, 5001-10.000 samt over 10.000 medlemmer. Ligeledes hvordan andelen af foreninger med mellem 51-100 medlemmer har været støt stigende siden 2010, mens andelen af foreninger med 1001-5000 medlemmer har været faldende.

Nedenstående Figur 1 viser dog samtidig, at den største forandring i medlemstilslutningen er sket mellem 2010 og 2014. Fra 2014 til 2018 synes udsvingene at være mindre, hvilket tyder på, at faldet i medlemmer har været mere moderat de senere år. Dette bliver endnu tydeligere, når vi ser på de lokale og landsdækkende foreninger særskilt, hvilket kan ses i kapitel 3 "Tal om foreninger og frivillighed".

Figur 1. Medlemsudvikling over tid lokale og landsdækkende foreninger samlet. Procent

2010: N=219, 2012: N=206, 2014 N=420, 2018 N=249

Medlemskab og tidsforbrug

Ser vi på de frivilliges tidsinvestering, viser vores befolkningsundersøgelse fra 2017, at de frivillige i gennemsnit har brugt 14,8 timer den seneste måned på at arbejde frivilligt. Dette tal peger ligeledes mod et mindre fald siden Frivilligrapport 2014, hvorfor en sammenhæng mellem medlemskab og tidsforbrug, som det er blevet dokumenteret i førnævnte forskningsartikel synes at kunne genfindes i vores tal.

Ovennævnte timetal henviser til tidsforbrug på alle frivillige områder. For de frivillige inden for det sociale område ser det dog en smule anderledes ud. Frivillige, som lægger deres tid her inden for, bruger i gennemsnit 16,2 timer om måneden.

Det er således på det sociale område, at der i gennemsnit bruges flest timer. Dette er interessant, da det sociale område samtidig er et område, hvor vi finder en forholdsvis stor andel ikke-betalende medlemmer samt frivillige, der slet ikke er medlemmer af den forening, hvori de udfører frivilligt arbejde. Dette udfordrer tesen om, at en svagere medlemstilslutning fører til færre frivilligtimer.

En mulig forklaring er, at der inden for det sociale område er andre dynamikker i spil, hvor medlemstilslutning ikke i samme omfang er afgørende for hverken de frivilliges engagement eller foreningernes virke. Modsat eksempelvis kultur-, idræt- og fritidsområdet er det sociale område karakteriseret ved, at den frivillig indsats ofte er rettet mere mod den enkelte bruger end mod foreningen som helhed. Dette er også en del af forklaringen på, at der i mange sociale foreninger ikke er en forventning om, at den frivillige er betalende medlem, da det ikke er medlemskabet, som definerer den frivilliges potentiale for at gøre en forskel.

I modsætning hertil er fast kontingent i højere grad en præmis for en stor del af kultur-, idræts- og fritidsforeningerne. Antallet af medlemmer har ligeledes betydning for omfanget af midler, som foreningerne kan modtage. Medlemskab og kontingent er således rammeskabende for eksempelvis fodboldklubbens eksistens og for de frivilliges og deltagernes tilhørsforhold til klubben. Dette er muligvis en del af forklaringen på, at vi i mindre grad ser sammenhængen mellem medlemstilknytning og tidsinvestering på det sociale område. Med andre ord er engagementet og lysten til at investere tid som frivillig på det sociale område i mindre grad forklaret gennem den frivilliges tilknytning til foreningen og måske i højere grad den frivilliges tilknytning til sagen og den enkelte bruger, som den frivillige er med til at gøre en forskel for.

Den demokratiske indflydelse blandt stemmeberettigede i frivillige sociale foreninger

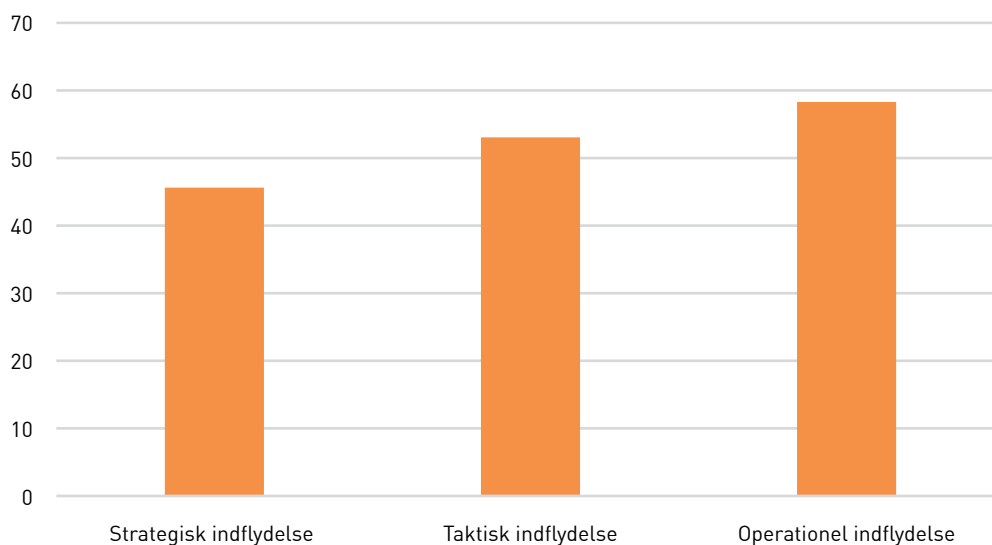
Hvor vi ovenfor har set på medlemskabets udvikling og den hertil hørende tidsinvestering, dykker vi i dette afsnit ned i foreningsdemokratiet inden for det frivillige sociale område. Dette byder blandt andet på et eftersyn af valg af ledelse, de frivilliges oplevelse af indflydelse og generalforsamlingernes legitimitet.

I kapitel 3 'Tal om foreninger og frivillighed' kan vi læse, at det direkte valg på en generalforsamling, er den mest udbredte måde at vælge ledelsen i foreningerne på. Det gælder for langt de fleste af både lokale og landsdækkende foreninger. Andre valgformer så som indirekte valg, hvor bestyrelsen udpeges blandt indstillede kandidater samt selvsupplerende valg, hvor bestyrelsen selv udpeger nye medlemmer, er langt mindre hyppige.

I relation til generalforsamlingen og muligheden for at få demokratisk indflydelse, ser vi samtidig en tendens til, at størstedelen af foreningerne oplever et forholdsvis lavt fremmøde blandt de stemmeberettigede. Den største andel af foreningerne gav udtryk for, at under en tredjedel af de stemmeberettigede møder op til generalforsamlinger, årsmøder eller lignede arrangementer. En umiddelbar konsekvens af dette kan være, at foreningernes interne demokratiske struktur fremstår mindre robust, hvis få stemmeberettigede træffer beslutninger på vegne af alle foreningens stemmeberettigede.

I befolkningsundersøgelsen har vi ikke spurgt direkte til, hvorvidt de frivillige deltager i generalforsamlinger. Alligevel har vi en indikator for, hvorvidt de frivillige oplever at have indflydelse i deres forening ved at lade dem beskrive deres indflydelse ud fra tre forskellige niveauer. Vi har spurgt til *strategisk indflydelse*, som dækker over stemmeret på generalforsamling, ledelsesdeltagelse samt bidrag til strategiudvikling. Derudover har vi spurgt til *taktisk indflydelse*, som dækker over koordinering og planlægning af aktiviteter, samt *operationel indflydelse*, som er karakteriseret ved at være rettet direkte mod foreningens kerneopgaver. I figur 2 viser vi andelen af frivillige inden for det sociale område, der har svaret, at de i høj grad eller meget høj grad oplever at have indflydelse på en eller flere af de tre parametre.

Figur 2. Andel socialfrivillige, der har svaret i høj grad eller meget høj grad på at have indflydelse i den forening/organisation/institution mv., de er frivillig i. Procent.

N = 860.

Som det ses, oplever den største andel (58 pct.) at have operationel indflydelse. Dette er nok ikke så overraskende, da det også er på dette niveau, at driften af foreningerne og den daglige opgaveudførelsen ligger. Og det er trods alt de opgaver, flest frivillige har. 53 pct. oplever at have taktisk indflydelse, mens den mindste andel, dog stadig 46 pct. af de socialfrivillige, oplever at have en høj eller meget høj grad af strategisk indflydelse i deres forening.

Set i lyset af at generalforsamlingen netop er et sted, hvor den strategiske indflydelse kan udspille sig, er det interessant at se, at selv om medlemmerne – som oplevet af foreningerne – tilsyneladende i lav grad deltager i generalforsamlinger og lignende møder, så oplever knap halvdelen af de frivillige alligevel at have en høj eller meget høj grad af strategisk indflydelse i den forening, hvor de udfører frivilligt socialt arbejde. Således synes der at være en grad af uoverensstemmelse mellem foreningerne og de frivilliges oplevelser af indflydelse. På trods af at mange foreninger oplever et lavt fremmøde på generalforsamlinger, så er det altså ikke ensbetydende med, at de frivillige ligeledes oplever en lav grad af indflydelse på deres frivillige arbejde.

I ovenstående afsnit har vi set en række tendenser på, at den klassiske foreningsmodel og dertilhørende medlemskab er i udvikling. Samtidig ser vi, hvordan foreningerne og de frivillige har forskellige oplevelser af den frivilliges strategiske og demokratiske bidrag på bl.a. generalforsamlingen. I forlængelse af denne udvikling i det traditionelle Foreningsdanmark er det interessant at kaste blikke mod andre former for civilt engagement, som i forlængelse af ovenstående udvikling gennem de senere år har fået et større fokus rettet mod sig.

De non-formelle og uformelle organiseringsformer

Hvor medlemskabet hører hjemme i en "klassisk" forståelse af, hvad der kendetegner frivilligheden, det frivillige arbejde og foreningslivet, er der andre dele af civilsamfundet, hvor frivilligheden ikke er organiseret gennem det formelle foreningsliv. Denne del har skabt megen opmærksomhed de seneste år, blandt andet fordi den hævdes at være ny, være i rivende udvikling og endda komme til at udkonkurrere den såkaldte klassiske frivillighed.

I dette afsnit forsøger vi at kaste lys over den uformelle og non-formelle frivillighed, som er karakteriseret ved at være civilt engagement, som falder uden for definitionen af frivilligt arbejde beskrevet i indledningen af dette kapitel. Udgangspunktet er, at de non-formelle og uformelle organiseringsformer er svære fænomener at indfange og blive klogere på, netop grundet den manglende formalitet, der gør det vanskeligt at vide, hvor vi skal kigger hen og hvad vi kigger efter. I forlængelse heraf er

der opstået begrebsmæssig forvirring om, hvad der karakteriserer forskellige former for civilt engagement, som foregår uden for de etablerede foreninger.

For at gøre det muligt at diskutere disse organiseringsformer, har vi valgt at tale om de ikke-organiserede former for frivillighed ud fra to begreber, henholdsvis *non-formel frivillighed* og *uformel hjælp*. Begreberne er analytiske og gør det muligt at diskutere den ikke-organiserede frivillighed, men kan ikke nødvendigvis genfindes én til én i virkeligheden.

Non-formel frivillighed er karakteriseret ved at bestå af kollektive netværk eller grupperinger, der handler ud fra en fælles oplevelse af uretfærdighed eller ønske om forandring. Grupperingerne eller netværkene har ikke vedtægter som de formelle foreningsdannelser og nødvendigvis heller ikke fysiske rammer, som konstituerer deres virke og formål. Målgruppen for den non-formelle frivillighed er som udgangspunkt personer, der ikke har familiære eller venskabelige relationer til den frivillige.

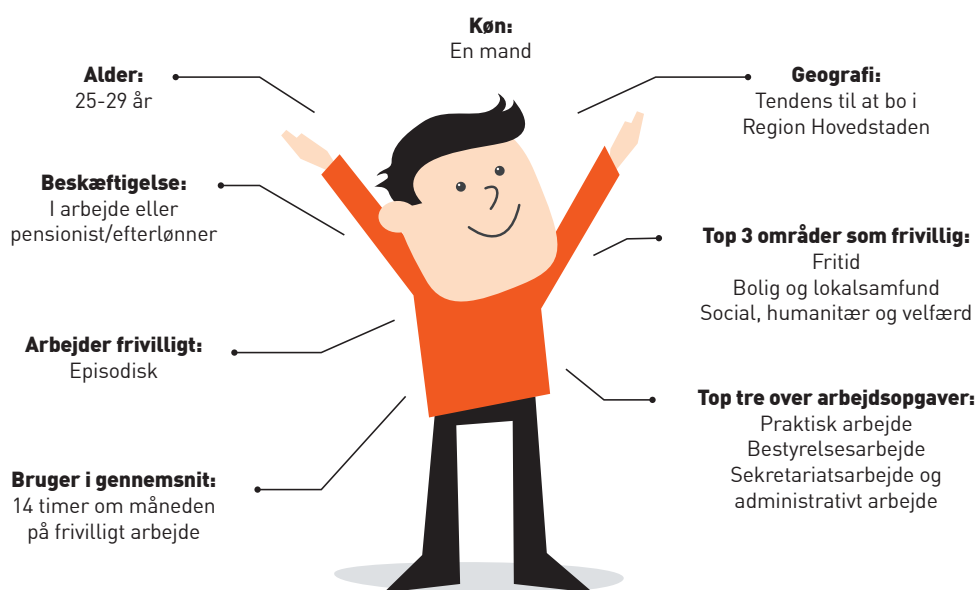
Et eksempel på den non-formelle frivillighed så vi tilbage i 2015, da Ventligboerne opstod og begyndte at udføre frivilligaktiviteter uden for det organiserede foreningsliv. Siden da er bevægelsen på nogle områder blevet mere formelt organiseret, hvilket også er karakteristisk for den non-formelle frivillighed, der netop har potentiale for at udvikle sig til en mere formel kontekst.

Uformel hjælp er i højere grad karakteriseret ved at være individuelt drevet. Uformel hjælp er heller ikke organiseret i en bestemt kontekst og afgrænses ligeledes fra aktiviteter, som gavner personer i samme husstand som personen, der udfører hjælpen. Dog kan uformel hjælp modsat non-formel frivillighed i højere grad rette sig mod familie, venner eller naboer. Eksempler på uformel hjælp kan være at pleje en pårørende, give en hånd til naboen eller handle ind for en ældre bekendt.²

I Frivilligrapportens befolkningsundersøgelse har vi gjort et forsøg på at indfange den non-formelle frivillighed ved at spørge til, hvorvidt personer udfører frivilligt arbejde i en uformel sammenslutning, netværk eller gruppering. Vi har i befolkningsundersøgelsen således ikke fokus på den uformelle hjælp.

Forsøger vi ud fra vores befolkningsdata at tegne et billede af den typiske frivillige, som udfører frivilligt arbejde i en non-formel sammenhæng, så ser vi følgende:

Den typiske non-formelle frivillige

² Se Hermansen (2017) for nærmere uddybning.

Ud af alle, som inden for det seneste år har været frivillig, oplyser 10 pct., at de er frivillige i en non-formel sammenhæng. Af de 10 pct. er der 5 pct., som udelukkende er frivillige i en non-formel sammenhæng - de resterende 5 pct. er frivillige i både en non-formel og mere formel sammenhæng. Fra foreningsundersøgelsen ser vi, at 67 pct. af foreningerne svarer, at de samarbejder med non-formelle sammenslutninger, grupper eller netværk. Således ser vi en forbindelse mellem det etablerede foreningsliv og den non-formelle frivillighed, som tyder på, at den non-formelle frivillighed ikke lever isoleret og afgrænset fra det etablerede foreningsliv.

CIVILSAMFUNDETS FORTALERROLLE

Fra diskussionen om medlemsudviklingen, tidsforbruget, det interne foreningsdemokrati samt non-formelle og uformelle organiseringsformer vender vi os nu mod de sociale foreninger og deres rolle som fortalere for samfundets svageste. Som beskrevet kort ovenfor kan de dalende medlemstal i foreningerne have både demokratiske og økonomiske konsekvenser for foreningerne.

Med færre medlemmer i den enkelte forening er der også færre stemmeberettigede til at repræsentere foreningen. Det har den risiko, at foreningens eksterne legitimitet kan dale og derved står foreningen potentielt svagere i den eller de sager, som foreningen ønsker at forbedre eller sætte fokus på.

Med færre medlemmer risikerer foreningerne ligeledes at opleve en dalende indtægt i form af medlemskontingent. Mange sociale foreninger har allerede i dag behov for tilskud eller puljemidler fra offentlige puljer, da disse er med til at understøtte foreningernes drift og sikre deres virke. Færre betalende medlemmer kan betyde, at foreningerne i endnu højere grad bliver afhængige af puljemidler. Dette kan give udfordringer for foreningens rolle som 'civilsamfundets vagthund', såfremt foreningerne oplever, at der er visse holdninger, værdier eller aktiviteter, som bidragsyderne af puljemidlerne ikke ønsker, at de udbetalte midler bidrager til understøttelse af.

Økonomisk støtte og betydningen for fortalerrollen

Debatten om foreningers autonomi og samtidige behov for økonomisk støtte fra såvel fonde som offentlige puljer har floreret flere gange gennem de seneste år. Tilbage i 2016 viste en undersøgelse foretaget af Altinget.dk, at næsten 70 pct. af de landsdækkende foreninger har justeret deres oprindelige projekter for at få støtte fra fonde (Løppenthin, 2016).

Ligeledes har vi set, hvordan forskere har italesat problematikken i, at civilsamfundsorganisationer bliver for afhængige af offentlige midler og hvorvidt disse organisationer har en eksistensberettigelse, hvis ikke de har en tilstrækkelig egenfinansiering. (Løppenthin, 2017)

Kigger vi på tallene fra foreningsundersøgelsen er der som udgangspunkt ikke tegn på, at de sociale foreninger føler sig udfordret på deres rolle som 'civilsamfundets vagthund'.

Overordnet set er 90 pct. af foreningerne i foreningsundersøgelsen enige i, at de har en vigtig funktion som fortalere for sårbare i samfundet. Resultaterne tyder heller ikke på, at foreningerne frygter at miste økonomisk støtte ved at give kritik på vegne af deres målgruppe - hverken når det gælder støtte fra enkeltpersoner, virksomheder, frivillige eller fonde.

Dog der er foreninger, som afholder sig fra kritik af frygt for at miste deres økonomiske opbakning. Fx er oplevelsen blandt 18 pct. af de landsdækkende foreninger, at foreninger generelt ikke tør være kritiske over for offentlige myndigheder. Og konkret har 7 pct. af de landsdækkende foreninger besluttet at afholde sig fra at være kritiske af frygt for at miste økonomisk støtte fra det offentlige.

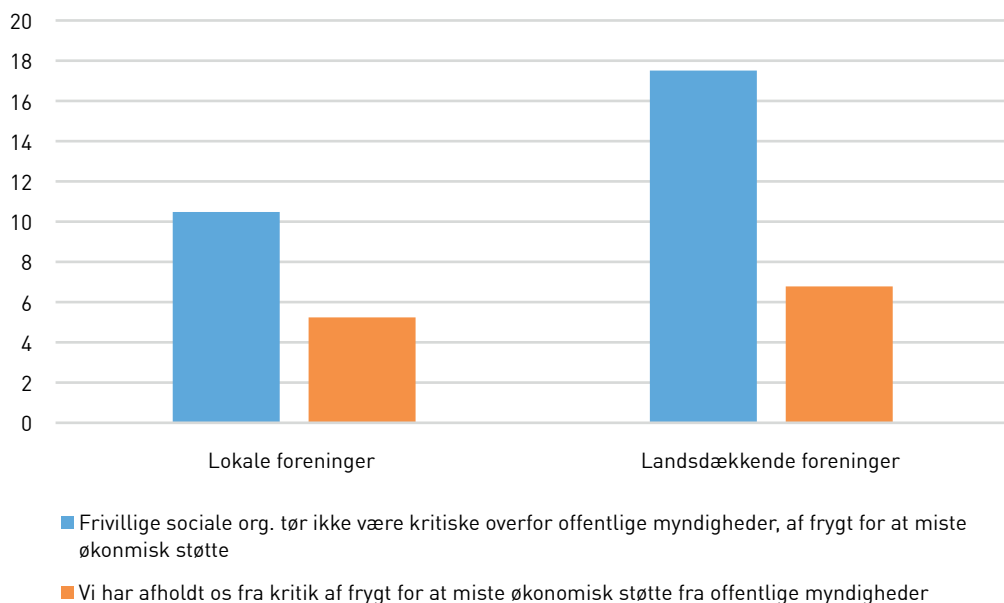
Overordnet set er

90 %

af foreningerne i foreningsundersøgelsen enige i, at de har en vigtig funktion som fortalere for sårbare i samfundet.

Figur 3. Udsagn om foreningernes fortalerrolle. Procent.

N=406

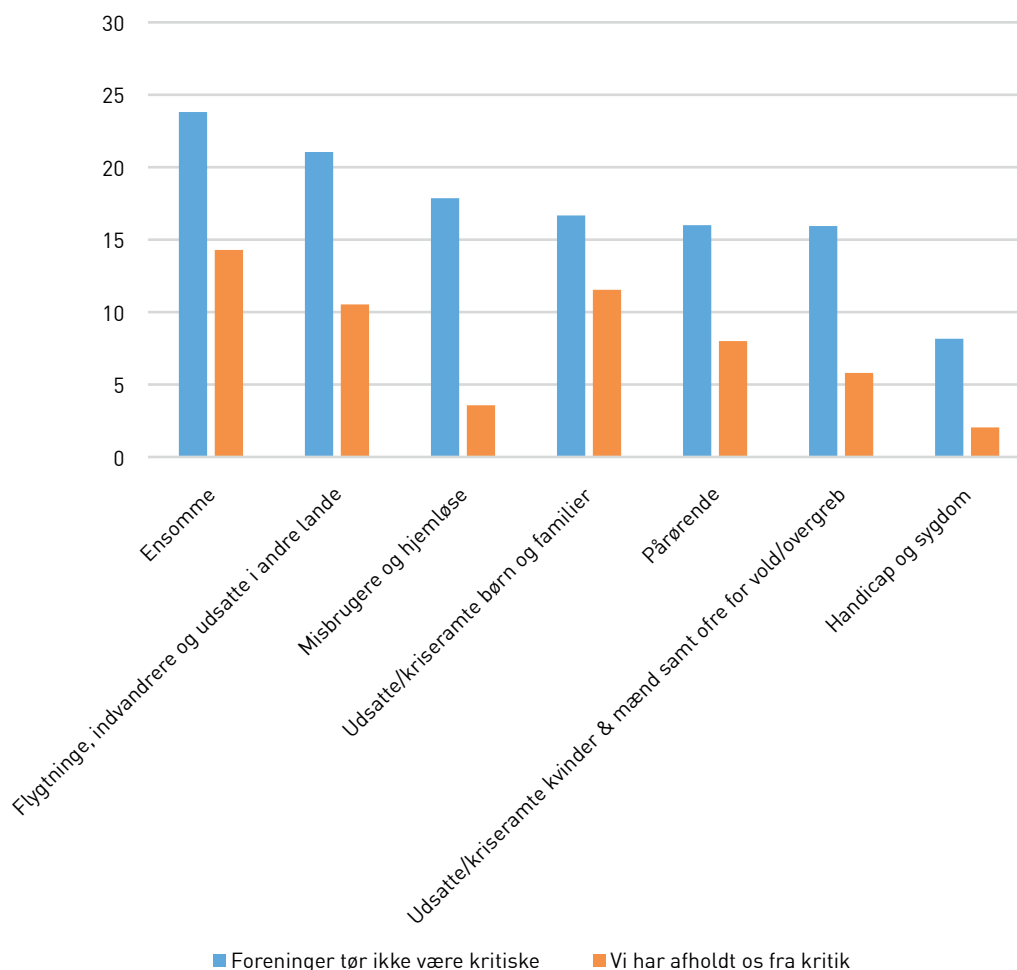
Som det ses, er de lokale foreninger sammenlignet med de landsdækkende foreninger i mindre grad enige i udsagnene. Dette kan skyldes den store grad af samarbejde, som vi ser mellem lokale foreninger og kommunerne. Dette er en pointe, som uddybes nærmere i næstkommende afsnit, der handler om samarbejde.

Sammenligner vi de tilfælde, hvor foreningerne direkte har afholdt sig fra kritik, med foreningernes holdning til ikke at turde være kritiske, er der forskel i det, foreningerne *tør*, og det som de *gør*. Forholdet mellem foreningers oplevelse af at turde handle på fortalerrollen og deres faktisk handle på fortalerrollen er interessante distinktioner, der kan hjælpe os med at forstå på den ene side, hvordan fortalerrollen *italiesættes* og på den anden side, hvordan der faktisk *handles* på fortalerrollen. Selv om foreningerne giver udtryk for, at de ikke tør være kritiske, så tyder det på, at størstedelen af de lokale såvel som de landsdækkende foreninger alligevel *handler* og bruger deres fortalerrolle til at udtrykke kritik på vegne af deres målgruppe.

De 7 pct. landsdækkende og 5 pct. lokale foreninger, som direkte har afholdt sig fra kritik, er dog stadig interessante at blive klogere på. En yderligere nuance finder vi derfor, når vi kobler udsagnene med det område, de sociale foreninger opererer på.

I figur 4 ser vi, at specielt foreningerne på ensomhedsområdet er den gruppe, der oftest ikke tør være kritiske og som ligeledes i højest grad direkte har afholdt sig fra at give kritik til offentlige myndigheder ifm. Støttemidler. I modsatte og laveste ende af enighedsskalaen finder vi foreningerne på handicap- og sygdomsområdet. Denne gruppe er mindst enige i, at foreninger ikke tør at være kritiske over for offentlige myndigheder og ligeledes dem, som i mindst grad direkte har afholdt sig fra kritik.

Figur 4. Foreninger, der er enige i udsagnene 'Foreninger tør ikke være kritiske overfor offentlige myndigheder af frygt for at miste økonomisk støtte' og 'Vi har afholdt os fra kritisk af offentlige myndigheder af frygt for at miste økonomisk støtte' fordelt efter område. Procent.³

Ensomme: N=42, Flygtninge: N=38, Misbrugere og hjemløse: N=28, Udsatte børn: N=78, Pårørende: N=75, Udsatte K/M: N=69, Handicap og sygdom: N=147

At det er Handicap og sygdom, der tør stille sig kritisk over for offentlige myndigheder, er måske ikke så overraskende. Inden for dette område er der netop en stærk tradition for at tale på vegne af målgruppen - foreningernes eksistensberettigelse og drift er således ofte baseret på fortalerrollen. Dette ser vi ikke i samme omfang på fx ensomhedsområdet. Der eksisterer naturligvis også en slags fortalervirksomhed, men foreningernes virke er i højere grad rettet direkte mod aktiviteter, fremfor en egentlig interessevaretagelse.

Omfanget af offentlige midler og indflydelsen på fortalerrollen

I forlængelse af ovenstående er det interessant at belyse, hvorvidt omfanget af offentlige støttemidler har indflydelse på foreningernes fortalerrolle.

I Frivilligrapportens foreningsundersøgelse har vi spurgt til de sociale foreningers økonomi og blandt andet, hvor stor en del af deres indtægter, der kommer fra det offentlige⁴. Jævnfør ovenstående debatter om foreningernes økonomi kunne en umiddelbar hypotese være, at de foreninger, som får en større grad af økonomisk støtte fra det offentlige, også er dem, som har afholdt sig fra kritik.

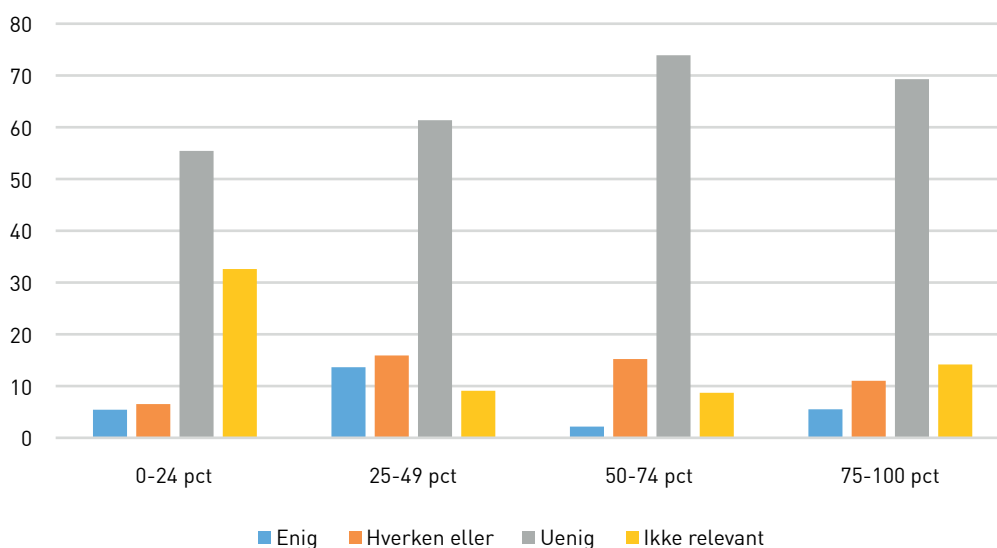
³ Det skal bemærkes, at N for nogle af områderne er lille.

⁴ Herunder driftsaftaler, § 18, PUF, Udlodningsmidler m.v.

Denne tese kan vi umiddelbart ikke bekræfte. Faktisk viser vores resultater, at de foreninger, der får mellem 50 og 100 pct. af deres indtægter fra det offentlige, også er dem, som er mest uenige i udsagnet – og således altså ikke har afholdt sig fra kritik.

Det tyder derved ikke på, at den økonomi, som det offentlige lægger i foreningerne, har betydning for foreningernes muligheder for at kritisere offentlige myndigheder.

Figur 5. Enighed i udsagnet: "Vi har afholdt os fra kritisk af offentlige myndigheder af frygt for at miste økonomisk støtte" fordelt efter graden af økonomisk støtte fra offentlige midler. Procent.

N=309

DET TVÆRSEKTORIELLE SAMARBEJDE

Samarbejde er et kerneelement i civilsamfundet og et af de emner, der flittigt og ofte passioneret bliver debatteret. Det taler naturligvis ind i en større velfærdsdagsorden, hvor netop spørgsmålet om kernevelfærden og hvem der skal bidrage og tage ansvar for dens udfoldelse, er central. Samarbejdstemaet optræder på forskellig vis i både kommune-, forenings- og befolkningsundersøgelserne, og i dette afsnit trækker vi tråde på tværs af undersøgelserne.

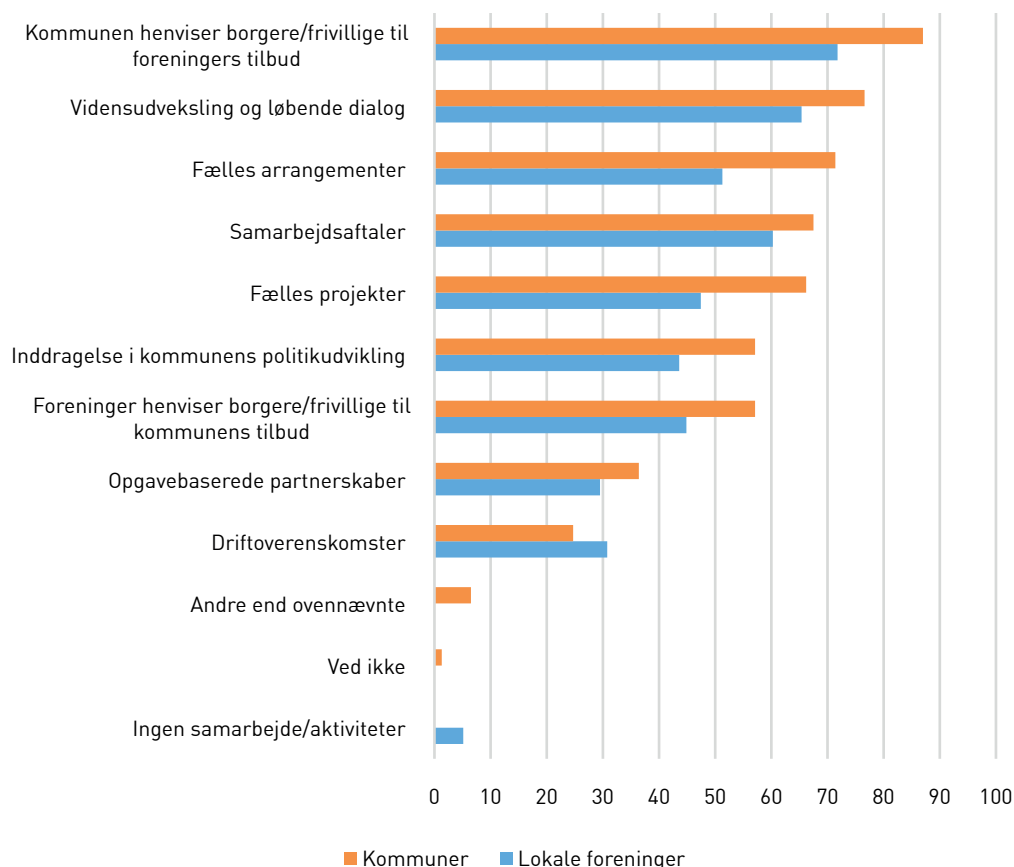
En central og interessant del er omfanget af samarbejdet blandt de forskellige aktører. Fra kommuneundersøgelsen ser vi nu – og for første gang i Frivilligrapportens historie – at *alle* de deltagende kommuner samarbejder med frivillige sociale foreninger. Fra foreningsundersøgelsen ser vi ligeledes en høj samarbejdsrate, omend det oftest er de lokale foreninger, som samarbejder med kommunerne. De landsdækkende foreninger derimod samarbejder mere med fonde, regionale og statslige organisationer samt private virksomheder. Fra befolkningsundersøgelsen har vi også et samarbejds perspektiv, nemlig det forhold, at det er lidt over hver tiende af de frivillige, som udfører frivilligt arbejde i en offentlig institution.

På trods af det omfangsrige samarbejde mellem lokale foreninger og kommuner, er det stadig langt størstedelen af den frivillige indsats, der lægges i foreningsregi. Det tyder således ikke på, at frivillige er omdrejningspunktet i foreningerne og kommunernes samarbejde. Neden for retter vi blikket mod lokalforeningerne og kommunernes samarbejdsaktiviteter for at se, hvad de to parter reelt set samarbejder omkring.

Spørger vi kommunerne og de lokale foreninger om deres samarbejdsaktivitet med hinanden, finder vi en god overensstemmelse i svarene. De er så at sige enige om, hvad de samarbejder om. Som figur 6 viser, ligger de lokale foreningers svar generelt for samtlige aktiviteter en smule lavere end kommunernes svar. Dette er et udtryk for, at foreningerne ikke samarbejder helt så meget med kommunerne, som kommunerne samarbejder med foreningerne.

Der er dog som sagt god overensstemmelse blandt kommuner og foreninger om deres samarbejdsaktiviteter. Som figuren viser, er forholdet mellem de forskellige samarbejdsaktiviteter stort set ens blandt henholdsvis kommuner og foreninger. *Kommunale henvisninger af borgere og frivillige til foreningernes tilbud* samt *vidensdeling og løbende dialog* er i både kommuners og foreningers perspektiv den primære samarbejdsaktivitet.

Figur 6. Andel af hhv. kommuner og lokale foreninger med følgende samarbejdsaktiviteter. Procent

Kommuner N=77, Foreninger N=78

Selv om alle kommunerne oplyser, at de samarbejder med frivillige sociale foreninger, er det som nævnt ikke alle foreninger, der samarbejder med kommunerne. Denne pointe finder vi også i en ny undersøgelse fra Syddansk Universitet, som ligeledes ser på samarbejdet mellem kommuner og foreninger i Danmark (Levinsen og Ibsen, 2017). Undersøgelse dækker foreninger på alle områder⁵ og konkluderer, at foreningerne er forbeholdne overfor at samarbejde med kommunale institutioner. Her må vi konstatere, at det sociale område skiller sig ud fra andre frivilligområder, da lokale foreninger ifølge Frivilligrapportens foreningsundersøgelse i høj grad samarbejder med kommunerne.

Den høje samarbejdsandel mellem det kommunale og det frivillige sociale område skyldes sandsynligvis flere forskellige faktorer. For det første er de sociale foreningers rolle som bidragsydere til velfærdssamfundet på ingen måde ny og er et DNA, der kan dateres helt tilbage til omkring 1900-tallet. Inden for den seneste årrække er der dog kommet et markant større fokus på det tværsektorielle samarbejde generelt og især på samarbejdspotentialerne mellem frivillige sociale foreninger og kommunerne.

⁵ Dvs. Idræt, Kultur/fritid, Velfærd, Bolig og Lokal samt interesseforeninger

Tendensen til øget samarbejde kan vi blandt andet spore tilbage til den første frivilligrapport i 2010. Hvad vi også har set gennem alle Frivilligrapportens kommuneundersøgelser er, at flertallet af foreninger såvel som kommuner beretter, at de nu samarbejder mere med hinanden end tidligere. Samtidig er der i den seneste undersøgelse en større andel af både foreninger og kommuner, der oplyser, at omfanget af deres samarbejde er uændret. Dette tolker vi dog ikke, som at samarbejdet er gået i stå, men nærmere at samarbejdet mellem frivillige sociale foreninger og kommunerne har stabiliseret sig, og ikke på samme måde som tidligere opleves som nyt for de to parter.

På trods af samarbejdets udbredelse er der dog stadig udfordringer i samarbejdet mellem kommuner og foreninger. Helt centralt står spørgsmålet om, hvorvidt det bør være op til kommunerne selv at rekruttere og inddrage egne frivillige i kommunale aktiviteter. Vi præsenterer fakta i kapitel 4, men overordnet har vi mellem 2010 og 2014 set en stigning i andelen af kommuner, der i større eller mindre grad inddrager og organiserer egne frivillige uden om det etablerede foreningsliv. Og mellem 2014 og 2017 har andelen ligget på omkring 70 pct. af kommunerne. Selv om omfanget nu har stabiliseret sig, siger vores erfaringer og viden fra praksis os, at de frivillige sociale organisationer - og andre meningsdannere - ofte ikke er tilhængere af, at kommunerne selv står for rekrutteringen og organiseringen af frivillige. Det bør i stedet være en opgave, der hører hjemme i civilsamfundet blandt de frivillige organisationer og foreninger.

På trods af en generel skepsis over for kommunernes egne rekrutterings- og organiseringsinitiativer, viser foreningsundersøgelsen, at det er under hver femte af de lokale foreninger (16 pct.), der ser kommunen som en konkurrent i forhold til at hverve frivillige. At kommunen i den forstand ikke udgør en konkurrent, kan hænge sammen med, at løbende dialog og vidensudveksling er blandt de hyppigste samarbejdsaktiviteter mellem de to lokale aktører, som vi også kan se af figur 6.

Det er et faktum, at kommunerne gennem de senere år har afsat flere ressourcer til at styrke og understøtte deres engagement og samarbejde på det frivillige (sociale) område.

Det er et faktum, at kommunerne gennem de senere år har afsat flere ressourcer til at styrke og understøtte deres engagement og samarbejde på det frivillige (sociale) område. Det ser vi blandt andet i andelen af medarbejdere, som arbejder med frivilligheden lokalt i kommunerne. Spørger vi kommunerne, svarer en tredjedel, at antallet af medarbejdere de seneste to år har været stigende. I over halvdelen af kommunerne har antallet af medarbejdere været det samme, mens det har været faldende i blot 1 pct. af kommunerne.

Spørger vi på den anden side de lokale foreninger, om kommunerne bør have flere ansatte til at varetage den lokale frivillighed, så erklærer 41 pct. af de lokale foreninger sig enig eller helt enig i dette. På trods af at en tredjedel af kommunerne oplever en stigning i medarbejdere, er der altså fortsat forholdsvis stor opbakning til og efterspørgsel fra foreningerne på kommunale medarbejdere til fx at understøtte samarbejdet og det lokale civilsamfund. Samtidig afspejler eksemplet kommunernes såvel som foreningernes interesse og fokus på også fremadrettet at skabe dialogbaserede samarbejder.

Kapitel 2.

TAL OM DET FRIVILLIGE DANMARK

Kapitel 2.

TAL OM DET FRIVILLIGE DANMARK

ANALYSE AF BEFOLKNINGENS FRIVILLIGE ENGAGEMENT

Danmark har en meget lang tradition for frivilligt arbejde. Det første engagement kan spores helt tilbage til 1700-tallet med oprettelsen af diverse selskaber og klubber, fx Selskabet for Efterslægten og Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskab. Den frivillige sektor med dens organisationer og tilhørende frivilligt arbejde, som vi kender den i dag, opstod dog først gradvist efter indførslen af Grundloven i 1849. Her finder vi de store folkelige bevægelser, som fx andelsbevægelsen, arbejderbevægelsen, de religiøse vækkelser og den folkelige idræt.

Kortlægningen af danskernes frivillige arbejde er imidlertid af langt nyere dato. De første mere systematiske undersøgelser kom i begyndelsen af 1990'erne, og de viste, at godt hver fjerde dansker på dette tidspunkt arbejdede frivilligt (Gundelach og Riis, 1992). Op igennem 1990'erne og 00'erne steg andelen af frivillige med cirka 10 procentpoint, og siden 2010 har andelen af danskere, der er frivillige, ligget forholdsvis stabilt omkring de 40 procent. Nogle gange lidt over de 40 procent og nogle gange lidt under.

Man kan diskutere – hvilket det også bliver både politisk og mediemæssigt – om denne andel er høj eller lav. Den tidligere socialminister Benedikte Kiær havde et mål om, at halvdelen af danskerne skulle arbejde frivilligt, for det var en andel, de kunne bryste sig af i Norge og Sverige. Set i det perspektiv er det imidlertid meget interessant, at når vi ikke alene kigger på, hvor mange danskerne der er frivillige, men også medregner den andel, der *tidligere* har været frivillig, så når vi til et langt højere tal. Både frivilligundersøgelsen i 2012 (Fridberg og Henriksen, 2014) og Frivilligrapporterne i 2014 og 2017 viser, at det er mere end 2/3 af danskerne, der over en årrække engagerer sig i frivilligt arbejde.

Det er altså kun en mindre del af den danske befolkning, der aldrig er frivillige. Og det bekræfter billedet af, at vi engagerer os og tager en tårn i de situationer, hvor der er brug for os, eller når vi bliver berørt af en sag. Det viser sig også i vores undersøgelse ved, at over hver tredje er frivillig i flere sammenhænge, dvs. i flere forskellige foreninger, institutioner, netværk, grupperinger eller lignende. De aktive er altså særdeles aktive.

Og noget kunne tyde på, at de aktive i stigende grad er kvinder. Igennem mange tidligere undersøgelser har det ellers været mændene, der har været i overtal i det frivillige arbejde. Især på idrætsområdet, som også er det område, hvor flest danskere engagerer sig. De seneste frivilligundersøgelser har imidlertid vist en udligning af kønsforskellene – dvs. der er nu (næsten) lige mange kvindelige og mandlige frivillige generelt set. Og ser vi alene på de unge 16-29 årige, dvs. fremtidens frivillige, er kvinderne endda i overtal.

I det frivillige sociale arbejde har der imidlertid altid været en markant overvægt af kvinder, så vil flere kvindelige frivillige betyde, at andelen af frivillige inden for det sociale område kommer til at stige? Dette kan vi på nuværende tidspunkt kun gisne om.

Hvem fremtidens frivillige er, bliver interessant at se. Og bliver det nogen af de nuværende ikke-frivillige? Både Frivilligrapportens befolkningsundersøgelse og frivilligundersøgelsen i 2012 (Fridberg og Henriksen, 2014) viser, at mange af dem, der ikke er frivillige gerne ville engagere sig, hvis nogen bad dem om det. I 2017 var det mere end hver tredje. Fremtidens frivillige kan også blive mennesker, vi måske ikke umiddelbart tænker har ressourcer og kræfter til at engagere sig. Ser vi på de frivillige i det sociale arbejde og grupperer dem efter beskæftigelse, er den gruppe, hvor vi finder flest frivillig, faktisk mennesker uden for beskæftigelse. Denne gruppe tæller førtidspensionister, arbejdssøgende på dagpenge eller kontanthjælp og langvarigt syge.¹ I det frivillige sociale arbejde ser det ud til, at der er det rum til "udsatte", som regeringen efterspørger fx i '10 mål for social mobilitet' om, at flere uden for arbejdsfællesskabet skal deltage i den frivillige indsats.²

1 For grundige analyser af frivillighed blandt borgere uden for arbejdsmarkedets se Rambøll (2017)

2 Regeringen 2016: 10 mål for social mobilitet.

DANSKERNES FRIVILLIGE ARBEJDE

Denne rapport præsenterer udvalgte tal fra Frivilligrapportens seneste dataindsamling om befolkningens frivillige arbejde.

Undersøgelsen er udarbejdet af Center for Frivilligt Socialt Arbejde, og dataindsamlingen er foretaget af Epinion i marts 2017. Datagrundlaget er på i alt 6.431 observationer og er et repræsentativt udsnit af danskere i alderen 16-94 år. For nærmere beskrivelse, se særskilt metodebilag.

39%

har i marts 2017 deltaget i frivilligt arbejde inden for de seneste 12 måneder.

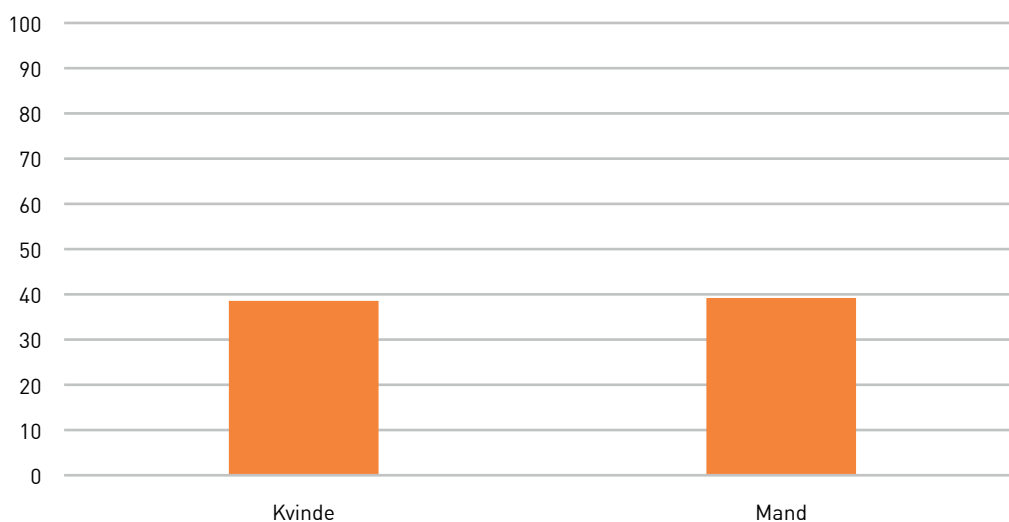
Frivilligt arbejde kan være mange forskellige ting. Fx at være træner i en idrætsforening, være bloddonor, samle penge ind til en humanitær organisation, sidde i bestyrelsen i en boligforening, være frivillig i hjemmevernet eller på et værested for socialt udsatte, være lektiehjælper o.m.a. Frivilligt arbejde er ulønnet, og det udføres ofte for en forening eller frivillig organisation, men det kan også udføres for en offentlig organisation, en virksomhed, en uformel sammenslutning mv. Frivilligt arbejde er dog ikke den hjælp man giver til naboer, venner eller familie.

Næsten fire ud af 10 danskere (39 pct.) har i marts 2017 deltaget i frivilligt arbejde inden for de seneste 12 måneder. Om end det er tre procentpoint lavere end i 2014, er det stadig på samme niveau, og inden for de statistiske udsving, der kan forventes at være i surveys. Inkluderer vi dem, der tidligere har været frivillig, når vi op på 63 pct. Set i det lys er det således kun en mindre del af den danske befolkning, der aldrig har engageret sig i frivilligt arbejde.

KØN OG FRIVILLIGHED

Der er næsten ingen forskel på andelen af kvinder og mænd, som har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år. Ser vi således på alle kvinderne er 38,6 pct. af dem frivillige, mens det tilsvarende er 39,3 pct. af mændene, der er frivillige¹.

Figur 1. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på køn. Procent.

N = 6.431

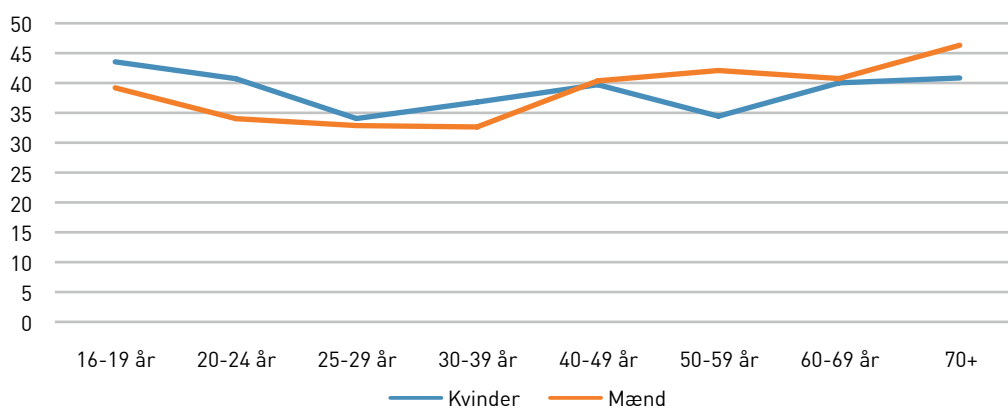
¹ 0,1 pct. har svaret 'Andet' til deres køn

Tidligere var overvægten af mænd i det frivillige arbejde noget større, men over årene er der sket en udligning mellem mænd og kvinder (Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2015). Der er dog stadig forskel på, hvor kvinder og mænd engagerer sig mest. I det sociale arbejde er der således flest kvinder, og på idrætsområdet er mændene stadig i overtal. Eksempelvis har 28 pct. af de kvinder, som har udført frivilligt arbejde de seneste 12 måneder, været frivillige på det sociale/humanitære område og på velfærdsområdet, mens det samme gælder for 18 pct. af de mandlige frivillige.

På sundhedsområdet er tendensen den samme: Mens 16 pct. af de kvindelige frivillige er aktive på sundheds-, sygdoms- og forebyggelsesområdet, gør det sig gældende for 11 pct. af mændene. På idrætsområdet er billedet omvendt – her har 20 pct. af de frivillige kvinder været aktive, mens 31 pct. af de mandlige frivillige har udført frivilligt arbejde på idrætsområdet de seneste 12 måneder.

Forskellen på mænds og kvinders frivillige engagement afhænger dog også af alderen. Således ser vi, at kvinder er i overtal blandt unge frivillige i aldersgruppen mellem 16 og 40 år, hvorimod mændene oftere end kvinderne er frivillige, når de har passeret 40 års alderen. Denne tendens har længe været gældende (Fridberg og Henriksen, 2014:47).

Figur 2. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på alder og køn. Procent.

N= 6.424

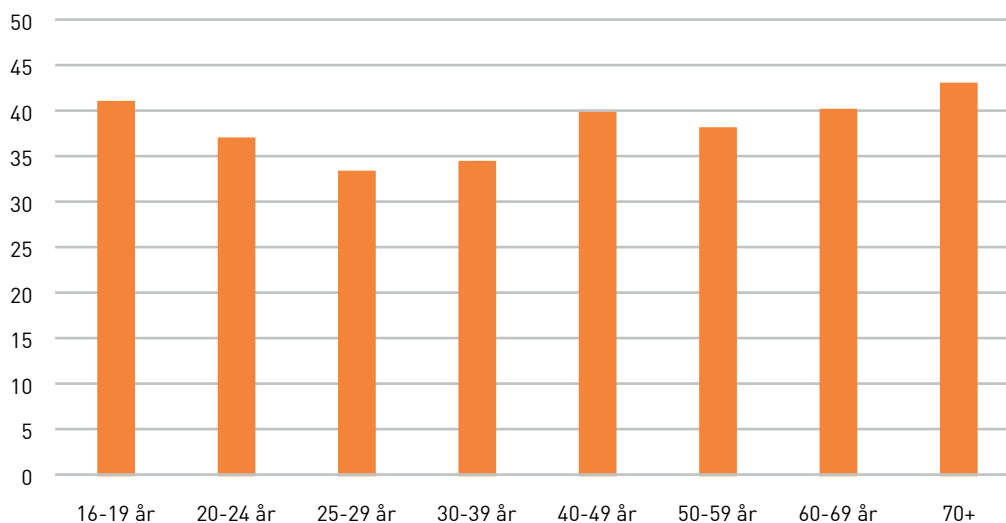
ALDER OG FRIVILLIGHED

De frivillige er i gennemsnit 49 år. Der er imidlertid relativt store forskelle på, hvor mange der er frivillige inden for de forskellige aldersgrupper, som strækker sig fra 16 til 94 år. Teenagere og seniorer over 70 år tegner sig for den største andel af de frivillige med hhv. 41 og 43 pct. Den laveste frivilligandel finder vi blandt de 25-29 årige (34 pct.) samt de 30-39 årige (35 pct.).

I gennem mange år har det ellers været de yngre i tredive-fyrre års alderen, der ifølge frivilligundersøgelserne hyppigst var frivillige (Fridberg og Henriksen, 2014; Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2015:12), men denne gruppe ser ud til at være blevet overhalet af både de yngste og de ældste.

De frivillige er
i gennemsnit
49 år

Figur 3. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på alder. Procent.

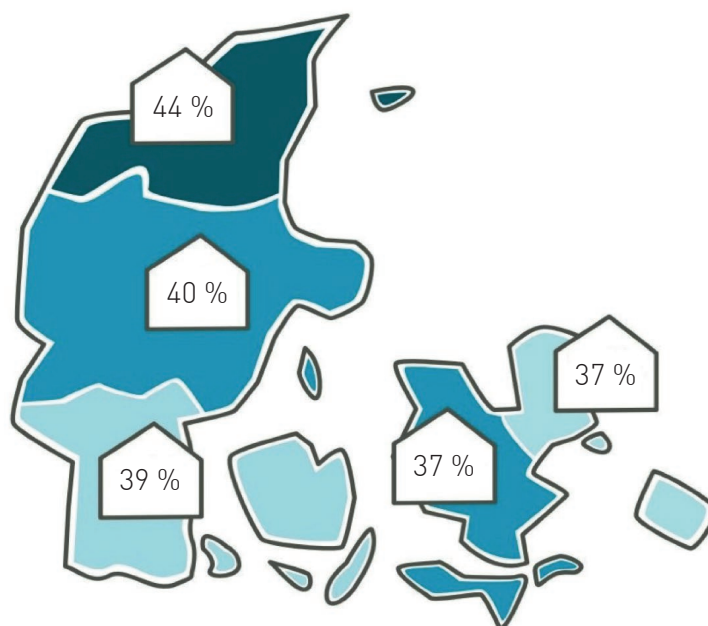

N = 6.431

GEOGRAFI OG FRIVILLIGHED

Når man betragter frivillighedens fordeling i Danmark, er der lidt forskelle mellem de forskellige regioner. Region Nordjylland er således topscorer med en andel på 44 pct. frivillige, mens Region Sjælland og Region Hovedstaden ligger lavest. De to sidstnævnte regioner har en frivilligandel på 37 pct., og ligger således en smule under landsgennemsnittet, der som omtalt er på 39 pct. Regionerne Midtjylland og Syddanmark ligner gennemsnittet med frivilligandele på henholdsvis 40 pct. og 39 pct.

Figur 4. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på region. Procent.

N = 6.431

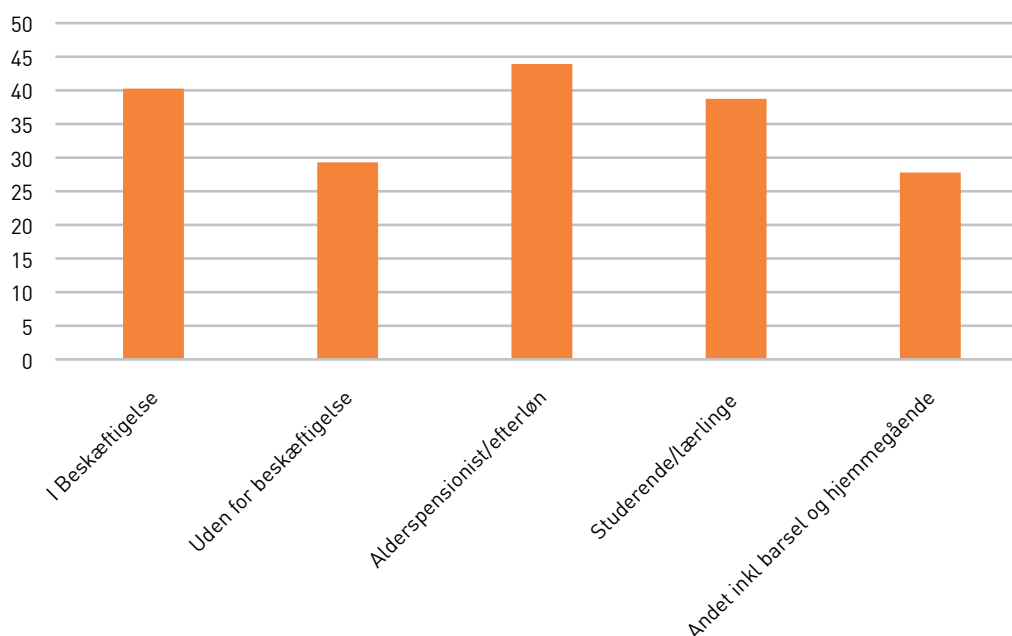
BESKÆFTIGELSE OG FRIVILLIGHED

I vores afdækning af frivilligheden, ser vi også på, hvilken beskæftigelsesbaggrund frivillige har. I analysen skelner vi mellem følgende forskellige kategorier:

- I beskæftigelse (selvstændige, funktionærer, uaglærte, faglærte og flexjobbere)
- Uden for beskæftigelse (langvarigt syge, arbejdssøgende på dagpenge eller kontanthjælp samt førtidspensionister)
- Alderspensionister/efterlønnere
- Studerende/lærlinge
- 'Andet', herunder personer på barselsorlov og hjemmegående.

Alderspensionister, herunder efterlønsmodtagere, er den gruppe, der har den største andel af frivillige – mere end fire ud af ti (44 pct.) har således været frivillige inden for det seneste år. De næststørste frivilligandele findes blandt personer i beskæftigelse (40 pct.) samt blandt studerende og lærlinge (39 pct.).

Figur 5. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på beskæftigelse. Procent.

N=6.431

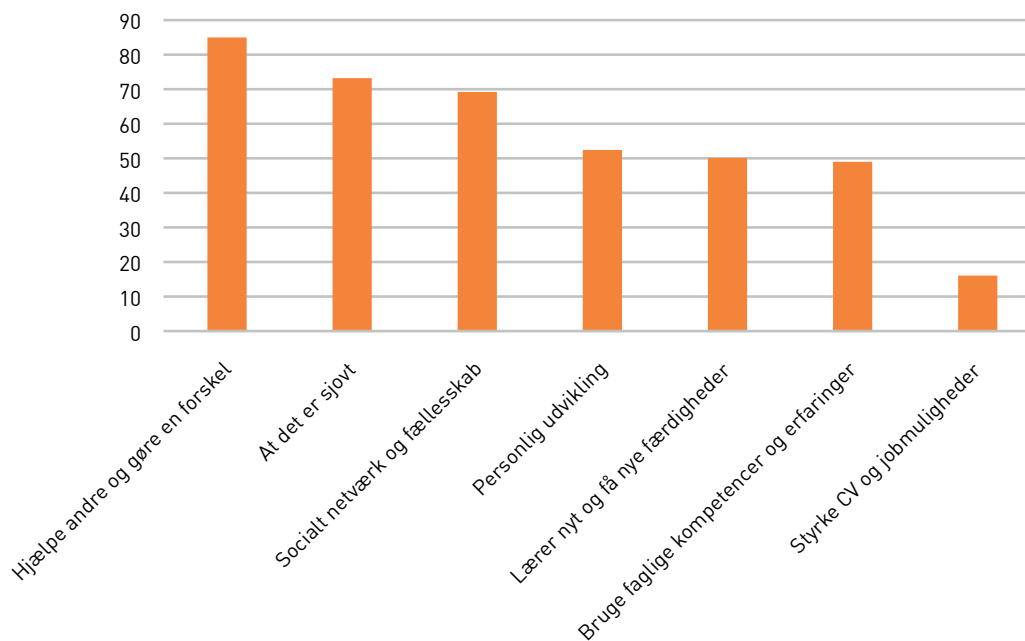
Hvis vi ser bort fra gruppen 'andet', er det mennesker, som er uden for beskæftigelse, der i mindst omfang udfører frivilligt arbejde. For denne gruppe som helhed er det knap hver tredje (29 pct.), der er frivillig. Der er dog væsentlige forskelle inden for gruppen, der består af langvarigt syge, arbejdssøgende på dagpenge eller kontanthjælp samt førtidspensionister. Fx er det mere end hver tredje af de arbejdssøgende på henholdsvis kontanthjælp og dagpenge, der er frivillig (hhv. 36 pct. og 34 pct.), mens under hver femte (17 pct.) af de langvarigt syge er engageret i frivilligt arbejde.

MOTIVATION OG FRIVILLIGHED

Som talrige undersøgelser igennem tiden har vist, er det at gøre en forskel gennem sit frivillige engagement motiverende for langt de fleste frivillige. For næsten alle frivillige (85 pct.) har det en stor eller meget stor betydning. At det frivillige arbejde også skal være sjovt og inden for fællesskabets rammer, er endvidere meget betydningsfuldt for knap tre ud af hver fjerde af de frivillige (hhv. 73 og 69 pct.).

Blandt alle frivillige er CV'et den motivationsfaktor, der har mindst betydning for det at være frivillig – angivet af knap hver femte (16 pct.). Alder spiller imidlertid kraftigt ind her, og for hele 39 pct. af de unge mellem 16 og 29-år, er CV'et meget betydningsfuldt. For de ældste frivillige er CV'et ikke aktuelt.

Figur 6. "Hvad motiverer dig i det frivillige arbejde?" Andel, der har svaret 'meget stor' eller 'stor' betydning. Procent.

N = 4.066. Tallene dækker både nuværende og tidligere frivillige.

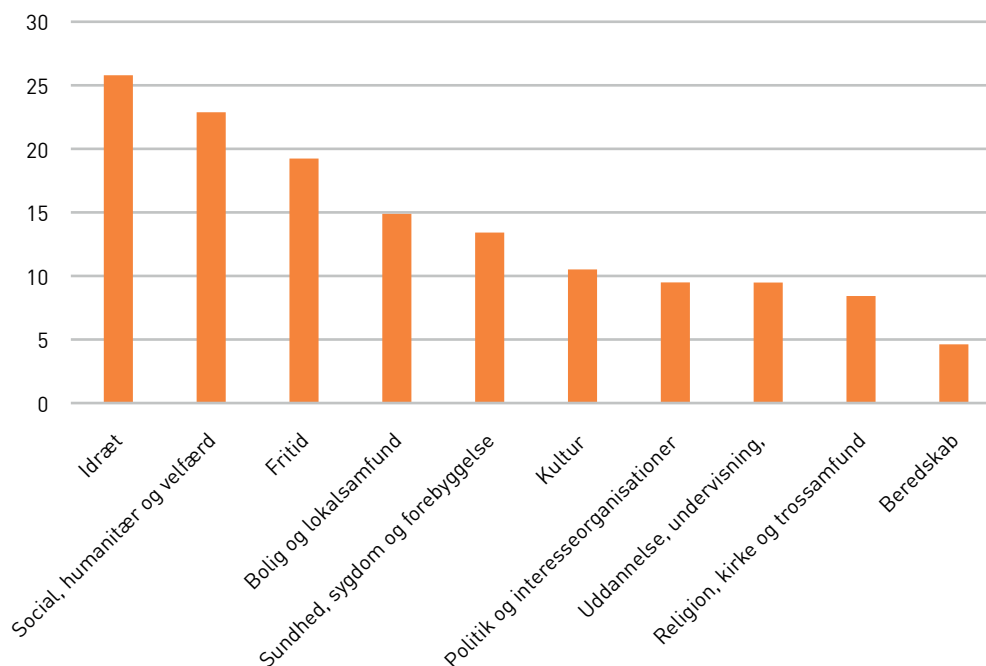
Meget af det, der motiverer de frivillige, når de er i gang, er også det, der bringer dem ind i det frivillige arbejde, altså anledningen. De fleste frivillige i undersøgelsen angiver ønsket om at hjælpe andre og gøre en forskel, som den primære anledning til deres frivillige engagement (47 pct.).

Den gængse måde at blive frivillig på – ved at blive spurgt – har været aktuel for hver tredje (33 pct.), mens næsten lige så mange engagerer sig frivilligt af personlig interesse (32 pct.), eller fordi de gerne vil være en del af et fællesskab (32 pct.). For omkring hver fjerde af de frivillige er mulighederne for personlig udvikling (26 pct.) og mere lavpraktisk, at man har tid til overs (24 pct.), dét der har været anledning til at engagere sig i frivilligt arbejde.

FRIVILLIGHED PÅ HVILKE OMRÅDER?

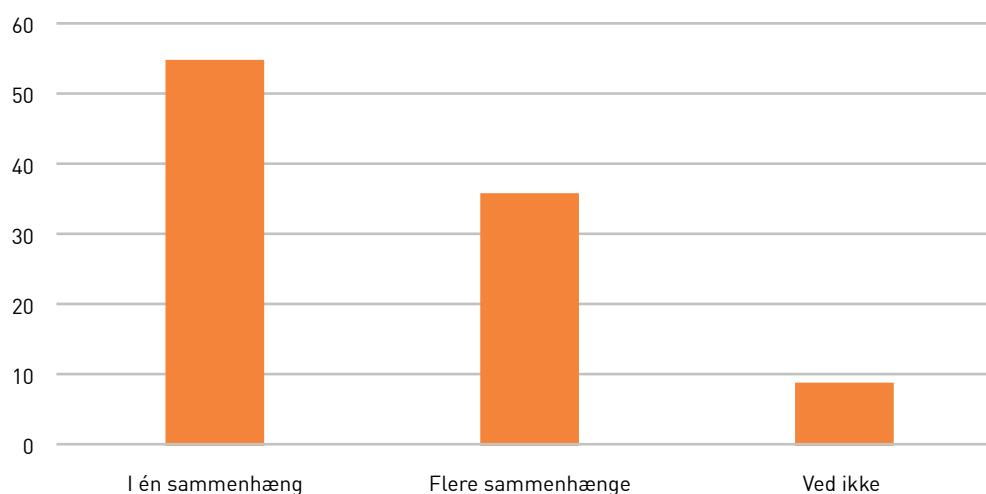
Danskerne er især frivillige på idrætsområdet, hvilket også andre befolkningsundersøgelser har vist (Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2011, 2013, 2015; Fridberg og Henriksen, 2014). Idræt tegner sig i denne undersøgelse for 26 pct. af de frivillige.

Velfærdsområdet, her afgrænset til det sociale og humanitære arbejde, er det område som næstflest af de frivillige i vores undersøgelse er engageret indenfor. Blandt alle frivillige er det således 23 pct., der det seneste år har arbejdet frivilligt på velfærdsområdet. Sundhedsområdet har i vores tidligere frivilligrapporter været inkluderet i det frivillige sociale område, men i dette års analyse har vi valgt at adskille de to områder. 13 pct. af de frivillige har angivet at være frivillig inden for sundhed, sygdom og forebyggelse. Samlet set har 34 pct. af de frivillige udført frivilligt arbejde på social- og/eller sundhedsområdet.

Figur 7. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på områder. Procent.

N = 2.503. Besvarelserne summer ikke til 100 pct. da det var muligt at sætte kryds ved flere kategorier.

I undersøgelsen har vi spurgt deltagerne, om de er frivillige i flere sammenhænge. Det vil sige, om de er frivilligt engageret i flere forskellige foreninger, institutioner, digitale netværk, organisationer, uformelle grupperinger, virksomheder mv. Mere end hver tredje frivillig (36 pct.) fortæller, at de er frivillige i to eller flere sammenhænge, mens godt halvdelen (55 pct.) er frivillige i ét sted (N = 2.503). Dette er en tendens, vi også har set i vores tidligere undersøgelser. Selvom der altså ikke umiddelbart er flere danskere, der bliver frivillige, engagerer de frivillige sig til gengæld på mange platforme og i flere sammenhænge.

Figur 8. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på sammenhænge. Procent.

N = 2.503

FRIVILLIGES TILKNYTNING OG MEDLEMSKAB

Langt det meste frivillige arbejde bliver udført i en forening eller frivillig organisation. Nærmere bestemt lægger 62 pct. af de frivillige deres kræfter i en organiseret foreningsammenhæng.

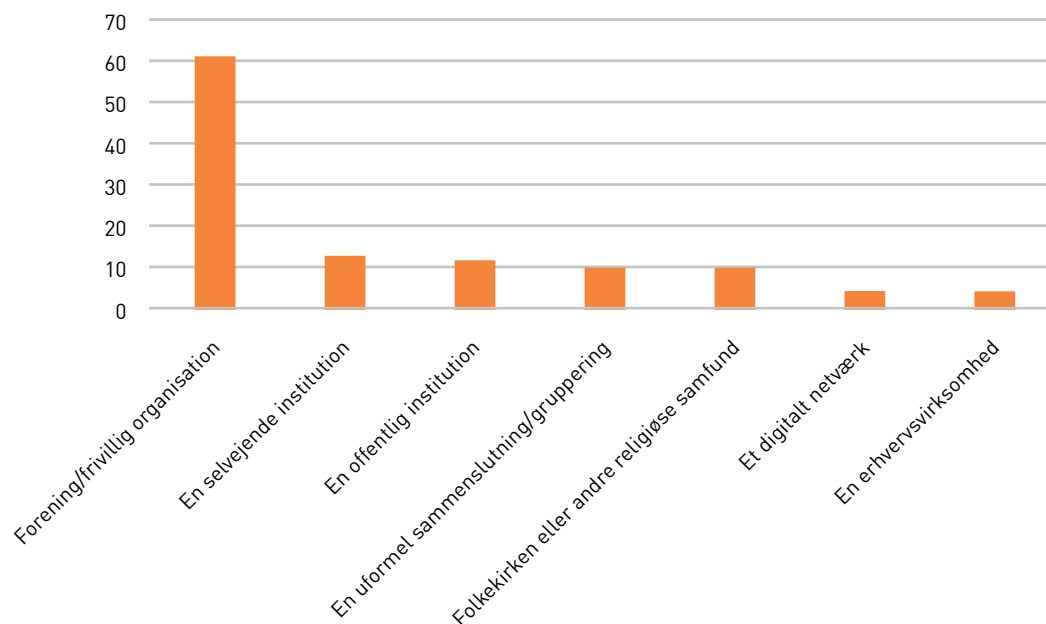
Selvom den såkaldte kommunale frivillighed fylder i velfærdsdebatten er offentlige institutioner som plejehjem, dagcentre, daginstitutioner, sygehuse mv. langt fra de største aftagere og organisatorer af frivillige. I vores undersøgelse er det således godt hver tiende frivillige (12 pct.), der er engageret i offentligt regi.

Der er dog forskel på områderne i dette spørgsmål. Knap hver femte (18 pct.) af alle, der er frivillige på det sociale område, er frivillig for en offentlig organisation. På sundhedsområdet er det mere end hver fjerde frivillig (29 pct.), der arbejder i offentligt regi. Inden for kultur-, idræt- og fritidsområderne, er omkring hver tiende frivillige i en offentlig organiseret sammenhæng (hhv. 13 pct., 9 pct. og 9 pct.).

Folkekirken og andre religiøse samfund er områder, hvor frivillige i stigende grad er aktive. I befolkningsundersøgelsen gennemført i regi af Netværk for forskning i civilsamfund og frivillighed (CiFri) var det i 2012 fire pct. af de frivillige, der var aktive inden for dette område (Fridberg og Henriksen, 2014:81). Vores tal for 2017 viser, at der er sket mere end en fordobling, således at det nu er 10 pct., der er frivillige inden for Folkekirken og andre religiøse samfund.

Som noget nyt har vi denne gang også undersøgt, hvor mange der er frivillige i mere uformelle sammenhænge (fx uden for foreningsregi). 10 pct. af de frivillige svarer i undersøgelsen, at de lægger deres engagement her.

Figur 9. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på forening, offentlig institution, digitalt netværk mv. Procent.

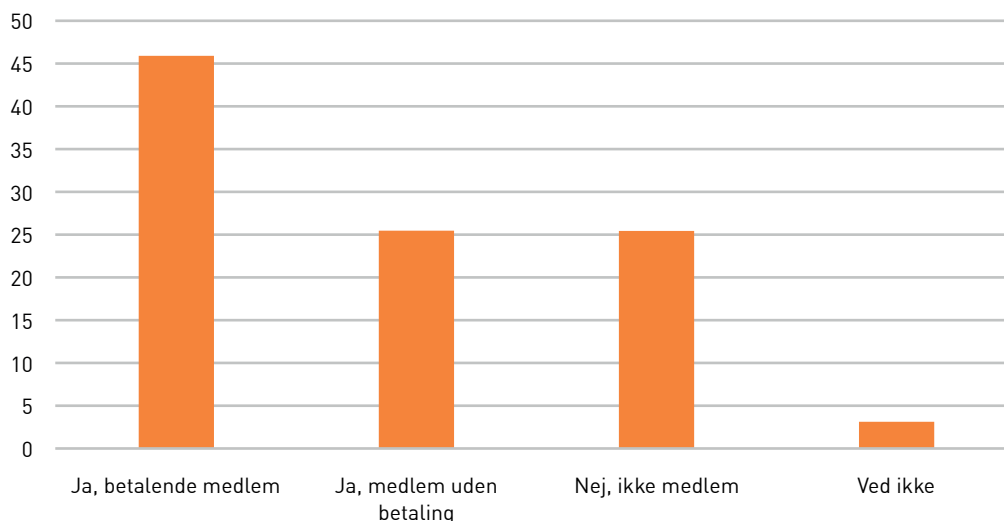
N=2.503. Besvarelsene summer ikke til 100 pct. da det var muligt at sætte kryds ved flere kategorier.

Medlemskab er en interessant indikator på frivilliges tilknytning til den organisation, institution, gruppering mv., hvor de engagerer sig. I vores undersøgelse er 46 pct. af de frivillige betalende medlemmer der, hvor de udfører deres frivillige arbejde, mens 26 pct. er medlemmer uden kontingentbetaling. 3 pct. ved ikke, om de er medlemmer. Den sidste fjerdedel (25 pct.) er ikke medlemmer der, hvor de er frivillige.

Blandt de frivillige er det således næsten tre ud af fire (71 pct.), der er medlemmer af den forening, organisering mv., hvor de arbejder frivilligt.

Figur 10. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på medlemsorientering. Procent.

N = 2.503

DET FRIVILLIGE ARBEJDES TIMER, FORM OG OPGAVER

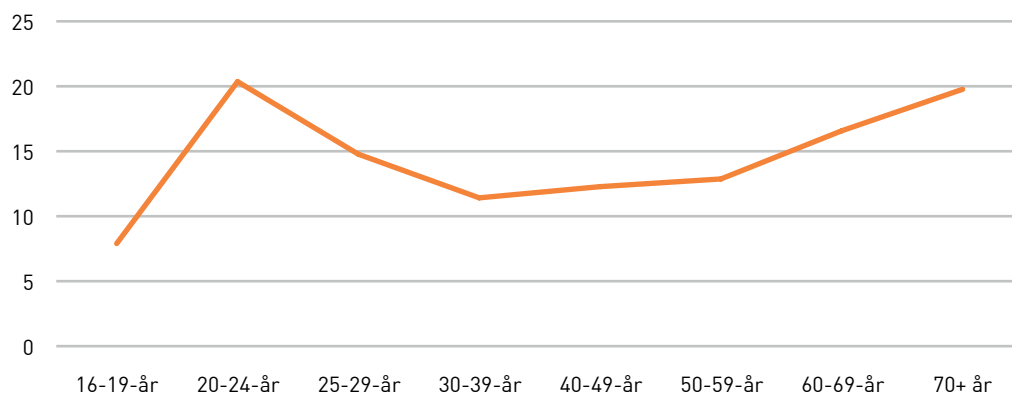
Frivillige bruger i gennemsnit 15 timer om måneden på deres frivillige engagement. Aldersmæssigt er de 20-24-årige og de 70+ årige tilsyneladende mest flittige – begge grupper bruger tæt på 20 timer om måneden på frivilligt arbejde. Teenagerne er den aldersgruppe, der bruger færrest timer (cirka 8 timer den seneste måned).

Antallet af timer, den enkelte bruger på frivilligt arbejde, ser ud til at være faldet en smule over tid, når der sammenlignes med tidligere år. Det viser vores egne undersøgelser, og det viser andre befolkningsundersøgelser (Boje, 2017; Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2015; Fridberg og Henriksen, 2014).

Hvor frivillige i gennemsnit brugte 17 timer per måned i 2004, lå antallet i 2012 på 16 timer (Boje 2017:275). Vores tal fra 2017 ligger som angivet på et gennemsnit på 15 timer frivilligt arbejde om måneden. Lidt rundhåndet kan vi gange det op til, at alle Danmarks frivillige dagligt bidrager med 910.000 timers indsats.

Blandt de frivillige er
71 %
 medlemmer af den forening,
 organisering mv., hvor de
 arbejder frivilligt

Figur 11. Antal timers frivillighed den seneste måned. Gennemsnit fordelt på alder.

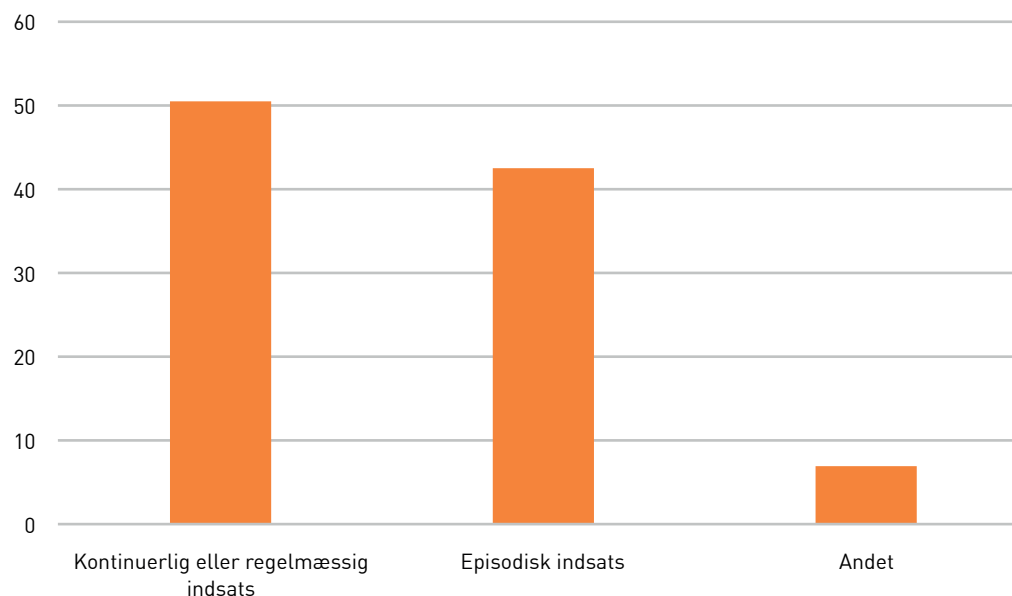
N=2.221

Trods det faktuelle fald i antal timer oplever under hver femte af de frivillige (19 pct.) at have brugt færre timer det seneste år end tidligere. Godt hver fjerde frivillig (27 pct.) vurderer, at de har brugt flere timer, mens knap halvdelen (47 pct.) mener, de har brugt samme antal timer det seneste år som tidligere år.

Der er mange nuancer i forståelsen af det frivillige arbejde. En måde at afdække karakteren på, har vi fået gennem spørgsmålet, om hvorvidt deltagernes frivillige arbejde bedst kan beskrives som en kontinuerlig/regelmæssig indsats (fx som ugentlig spejderleder eller besøgsven en gang om måneden) eller som en episodisk indsats (fx som frivillig på en festival eller i forbindelse med en event).

Forskellen mellem de to typer af indsatser er ikke stor. Lidt mere end halvdelen (51 pct.) angiver, at deres frivillige arbejde mest har karakter af at være en kontinuerlig indsats. Godt fire ud af ti frivillige (43 pct.) mener, at deres frivillige arbejde bedst kan beskrives som episodisk.

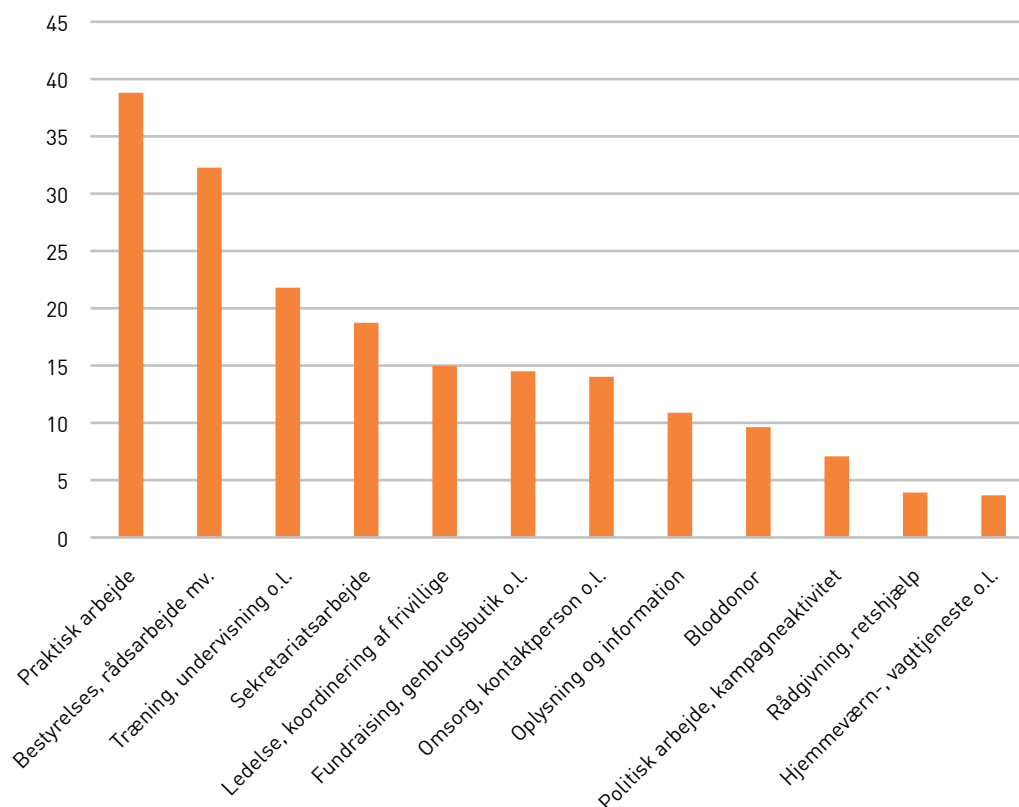
Figur 12. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på kontinuerlig eller episodisk frivillighed. Procent.

N=2.503

De mange frivillige timer bliver oftest brugt på praktisk arbejde som køkken- eller caféarbejde, rengøring, vedligeholdelse, kridte baner, kørsel og lignende samt på organisatorisk arbejde som bestyrelses-, råds- eller udvalgsarbejde. Henholdsvis 39 pct. og 32 pct. af de frivillige har angivet disse opgaver som deres primære opgaver. Noget færre har angivet opgaver som træning og undervisning (22 pct.), sekretariats- og administrativt arbejde (19 pct.), koordinering og ledelse af frivillige (15 pct.), fundraising og lignende (15 pct.), omsorgsopgaver som besøgsven, mentor eller vågekone (14 pct.) samt oplysning- og informationsopgaver (11 pct.).

Figur 13. Personer, der har udført frivilligt arbejde det seneste år fordelt på arbejdsopgaver. Procent.

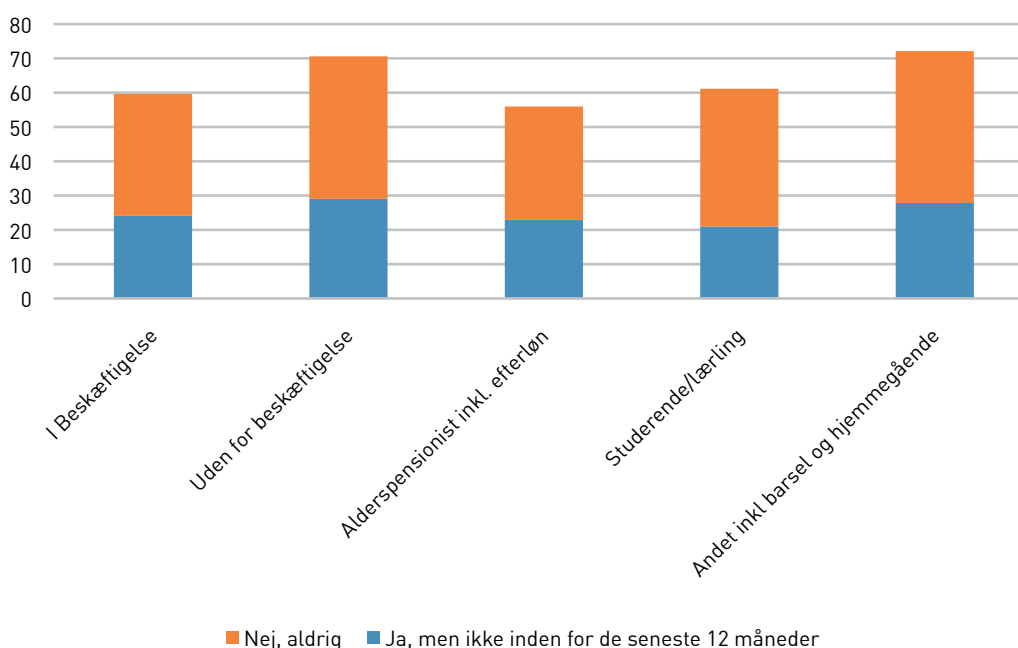
N=2.503. Besvarelserne summer ikke til 100 pct. da det var muligt at sætte kryds ved flere kategorier.

LIDT OM DE IKKE-FRIVILLIGE

Vi ser nu lidt nærmere på de cirka to tredjedele af den voksne danske befolkning, som ikke har udført frivilligt arbejde de seneste 12 måneder. Ret præcist drejer det sig om 61 pct. af de 16-94-årige. Tæt på 37 pct. af danskerne har aldrig udført frivilligt arbejde, mens godt 24 pct. ikke har udført frivilligt arbejde det seneste år.

Blandt dem, der aldrig har været frivillige, finder vi oftere mennesker uden for beskæftigelse - 42 pct. af denne gruppe har således aldrig været frivillige. En næsten lige så høj andel finder vi blandt studerende og lærlinge (40 pct.). De beskæftigelsesgrupper, hvori vi finder færrest ikke-frivillige, er alderspensionister (33 pct.) og folk i beskæftigelse (36 pct.).

Figur 14. Ikke-frivillige fordelt efter beskæftigelsesgruppe. Procent.

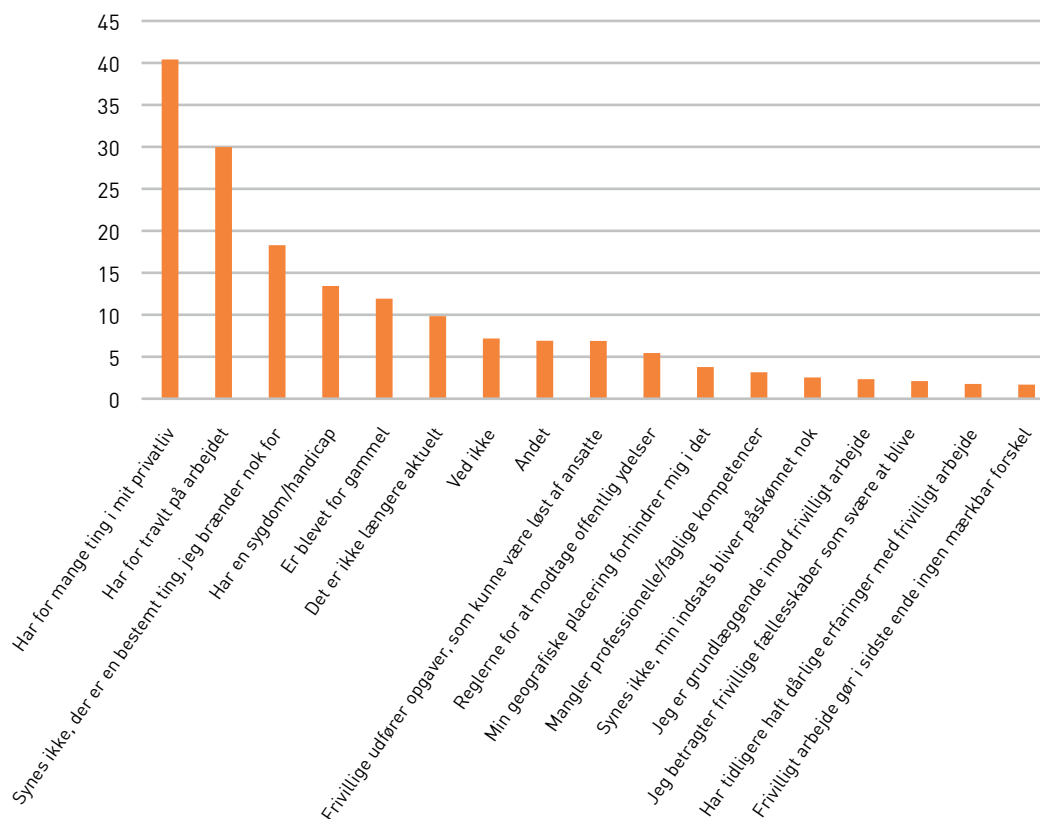

N=3.887

De ikke-frivilliges grunde til ikke at engagere sig i frivilligt arbejde handler især om, at de har for travlt privat (40 pct.) eller på arbejdet (30 pct.). Men en del angiver også, at de ikke er frivillige, fordi de ikke er en sag, de brænder nok for (18 pct.).

Seks pct. af de ikke-frivillige angiver, at det er reglerne for at modtage offentlige ydelser, der afholder dem fra at være frivillige. Der er desuden syv pct., der påpeger, at frivillige udfører opgaver, som burde løses af ansatte. Ud over de mere personlige eller holdningsmæssige grunde til ikke at engagere sig frivilligt, angiver hver tiende, at de ikke længere har en anledning til være frivillig. Dvs. det er ikke længe aktuelt, fx fordi børnene stopper med en (fritids)aktivitet, som ofte er årsagen til, at forældre engagerer sig frivilligt.

37 %
af danskerne
har aldrig udført
frivilligt arbejde

Figur 15. Ikke-frivilliges årsager til ikke at udføre frivilligt arbejde. Procent.

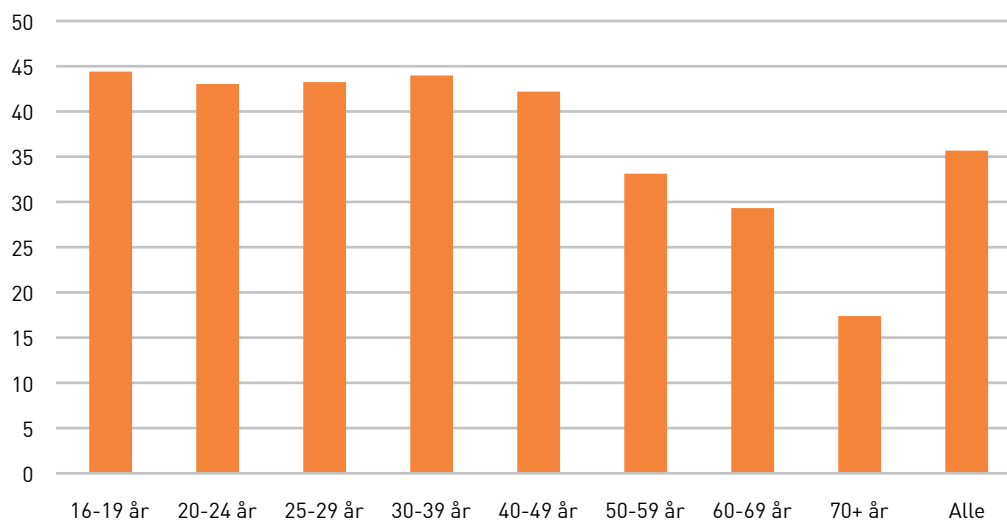
N=3.928. NB: Denne tabel præsenterer alle, som ikke har udført frivilligt arbejde de seneste 12 måneder, dvs. både tidligere frivillige og aldrig-frivillige.

Trods de mange grunde til ikke at udføre frivilligt arbejde, er der en relativt stor andel af de mennesker, som ikke har udført frivilligt arbejde de seneste 12 måneder, der gerne vil være frivillige, hvis de bliver opfordret til det. Samlet drejer det sig om 36 procent af de ikke-frivillige.

På dette spørgsmål ses imidlertid en tydelig sammenhæng mellem alder og interessen for at være frivillig, hvis man bliver spurgt direkte.

Lidt under halvdelen (43 pct.) af de unge mellem 16-29-årige svarer således 'ja', mens knap hver femte (17 pct.) af de ældre over 70 år svarer 'ja'. Det ser altså ud til, at motivationen for at engagere sig frivilligt falder med alderen, og mest fra 50 års alderen og frem. En tendens vi også har set i tidligere undersøgelser (Fridberg og Henriksen, 2014:65).

Figur 16. Andel af ikke-frivillige, der har svaret 'ja' på spørgsmålet, om de ville være frivillige, hvis nogen bad om det. Procent.

N = 3.928

Selvom 61 pct. af danskerne ikke har udført frivilligt arbejde det seneste år, peger undersøgelsen på, at der for foreninger og frivillige initiativer er et rekrutteringspotentiale særligt i den yngre halvdel af befolkningen.

Selvom 61 pct. af danskerne ikke har udført frivilligt arbejde det seneste år, peger undersøgelsen på, at der for foreninger og frivillige initiativer er et rekrutteringspotentiale særligt i den yngre halvdel af befolkningen.

Kapitel 3.

TAL OM FORENINGER OG FRIVILLIGHED

Kapitel 3.

TAL OM FORENINGER OG FRIVILLIGHED

ANALYSE AF FRIVILLIGE SOCIALE FORENINGERS ENGAGEMENT, SAMARBEJDE OG ORGANISERING

Forening, organisation, institution, NGO, nonprofit, netværk... kært barn har mange navne. Det gælder også for civilsamfundets forskellige organiseringer. Lægges dertil parametre som landsdækkende, lokal, lokalafdeling og områdespecifikke karakteristika som fx social, humanitær, sundhed, ja, så har vi en cocktail det er ret svært at få en entydig opskrift på. Ikke desto mindre forsøger dette kapitel at tegne et billede af en del af dette landskab blandt civilsamfundets frivillige sociale organisationer.

Det første vi bemærker er, at det - trods vedholdende myter om det modsatte - stadig er foreningsformen, der er den foretrukne måde at organisere sig på. Denne organisationsform opstod i begyndelsen af 1800-tallet og var også dengang karakteriseret ved at være et formaliseret og afgrænset interessefællesskab med et frivilligt og åbent medlemskab og en demokratisk beslutningsstruktur (Ibsen og Habermann, 2005). Foreningsformen har også langt overvejende været den dominerende i to store kortlægninger af den danske nonprofit sektor (Boje og Ibsen, 2006).

De frivillige sociale organisationer og foreninger har en lang historik. Hvor de kirkelige og religiøse foreninger med et velfærdsigte opstod i slutningen af 1800-tallet, kom de sociale og humanitære foreninger til i begyndelsen af 1900-tallet og omkring 1930'erne. Mange er her stadig, men mange er også nye - fx er gennemsnitsalderen for foreningerne i denne undersøgelse 29 år, dvs. stiftet omkring 1990. Det er også cirka alderen på den første frivilligundersøgelse, som vi skrev om i kapitel 2. Siden dengang er andelen af danskere, der er frivillige, som nævnt steget fra omkring en fjerdedel til over en tredjedel, omend andelen har stabiliseret sig de seneste 10-15 år.

Uagtet der generelt set er et stabilt antal frivillige, oplever en tredjedel af de sociale foreninger at have en stigning i tilgang af frivillige. Kigger vi udelukkende på foreninger, der har fået flere brugere, oplever over halvdelen af selvsamme foreninger ligeledes at have fået flere frivillige.

Fremgang er altså et hyppigt svar. Det gælder også i spørgsmålet om ansatte på ordinære vilkår, hvor der er markant flere foreninger, der svarer, at de har fået flere ansatte, end der svarer, at de har fået

færre eller det samme antal. Selv om der i gennemsnit stadig er få ansatte i foreningerne, ser det ud til, at tendensen med færre ansatte, som Frivilligrapport 2014 viste, ser ud til at vende.

Det betyder flere menneskelige ressourcer i foreningerne. Men det er der også et stort behov for, da antallet af brugere bliver ved med at stige. Der er bud efter civilsamfundet og foreninger fra det offentlige og i særdeleshed fra kommunernes side til at indgå i løsningen af velfærdsudfordringer, og det kræver ressourcer og økonomiske rammer.

Den stigende efterspørgsel er måske også en af forklaringerne på, at mange af de deltagende foreninger tror, at de fremover vil have vokset sig større. Foreningsdanmark, som har bestået i mere end 150 år, lukker og slukker altså ikke lige med det første.

BAG OM DE SOCIALE FORENINGER

Denne rapport præsenterer udvalgte tal fra Frivilligrapportens seneste dataindsamling om frivillige sociale organisationer i Danmark. Til denne kategori medregner vi foreninger, selvejende institutioner, fonde samt uformelle grupperinger, der arbejder med sociale, sundhedsmæssige, humanitære og almennyttige aktiviteter i Danmark.

Undersøgelsen er udarbejdet og gennemført af Center for Frivilligt Socialt Arbejde i maj 2018. Undersøgelsens design er udarbejdet i samarbejde med forskere fra Roskilde Universitet.

Datagrundlaget består af 584 besvarelser ud af i alt 2870 kontakter fra foreninger på velfærdsområdet. Det giver en svarprocent på 20. Se særskilt metodenotat for yderligere beskrivelse af dataindsamlingen.

Rapporten tegner et aktuelt billede af foreninger på velfærdsområdet. I undersøgelsen har vi spurgt ind til en lang række faktuelle og holdningsmæssige forhold om blandt andet foreningernes struktur, økonomi, hovedaktiviteter og målgrupper, frivillige, ansatte og brugere.

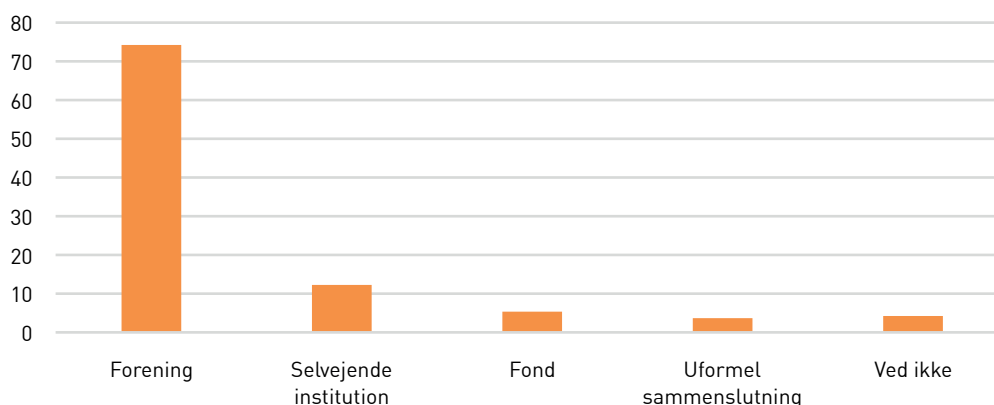
Vi ved, at foreningerne i Danmark er mangfoldige og adskiller sig fra hinanden på forskellige parametre. Et af parametrene er, hvorvidt en forening er landsdækkende eller lokal. Da der er store forskelle på disse to grupper, har vi i mange af analyserne set særskilt på henholdsvis lokale og landsdækkende foreninger.

Hvilken organisationsform?

I en dansk kontekst er der især tale om tre forskellige organiseringsformer inden for den frivillige sektor: Foreningen, den selvejende institution og den almennyttige fond.¹ I undersøgelsen har vi spurgt til netop disse organiseringsformer, men da civilsamfundet konstant er i udvikling, og organiseringsformerne (måske) også, har vi desuden taget højde for, hvorvidt der er tale om en mere uformel gruppering, sammenslutning eller lignende.

Hvordan deltagerne i undersøgelsen fordeler sig rent organisatorisk fremgår af tabellen neden for.

Figur 1. Organisationsform blandt undersøgelsens deltagere. Procent.

N=536.

¹ For en diskussion af definitionen på den frivillige sektor i Danmark, se metodenotatet udviklet af Bjarne Ibsen og Ulla Habermann i forbindelse med det internationale forskningsprojekt The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, som Danmark var en del af i perioden 2002-2008.

Tre fjerdedele (74 pct.) er organiseret som en forening, mens godt hver tiende (12 pct.) er selvejende institutioner. Seks procent er organiseret som en fond (fx almennyttig eller erhvervsdrivende), mens fire procent angiver, at de er en uformel sammenslutning eller lignende.² Denne fordeling stemmer godt overens med kortlægningen af de danske frivillige nonprofit organisationer, der fandt sted i 2006 (Boje og Ibsen side 11).

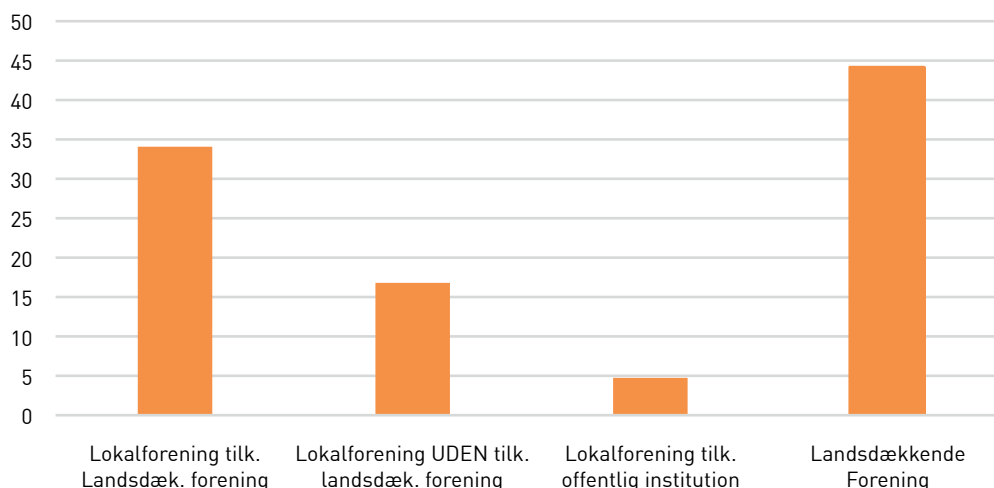
For at gøre det sprogligt mere enkelt bruger vi betegnelsen foreninger om alle disse organisationer uanset organiseringsform.

Lokal eller landsdækkende?

Med til karakteristikken af foreningerne hører, hvorvidt de er landsdækkende eller lokale. Blandt de lokale foreninger er der også en række forskelle, og derfor opererer vi med tre typer:

- 1) En lokalafdeling/-forening med tilknytning til en landsforening (fx Ældre Sagen Esbjerg, URK Amager eller Natteravnene i Odense). Det gælder for 34 pct. af deltagerne.
- 2) En lokal forening uden tilknytning til en landsforening (Fx Trampolinhuset eller De Nordfynske Hjertestartere). Det gælder for 17 pct. af deltagerne.
- 3) En lokal forening tilknyttet en offentlig institution (fx en venneforening på et plejecenter). Det gælder for 5 pct. af deltagerne.

Figur 2. Foreningens lokale eller landsdækkende organisering. Procent.

*N=498.*³

Lægger vi de tre grupper af lokale foreninger sammen, ser vi således, at 56 pct. af datagrundlaget bygger på tal fra lokale foreninger, mens de resterende 44 pct. er landsdækkende foreninger. I rapporten analyserer vi som nævnt fortrinsvis på baggrund af de to hovedgrupper inden for sociale foreninger, nemlig de lokale og de landsdækkende.

2 På baggrund af navnet og oplysninger på de pågældende organiseringer, vurderer vi, at ca. halvdelen af disse rent faktisk er foreninger.

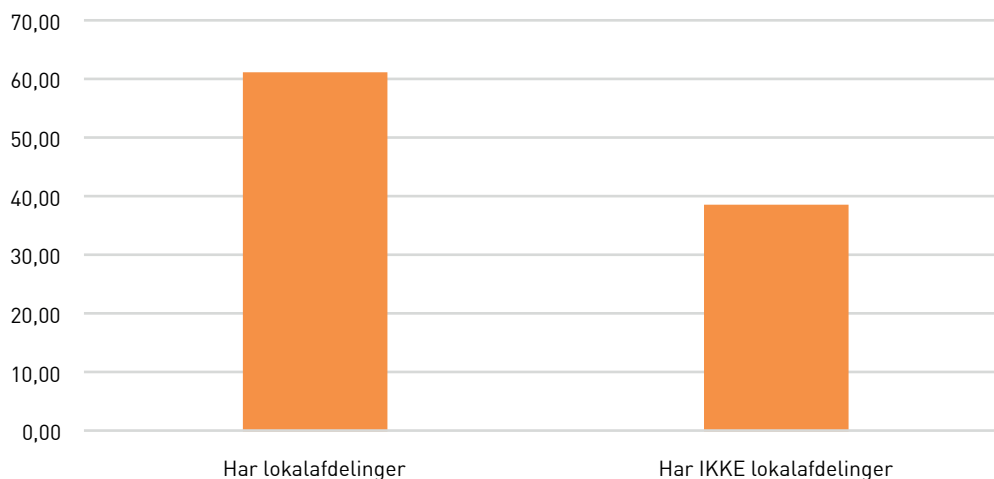
3 Hertil kommer 27 foreninger, der har svaret 'ved ikke'. Disse foreninger indgår ikke i analysen af lokale hhv. landsdækkende foreninger.

Lokalafdelinger i landsdækkende foreninger

I undersøgelsen har vi spurgt ind til de landsdækkende foreningers lokalforeninger eller lokalafdelinger.

Knap to af tre (61 pct.) landsdækkende foreninger har lokalafdelinger.

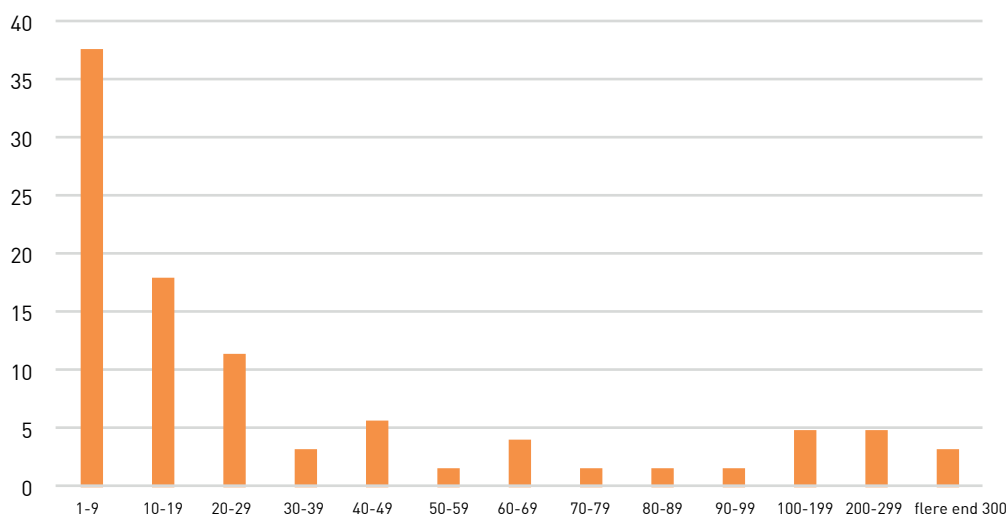
Figur 3. Landsdækkende foreninger med eller uden lokalafdelinger. Procent.

N=217. NB! Hertil kommer tre foreninger, der har svaret 'ved ikke'.

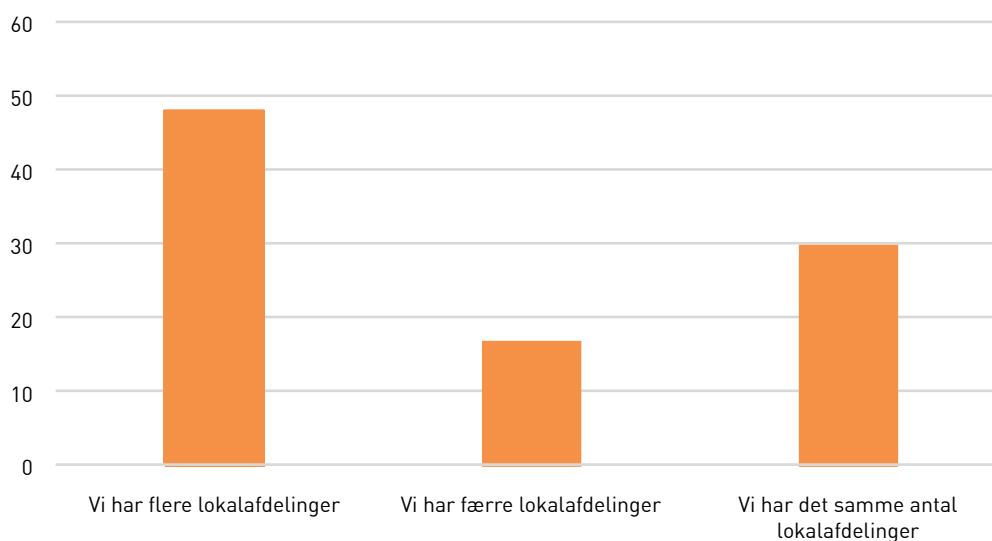
De landsdækkende foreninger har i gennemsnit 50 lokalforeninger eller lokalafdelinger. Langt de fleste foreninger (67 pct.) har dog mellem 1 og 29 lokalafdelinger, mens godt hver tiende (13 pct.) har svaret, at de har over 100 lokalafdelinger.

Figur 4. Antal lokalafdelinger blandt landsdækkende foreninger. Procent.

N=122.

Næsten halvdelen af landsforeningerne har siden 2014 fået flere lokalforeninger. Således svarer 48 pct. at de har fået flere lokalafdelinger, mens knap hver tredje landsforening (30 pct.) har angivet, at de har det samme antal lokalafdelinger nu som i 2014. Under hver femte (17 pct.) har i samme periode oplevet en nedgang i antallet af lokalafdelinger.

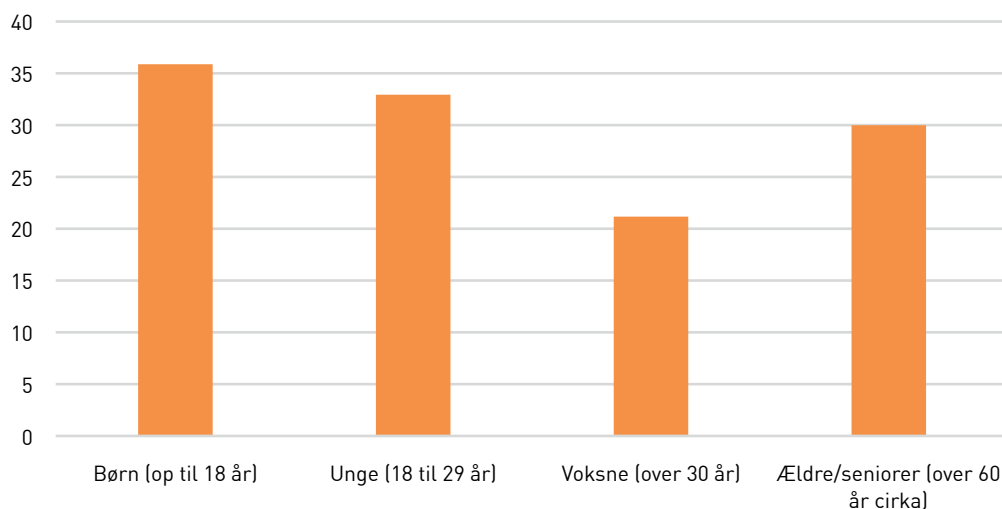
Figur 5. Udviklingen i antal lokalafdelinger siden 2014. Procent.

N=117. NB! Hertil kommer 6 foreninger, der har svaret 'ved ikke'.

Foreningernes alder og målgrupper

De frivillige sociale foreninger i vores undersøgelse er i gennemsnit 29 år gamle, dvs. stiftet i 1989. Den ældste forening er fra 1861, mens den yngste forening blev stiftet i 2018, umiddelbart inden undersøgelsen blev gennemført.

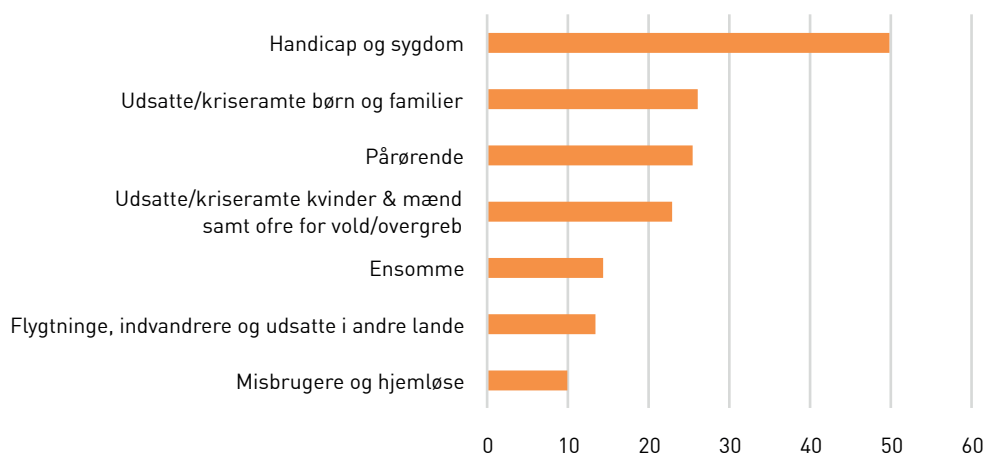
Foreningerne henvender sig til en bred gruppe af brugere. For det første kan vi se, at blandt de foreninger, der har angivet en aldersspecifik målgruppe, er det især børn og unge, som de fleste henvender sig til. Det er især børn op til 18 år, som over en tredjedel (36 pct.) af foreningerne har som primær målgruppe, men også unge op til 30 år, som 33 pct. af indsatserne er rettet mod. Desuden har 30 pct. af foreningerne angivet ældre/seniorer som målgruppe, mens kun 21 pct. har peget på voksne (over 30 år) som en aldersspecifik målgruppe.

Figur 6. Foreningernes målgrupper fordelt på alder. Procent.

N=170.

For det andet kan foreningernes målgrupper defineres ud fra de særlige behov eller udfordringer, som deres brugere har. Det er tydeligt, at mange af foreningerne henvender sig til personer med et handicap eller en sygdom – præcist halvdelen af foreningerne har angivet denne målgruppe. Dernæst er det udsatte eller kriseramte børn og familier, som foreningerne henvender sig til (26 pct.), men også pårørende samt krise- og voldsramte er målgrupper omkring hver fjerde forening er rettet imod (hvh. 25 og 23 pct.). Målgruppen ensomme udgør 14 pct., flygtninge, indvandrere og udsatte i andre lande udgør 13 pct., mens 10 pct. af foreningerne har angivet personer med misbrug og hjemløse som målgruppe.

Figur 7. Foreningernes målgrupper fordelt på særlige behov. ⁴ Procent.

N=316. Besvarelserne summer ikke til 100 pct., da det var muligt at sætte kryds ved flere kategorier.

FORENINGERNES ØKONOMI

Foreningernes økonomiske situation fylder ikke bare i bevidstheden hos mange sociale foreninger, men også i sektoren generelt, herunder blandt fagfolk, der beskæftiger sig med den sociale frivillighed i Danmark. Et af de største temaer i diskussionen er omfanget af de offentlige midler til støtte af frivillige sociale formål og ikke mindst krav og forventninger til foreningerne, når de modtager støtte fra offentlige puljer og private donorer som fx fonde. Hvordan ser billedet ud, når vi spørger foreningerne direkte? Det undersøger vi i dette kapitel.

Flere midler, eller...?

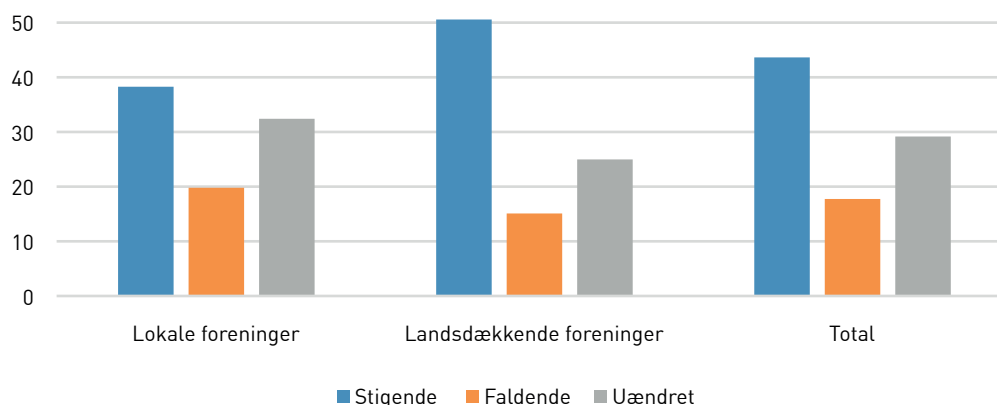
Vi har spurgt foreningerne til udviklingen i deres indtægter de seneste tre år. Samlet set har 43 pct. af alle foreninger oplevet en stigning i deres indtægter de seneste tre år, mens 18 pct. har oplevet et fald. Godt hver fjerde forening (29 pct.) betragter udviklingen i deres indtægter som uændret.

Hvis vi ser nærmere på de lokale foreninger, har 38 pct. oplevet en stigning i indtægter. Tilsvarende har knap 51 pct. af de landsdækkende foreninger svaret, at de har haft en stigende indtægt over de senere år.

⁴ Spørgsmålet indeholdt også den åbne svarkategori 'andre'. Da besvarelserne i denne kategori primært bestod af eksemplificeringer af eksisterende målgruppekategorier, er kategorien ikke med i analysen.

Figur 8. Udviklingen i foreningers samlede indtægter. Procent.⁵

N=222 (lokale foreninger), N=172 (landsdækkende foreninger), N=394 (total).

Selvom spørgsmålet bygger på foreningernes eget skøn, tegner der sig alligevel et ret tydeligt billede af, at størstedelen af foreningerne oplever en uændret eller stigende udvikling i indtægter. Dog er stigningen i indtægter tilsyneladende mere udbredt i de landsdækkende foreninger end i de lokale.

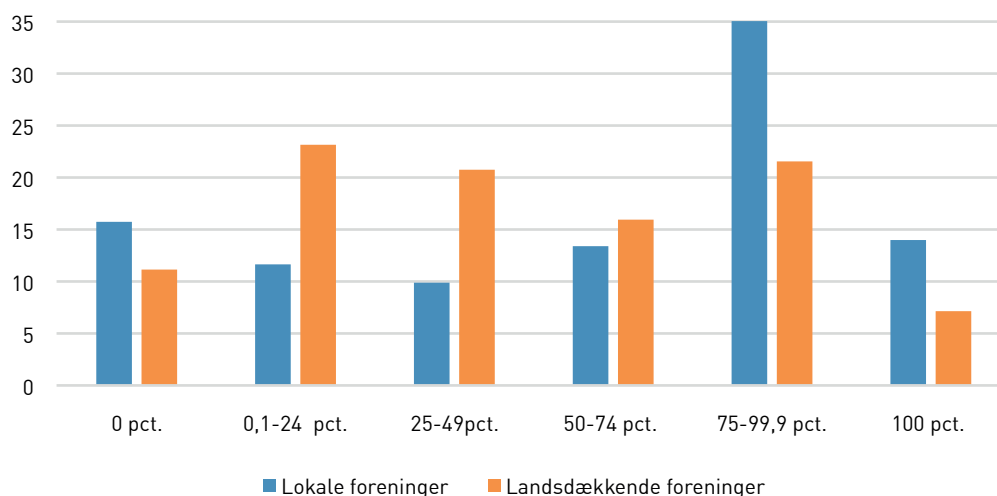
Offentlig finansiering

Over halvdelen (57 pct.) af indtægterne i lokale foreninger stammer fra offentlige puljer, driftsaftaler, § 18, udlodningsmidler osv. I landsdækkende foreninger er det tilsvarende omkring 45 pct. af indtægterne, der stammer fra offentlige bevillinger.

Fortsætter vi sammenligningen mellem lokale og landsdækkende organisationer ser vi en tendens til, at det i overvejende grad er lokalforeningerne, som får størstedelen af deres indtægter fra offentlige midler.

Således er det knap 50 pct. af de lokale foreninger, som får mellem 75 og 100 pct. af deres indtægter fra offentlige midler, mens det samme gælder for under 30 pct. af de landsdækkende.

Figur 9. Foreningers indtægter fra offentlige midler. Procent.

N=171 (lokale foreninger), N=125 (landsdækkende foreninger).

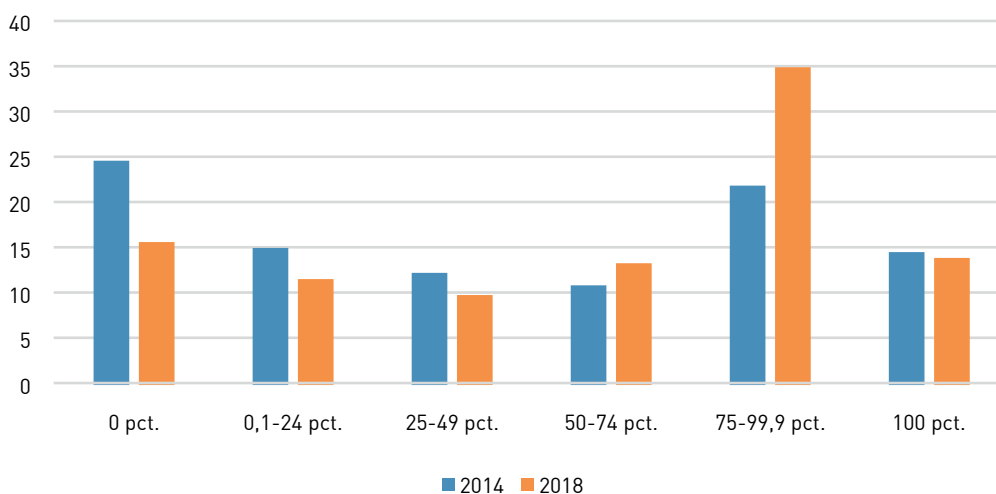
⁵ 9-10 pct. af foreningerne har svaret 'ved ikke' til spørgsmålet om indtægternes udvikling de seneste tre år.

Offentlige midler fra 2014-2018

Når vi betragter foreningernes indtægter fra offentlige puljer, driftsaftaler mv. over tid, kan vi se, at der siden 2014 er sket et fald i andelen af foreninger, der ikke modtager offentlige midler (fra 22 pct. i 2014 til 14 pct. i 2018). Til gengæld er der stort set ingen ændring at spore i andelen af foreninger, der er 100 pct. finansierede af offentlige midler (12 pct. i 2014 og 2018).

Hvis vi betragter de lokale og landsdækkende foreninger adskilt, viser der sig nuancer i udviklingen siden 2014. Fx er der sket en stigning på 14 pct. point i andelen af lokale foreninger, som modtog 75-99,9 pct. af deres midler fra det offentlige. Tilsvarende er der sket et fald på 10 procentpoint i andelen af lokale foreninger, som slet ikke har modtaget offentlige midler.

Figur 10. Lokale foreningers procentvise indtægter fra det offentlige i 2014 og 2018. Procent.

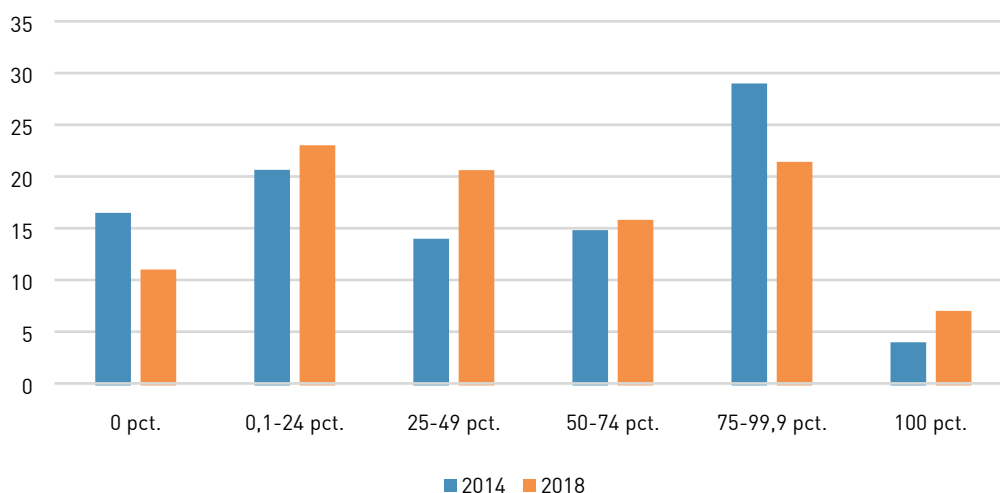

N=218 (2014), N=171 (2018).

Der er langt færre landsdækkende foreninger end lokale, der modtager 100 pct. offentlig støtte (4 pct. i 2014 og 7 pct. i 2018).

Ser vi nærmere på de landsdækkende foreninger, er tendensen den samme som i de lokale foreninger, men med lidt mindre udsving. Der er fx langt færre landsdækkende foreninger end lokale, der modtager 100 pct. offentlig støtte (4 pct. i 2014 og 7 pct. i 2018). Samtidig er der også en lavere andel af de landsdækkende foreninger, der ingen offentlig støtte modtager (17 pct. i 2014 og 11 pct. i 2018).

Figur 11. Landsdækkende foreningers procentvise indtægter fra det offentlige i 2014 og 2018. Procent.

N=120 (2014), N=125 (2018).

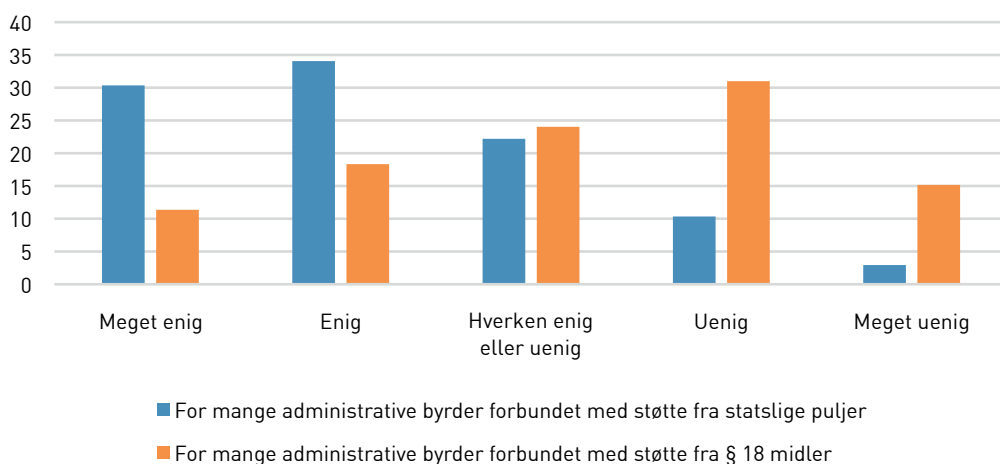
For megen administration i forbindelse med offentlige midler?

Vi har netop set på, hvor meget offentlige tilskud og støtte fylder i foreningernes indtægter. I undersøgelsen har vi endvidere spurgt ind til foreningernes oplevelse af bureaukratiet, når de ansøger om offentlige midler.

Foreningerne blev i undersøgelsen bedt om at forholde sig til, om der er for mange administrative byrder forbundet med dels statslige puljer og dels § 18-midler. Her angiver de lokale foreninger, at de er meget enige i, at der er for mange administrative byrder forbundet med de statslige puljer (30 pct. svarer 'meget enig' og 34 pct. svarer 'enig').

Derimod oplever de lokale foreninger i mindre grad, at der er for mange administrative byrder forbundet med § 18-midler (15 pct. svarer 'meget uenig' og 31 pct. svarer 'uenig').

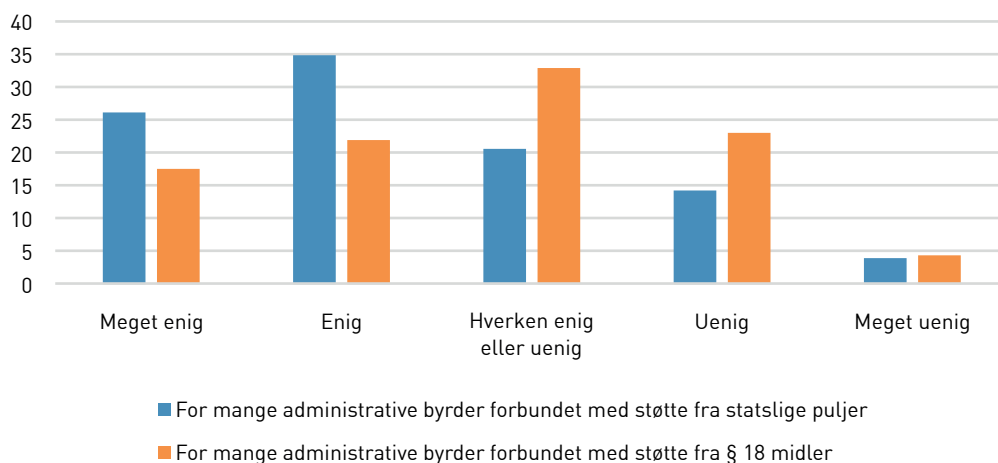
Figur 12. Lokale foreningers vurdering af administrative byrder forbundet med hhv. statslige puljer og § 18-midler. Procent.

N=135 (statslige puljer), N=158 (§ 18 midler).

Tendensen er den samme blandt de landsdækkende foreninger, dog med mindre udsving end blandt lokalforeningerne. Således ser vi, at de landsdækkende foreninger i højere grad end de lokale foreninger oplever, at der følger for mange administrative byrder med § 18-midler. I alt 40 pct. erklærer sig enige eller meget enige i udsagnet (i alt 27 pct. er uenige eller meget uenige).

Figur 13. Landsdækkende foreningers vurdering af administrative byrder forbundet med hhv. statslige puljer og § 18 midler. Procent.

N=126 (statslige puljer), N= 91 (§ 18 midler).

Påvirker bevillingsgiveres krav den frivillige sociale indsats?

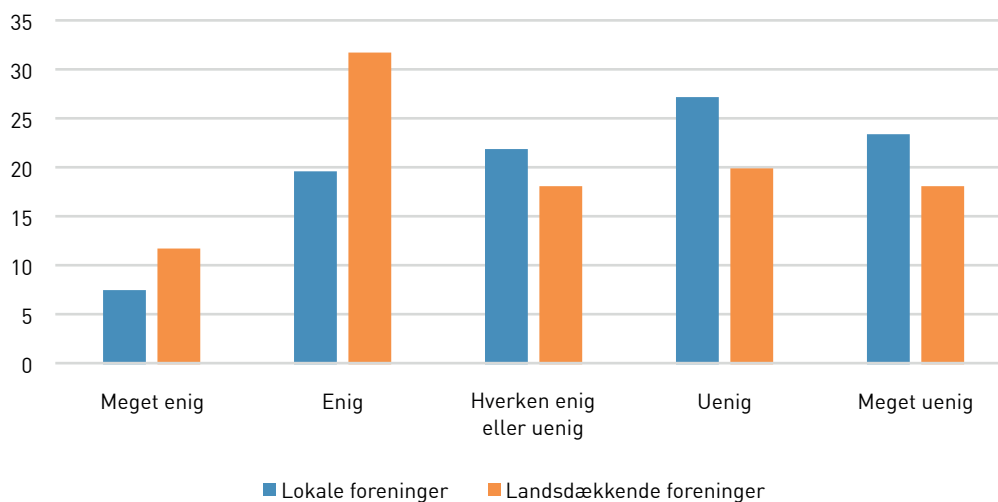
Vi har i undersøgelsen også spurgt foreningerne, om de oplever, at de ændrer i deres indsatser for at imødekomme krav til økonomisk støtte fra donorer eller bevillingsgivere.

I dette spørgsmål er de landsdækkende foreninger lidt mere tilbøjelige til at have ændret i deres indsatser end de lokale foreninger. Knap 44 pct. af de landsdækkende foreninger er således meget enige eller enige i, at de har ændret i deres indsats for at tilpasse sig donors krav, mens 38 pct. har svaret, at de er 'meget uenige' eller 'uenige'.

Blandt de lokale foreninger er 27 pct. meget enige eller enige i, at de har ændret i deres indsatser for at imødekomme krav fra offentlige eller private donorer. Tilsvarende har halvdelen af foreningerne (51 pct.) svaret, at de er 'meget uenige' eller 'uenige' i, at de har justeret på deres indsatser.

Knap 44 pct. af de landsdækkende foreninger er således meget enige eller enige i, at de har ændret i deres indsats for at tilpasse sig donors krav, mens 38 pct. har svaret, at de er 'meget uenige' eller 'uenige'

Figur 14. Lokale og landsdækkende foreningers vurdering af ændrede indsatser for at imødekomme krav fra offentlige eller private donorer. Procent.

N=132 (lokale foreninger), N=110 (landsdækkende foreninger).

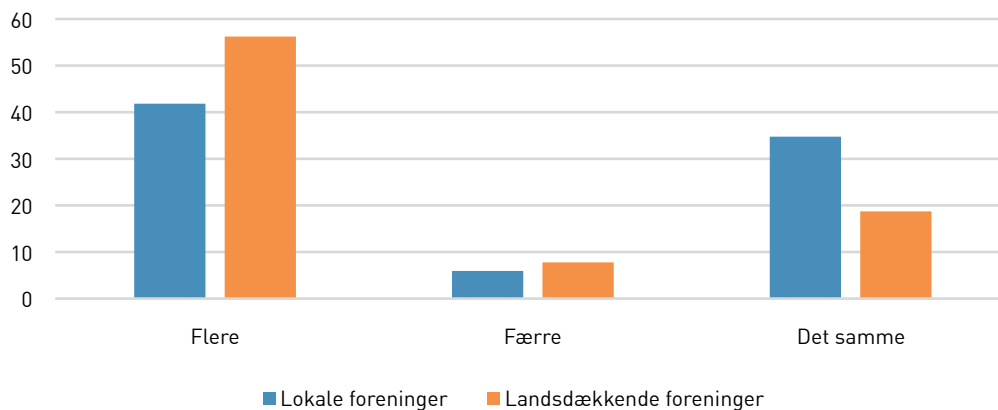
MENNESKELIGE RESSOURCER

Hvor det forrige afsnit beskrev de frivillige sociale foreningers økonomiske ressourcer, ser vi i dette afsnit på de menneskelige ressourcer. Det giver os et indblik i, hvilke handlemuligheder og kapacitet foreningerne har til at kunne gøre en forskel for deres brugere og målgrupper. Vi skal i dette afsnit se på, hvor mange frivillige og ansatte der er i foreningerne – og hvor mange brugere foreningerne har.

Flere og flere brugere

Igennem alle Frivilligrapporterne har foreningerne berettet om et stigende antal brugere. Det gælder for undersøgelsen i 2010, 2012 og 2014 såvel som i 2018. Spørger vi til foreningernes oplevelse af, hvorvidt der er kommet flere eller færre brugere de seneste år, tegner der sig følgende billede, som også fremgår af nedenstående figur: Markant flere foreninger oplever at have fået flere brugere end at have færre eller det samme antal brugere.

Figur 15. Brugerudviklingen de seneste år⁶. Procent.

N=184 (lokale foreninger), N= 128 (landsdækkende foreninger).

⁶ Ved ikke/ikke relevant vises ikke i figuren. Lokale udgør 17,39 pct., landsdækkende 17,19 pct.

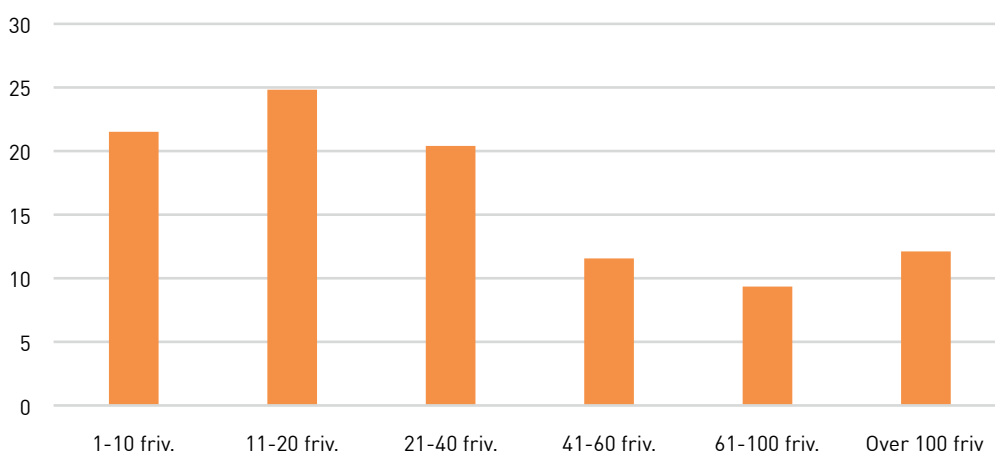
Ser vi på de lokale og landsdækkende foreninger, er der forskel på, i hvor høj grad de oplever at have fået flere brugere. Blandt de landsdækkende foreninger har 56 pct. således fået flere brugere, 19 pct. har det samme antal, mens 8 pct. har fået færre brugere. Blandt de lokale foreninger, er det 42 pct., der har fået flere brugere, mens 35 pct. har samme antal brugere, og 6 pct. har færre brugere.

Med denne udvikling in mente skal vi nu se på, hvilke menneskelige ressourcer foreningerne har til at imødekomme brugernes behov.

Frivillige

Betragter vi fordelingen af frivillige i henholdsvis lokale og landsdækkende foreninger ser vi, at størstedelen af de lokale foreninger (25 pct.) har mellem 11 og 20 frivillige tilknyttet. Ligeledes ser vi, at lokalforeninger med over 40 frivillige er mindre hyppige.

Figur 16. Antal frivillige i lokale foreninger. Procent.

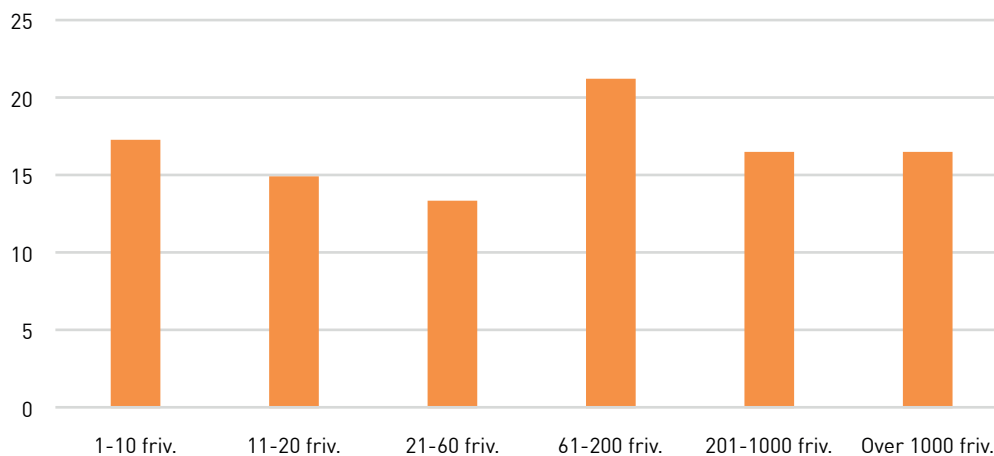
N=181.

Ser vi på de landsdækkende foreninger kunne vi som udgangspunkt forvente en spejling af ovenstående figur, hvor størstedelen af de landsdækkende foreninger ville ligge i den høje ende af skalaen med flere hundrede frivillige. Imidlertid har knapt en tredjedel (32 pct.) af de landsdækkende foreninger svaret, at de har mellem 1 og 20 frivillige, hvilket umiddelbart synes at være et lavt tal for landsdækkende foreninger.

At være en landsdækkende forening er med andre ord ikke ensbetydende med at være en stor forening. Tværtimod ser vi, at der også blandt de landsdækkende foreninger er meget små foreninger med blot ét kontor, ét sted i landet.

Samtidig ser vi også det modsatte; nemlig at knap 17 pct. af de landsdækkende foreninger har over 1.000 frivillige. Det skyldes formentlig, at de store landsdækkende foreninger ofte har mange lokalafdelinger.

Figur 17. Antal frivillige i landsdækkende foreninger. Procent.

N=127.

Ansatte på ordinære vilkår

Det er ikke overraskende, at der er forskel på, om lokale og landsdækkende foreninger har ansatte på ordinære vilkår eller ej. Således oplyser 38 pct. af de lokale foreninger, at de har ansatte, mens det er 63 pct. af de landsdækkende foreninger, der har ansatte.

At knap to tredjedele af de landsdækkende foreninger i 2018 har ansatte er interessant, da vores tidligere foreningsundersøgelser i Frivilligrapporten viste et fald i andelen af landsforeninger med ansatte på ordinære vilkår: Fra 64 pct. i 2012 faldt andelen til 59 pct. i 2014. Ifølge den seneste foreningsundersøgelse er foreningerne nu tilbage på 2012-niveauet.

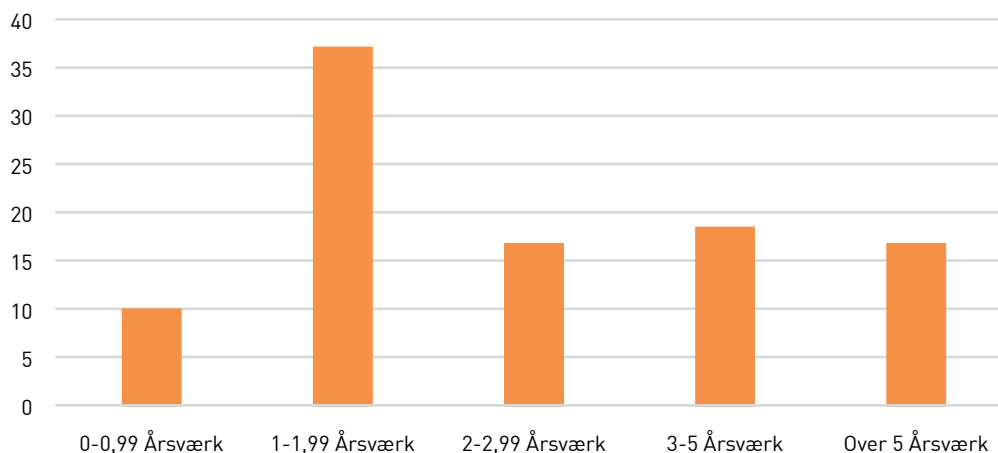
Samlet oplyser foreningerne i undersøgelsen, at deltidsansatte udgør godt 30 pct. af de ansatte. Dette afspejler på mange måder en virkelighed, hvor ikke alle foreninger har ressourcer til at have fuldtidsansatte.

Endnu tydeligere bliver billedet, hvis vi kigger særskilt på de lokale og landsdækkende foreninger. For de lokale foreninger udgør 53 pct. af deres ansatte på ordinære vilkår deltidsansatte, hvorimod tallet er 28 pct. for de landsdækkende foreninger.

Omregner vi fuldtids- og deltidsansatte til årsværk ser vi, at lokalforeningerne hyppigst har 1-2 årsværk (37 pct.), mens knap hver femte (17 pct.) af de lokale har mere end fem årsværk i deres forening.

Samlet oplyser foreningerne i undersøgelsen, at deltidsansatte udgør godt 30 pct. af de ansatte.

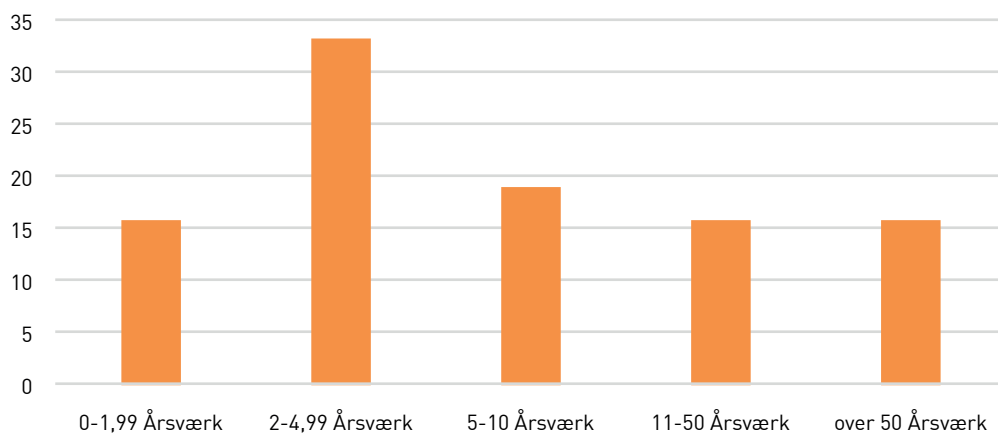
Figur 18. Antal årsværk i lokale foreninger. Procent.

N=59.

For de landsdækkende foreninger ser vi, at de hyppigst har mellem to og under fem årsværk i foreningen (33 pct.). Man kunne umiddelbart forvente, at der var flere ansatte i de landsdækkende foreninger end i de lokale foreninger, men det er altså ikke tilfældet for flertallet.

Figur 19. Antal årsværk i landsdækkende foreninger. Procent.

N=63.

Ansatte på særlige vilkår

Vi ved, at mange foreninger også beskæftiger ansatte på særlige vilkår. Det kan være personer i aktivering, skånejob eller flexjobbere. Ud fra et økonomisk perspektiv kan denne medarbejdergruppe være mere tilgængelige for foreningerne end ansatte på ordinære vilkår. Men de sociale foreninger også haft tradition for at påtage sig et stort socialt ansvar, netop fordi de har fokus på udsatte mennesker i samfundet (Hjære, 1999, 2000).

Ser vi således på andelen af ansatte på særlige vilkår gør det sig glædende, at 31 pct. af lokalforeninger og 46 pct. af de landsdækkende oplyser, at de har ansatte på særlige vilkår. Fra 2012-2014 så vi et fald fra 45 pct. til 37 pct. af de landsdækkende med ansatte på særlige vilkår. Det tyder således på, at der siden 2014 er sket en stigning, hvor vi igen er tilbage på 2012 niveau – ligesom det var tilfældet med de ordinært ansatte.

Ser vi nærmere på fordelingen gælder det for de lokale såvel som de landsdækkende foreninger, at de hyppigst har 1-2 ansatte på særlige vilkår.

Betyder flere brugere større menneskelig kapacitet?

Som allerede nævnt oplever en stor del af foreningerne, at de gennem de senere år har fået flere brugere. Med det øgede antal brugere er det interessant at se nærmere på, hvorvidt foreninger, der oplever at have fået flere brugere, ligeledes oplever et løft i deres kapacitet, når det gælder frivillige, medlemmer og ansatte.

Tallene viser, at blandt foreningerne med flere brugere har:

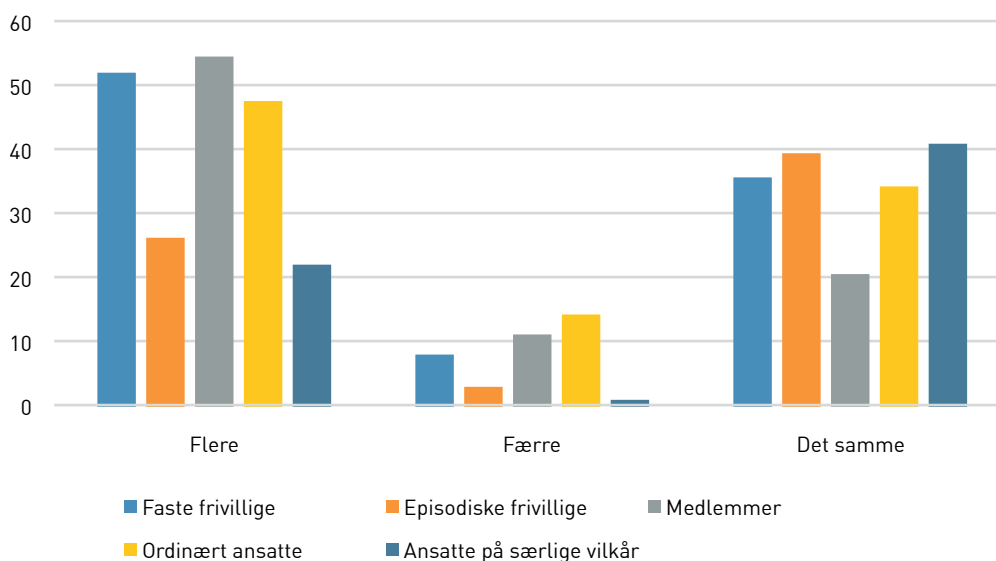
- 52 pct. fået flere faste frivillige
- 55 pct. fået flere medlemmer
- 48 pct. fået flere ordinært ansatte.

Halvdelen af foreningerne har flere frivillige og ansatte til at understøtte et stigende antal brugere.

Det tyder således på, at der for omkring halvdelen af foreningerne er harmoni mellem brugertilstrømningen og foreningernes menneskelige ressourcer. Eller sagt på en anden måde: Halvdelen af foreningerne har flere frivillige og ansatte til at understøtte et stigende antal brugere.

Dog er det vigtigt at bemærke, at en del af foreningerne med brugertilvækst også oplyser at antallet af frivillige, medlemmer og ansatte er det samme som tidligere. Således er det langt fra alle foreninger, hvor forholdet mellem brugertilvækst og kapacitet følges ad.

Figur 20. Udviklingen i menneskelige ressourcer de seneste år blandt foreninger, der har fået flere brugere. Procent.

N=159 (faste frivillige), N=159 (episodiske frivillige), N=159 (medlemmer), N=90 (ordinært ansatte), N=90 (ansatte på særlige vilkår).⁷

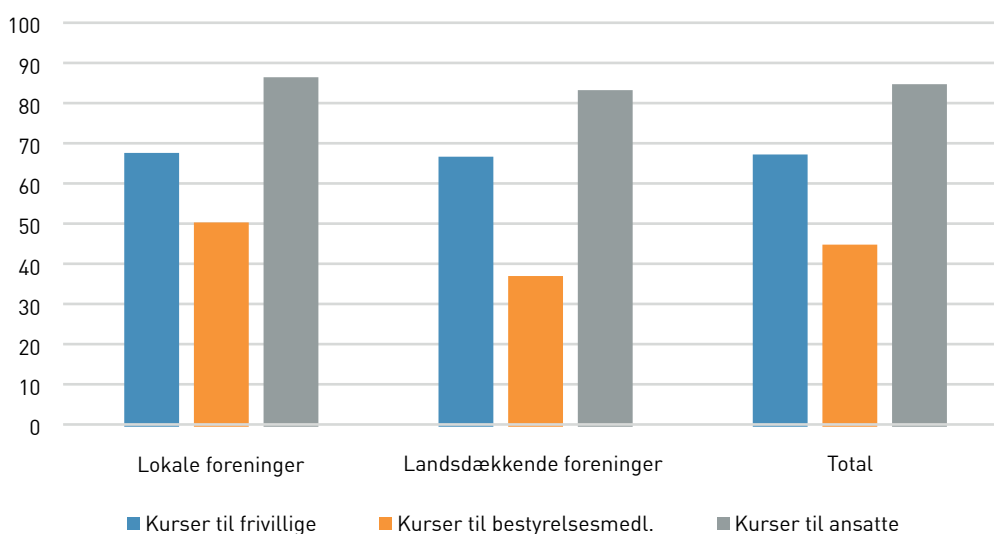
⁷ Ved ikke/ikke relevant vises ikke i figuren. Ordinært ansatte og ansatte på særlige vilkår er betinget på kun at fremstille de foreninger, der har oplyst, at de har ordinært ansatte og ansatte op særlige vilkår.

Understøttelse til frivillige, ansatte og bestyrelsesmedlemmer

I denne foreningsundersøgelse har vi afdækket, hvordan foreningerne understøtter frivillige, eventuelle ansatte og bestyrelsesmedlemmer.

I 2018 har mere end to tredjedele af de landsdækkende foreninger såvel som de lokale foreninger tilbud om kurser til foreningens frivillige. Det er en væsentlig stigning fra 2014, hvor vi konstaterede en afmatning i udbuddet af kursustilbud. Både rent faktisk idet andelen af foreninger, der tilbød kurser til deres frivillige, var faldet med ti procentpoint siden 2012 (fra 67 pct. til 57 pct.). Og på baggrund af erfaringerne fra uddannelsespraksissen⁸, der viste, at frivillige ikke havde tid til at tage på kurser, og at foreningerne på grund af presset økonomi sparede kursustilbuddene væk.

Figur 21. Kurser til frivillige, bestyrelsesmedlemmer og ansatte i lokale og landsdækkende foreninger. Procent.

N=310 (frivillige), N=309 (bestyrelsesmedlemmer), N=149 (ansatte)⁹.

Kursustilbud til ansatte er udbredt i både de lokale og landsdækkende foreninger. Over 80 pct. tilbyder kurser til deres ansatte.

Færre foreninger tilbyder kurser til bestyrelsesmedlemmer, end de gør til frivillige og ansatte.

Når det kommer til bestyrelsesmedlemmer, ser billedet lidt anderledes ud. Færre foreninger tilbyder kurser til bestyrelsesmedlemmer, end de gør til frivillige og ansatte. Blandt de lokale og landsdækkende foreninger er det i højere grad de lokale foreningers bestyrelser, der tilbydes kurser (51 pct.), hvorimod det er tilfældet i under halvdelen (38 pct.) af de landsdækkende foreninger.

⁸ Bl.a. det landsdækkende netværk for uddannelseskonsulenter faciliteret af Center for Frivilligt Socialt Arbejde

⁹ Kurser til ansatte er betinget på kun at fremstille de foreninger, som har oplyst, at de har ansatte.

DEMOKRATI OG MEDLEMMER

I dette afsnit ser vi på demokratiet i foreningerne: Hvordan vælges bestyrelsesmedlemmer, og hvordan er fremmødet blandt de stemmeberettigede i foreningerne. Ligeledes ser vi på foreningernes medlemmer, da de i mange tilfælde netop udgør fundamentet i foreningernes demokratiske struktur.

Hvordan medlem?

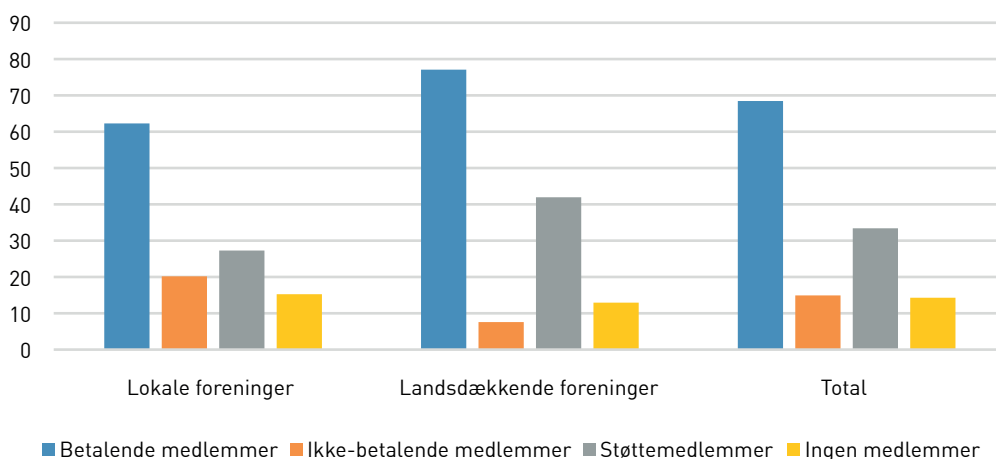
Det er ikke alle frivillige sociale foreninger, der har medlemmer. Ligeledes findes der ofte flere forskellige former for medlemskab i foreningerne.

I undersøgelsen har vi derfor spurgt, hvilken type af medlemskab foreningerne opererer med: 1) Et medlemskab med betaling, 2) et medlemskab uden betaling, 3) et støttemedlemskab, 4) intet medlemskab.

Som udgangspunkt har størstedelen af foreningerne betalende medlemmer (69 pct.) eller støttemedlemmer (33 pct.). For 15 pct. af foreningerne er der tale om et medlemskab uden kontingent eller lignende.

Næsten lige så mange foreninger (14 pct.) har ingen former for medlemskab.

Figur 22. Type af medlemskab blandt lokale og landsdækkende foreninger. Procent.

N= 183 (lokale foreninger), N=131 (landsdækkende foreninger), N=314 (total).

Ser vi igen på henholdsvis de lokale og landsdækkende foreninger, er der en tendens til, at det i højere grad er de landsdækkende foreninger, der har betalende medlemmer (77 pct.) og støttemedlemmer (42 pct.). I de lokale foreninger er det tilsvarende 62 pct., der har betalende medlemmer, og 27 pct., der har støttemedlemmer. Medlemskab uden betaling findes i hver femte af lokalforeningerne (20 pct.), hvorimod den type medlemskab kun findes i under hver tiende (8 pct.) af de landsdækkende foreninger. Den økonomiske gevinst fra medlemskab må altså formodes i højere grad at komme de landsdækkende foreninger til gode.

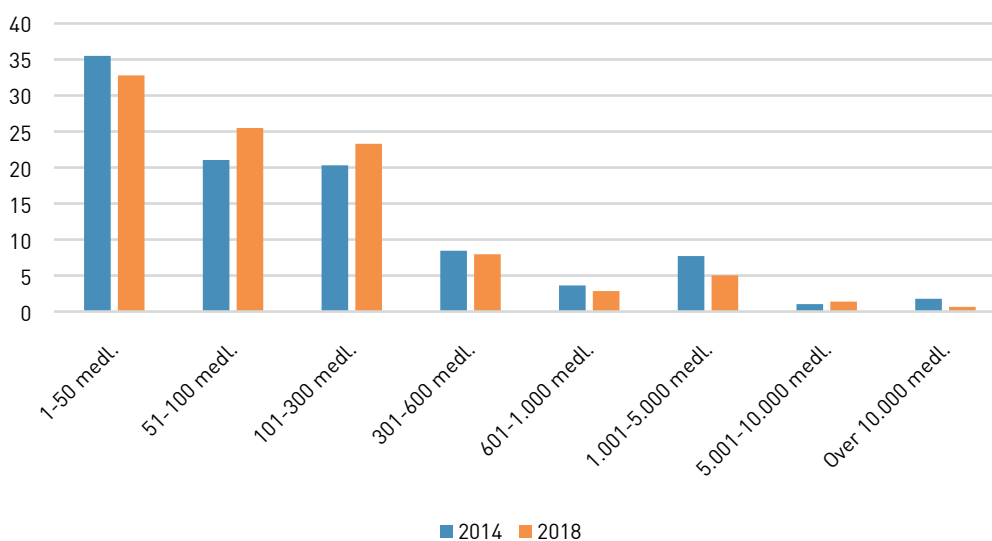
Medlemskab
uden betaling findes i
20 %
af lokalforeningerne

Medlemsudvikling

Kaster vi blikket på de lokale foreningers medlemmer ser vi, at langt størstedelen (82 pct.) har mellem et og 300 medlemmer. Ligeledes ser vi, at medlemsudviklingen i de lokale foreninger fra 2014 til 2018 er forholdsvis stabil og uden de store udsving.

Nævneværdigt er den mindre stigning i andelen af foreninger, som har mellem 51 og 300 medlemmer. Ligeledes ser vi et mindre fald af lokalforeninger med få (1-50 medlemmer) eller rigtig mange medlemmer (1001-5000 medlemmer).

Figur 23. Lokale foreningers medlemsfordelingen i 2014 og 2018. Procent.

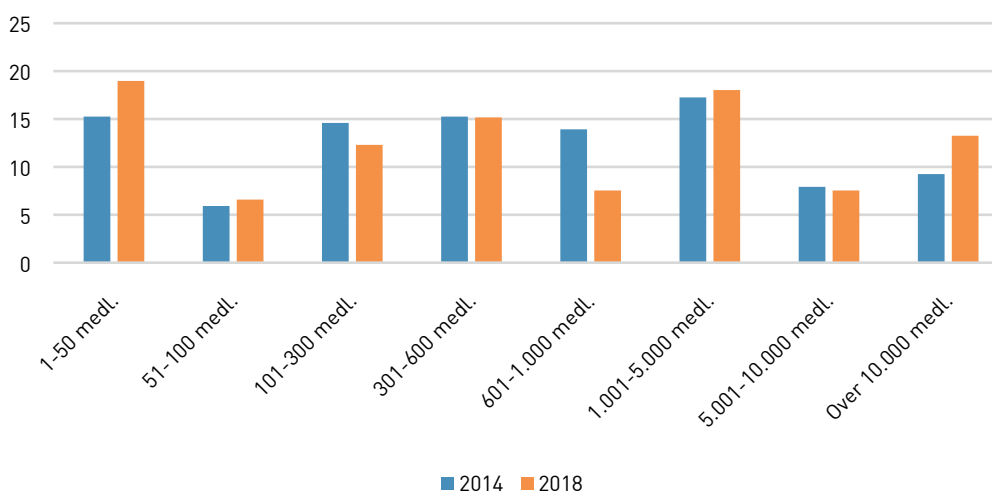

N= 270 (2014), N=137 (2018).

Blandt de landsdækkende foreninger ser vi en større variation i fordelingen af medlemmer. Man kunne måske forvente, at andelen af medlemmer i de landsdækkende foreninger ville vægte tungest i den øvre ende af nedenstående figur. Dog ser vi, at knap en femtedel af de landsdækkende foreninger i 2018 har mellem et og 50 medlemmer.

I forhold til medlemsudviklingen findes de største udsving blandt de landsdækkende foreninger, der har mellem 601 og 1.000 medlemmer. Den andel er gået fra 14 pct. i 2014 til 8 pct. i 2018.

Figur 24. Landsdækkende foreningers medlemsfordelingen i 2014 og 2018. Procent.

N= 150 (2014), N=105 (2018).

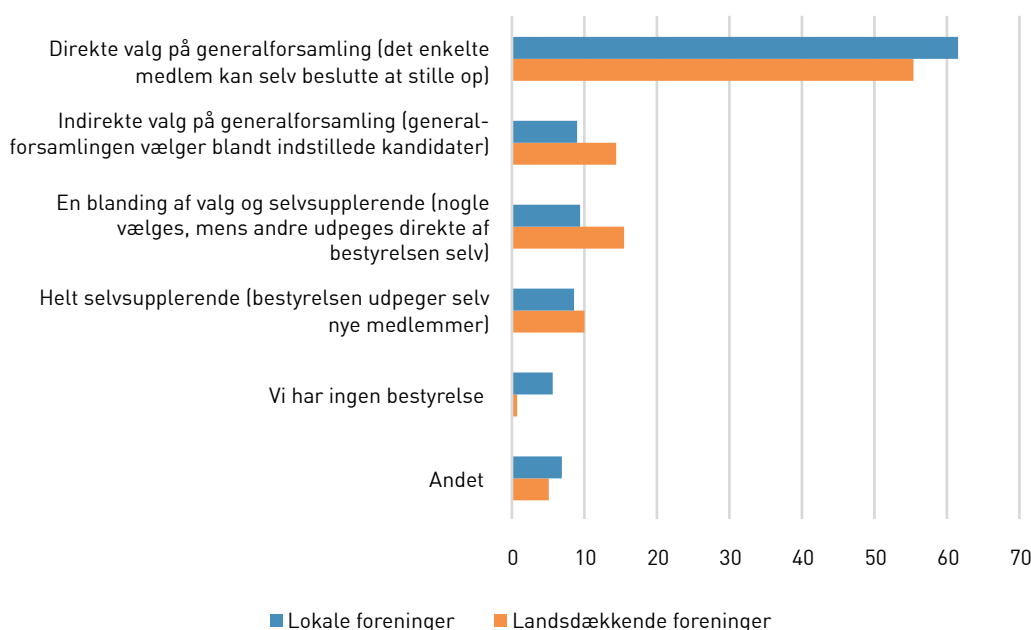
Hvordan vælges bestyrelser?

En vigtig og ofte italesat grundpille i civilsamfundet og foreningslivet er det demokratiske element. Indflydelse og medbestemmelse er stærke værdier i det frivillige foreningsliv. Derfor er det relevant at undersøge, hvordan demokratiet har det i foreningerne, når vi ser på valg af foreningernes bestyrelser

Over halvdelen af foreningerne (58 pct.) i vores undersøgelse vælger bestyrelsesmedlemmer gennem direkte valg. Godt hver tredje forening (37 pct.) anvender andre valgmetoder, som dækker over svarmulighederne: Indirekte valg på generalforsamling, En blanding af valg og selvsupplerende, Helt selvsupplerende, Har ingen bestyrelse.

I nedenstående tabel ser vi, hvordan valgmetoderne fordeler sig blandt lokal- og landsdækkende foreninger. Umiddelbart er det en smule mere udbredt med direkte valg blandt lokalforeningerne end blandt landsforeningerne. Omvendt gør landsforeningerne i højere grad brug af Indirekte valg samt En blanding af valg og selvsupplerende. Dog ser vi, at ved helt selvsupplerende valg er der en meget lille forskel på lokalforeningerne og de landsdækkende foreninger.

Figur 25. Valgmetode ved bestyrelsesvalg. Procent.

N=238 (lokale foreninger), N=183 (landsdækkende foreninger).

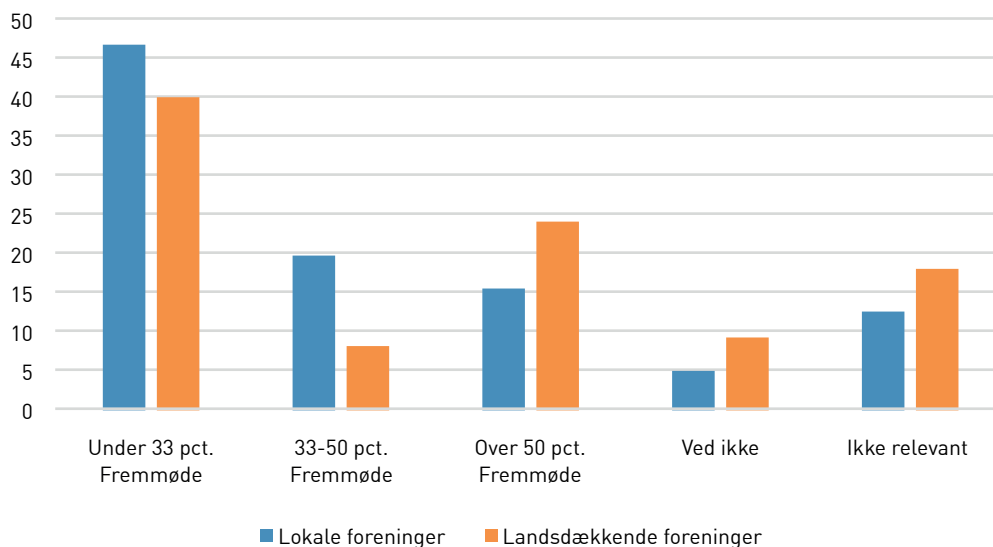
Fremmøde blandt stemmeberettigede

Fremmødet blandt foreningernes stemmeberettigede til fx generalforsamlinger og årsmøde kan ligeledes bruges til at afspejle demokratets tilstand i foreningerne. Blandt alle besvarelser ser vi, at størstedelen af foreningerne (44 pct.) oplever, at under en tredjedel af de stemmeberettigede deltager i arrangementer, hvor de har mulighed for at få demokratisk indflydelse.

Sammenligner vi de lokale med de landsdækkende foreninger, er der igen forskel i deres besvarelser. De landsdækkende foreninger oplever et større fremmøde end de lokale foreninger. Knap hver fjerde af de landsdækkende foreninger (24 pct.) oplever således, at over halvdelen af de stemmeberettigede deltager, hvorimod det er tilfældet for knap hver femte (16 pct.) af de lokale foreninger.

Dog gælder det for både de landsdækkende og lokale foreninger, at størstedelen oplever, at under en tredjedel af deres stemmeberettigede møder op til arrangementer, hvor de har mulighed for at få indflydelse.

Figur 26. Fremmøde til generalforsamling mv. blandt stemmeberettigede. Procent.

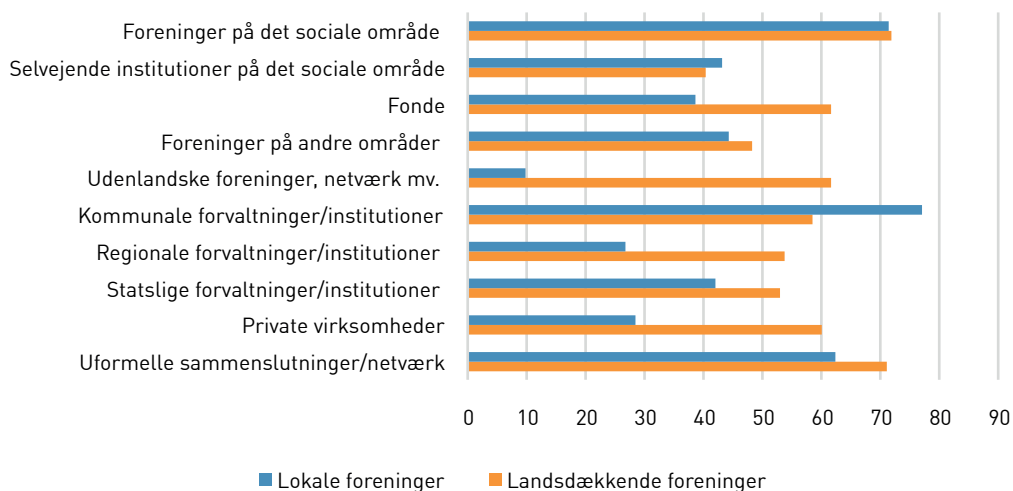
N=237 (lokale foreninger), N=182 (landsdækkende foreninger).

SAMARBEJDSPARTNERE

I spørgsmålet om samarbejde er der forskel på, om man som forening har et lokalt eller landsdækkende sigte. Det er derfor ikke overraskende, at det i højere grad er de lokale foreninger, der samarbejder med kommunerne, mens det er de landsdækkende foreninger, der i langt højere grad har et samarbejde med udenlandske foreninger.

Med til forskellen hører også, at det i langt højere grad er de landsdækkende foreninger, der samarbejder med fonde. Dette kan både hænge sammen med, at et sådant samarbejde sandsynligvis forudsætter større ressourcer samtidig med, at det oftest vil være fx et landssekretariat, der varetager de større og mere strategiske samarbejder, som det kan være tilfældet, når en forening samarbejder med en fond.

Figur 27. Lokale og landsdækkende foreningers samarbejdspartnere. Procent.

N=177 (lokale foreninger), N=127 (landsdækkende foreninger).

Besvarelsene summer ikke til 100 pct., da det var muligt at sætte kryds ved flere kategorier.

At det endvidere er de landsdækkende foreninger, der i langt højere grad end lokale foreninger samarbejder med private virksomheder, kan også skyldes kapaciteten. Dog ville det være naturligt, at de lokale foreninger langt oftere, end det er tilfældet (28 pct.), samarbejder med de lokale virksomheder. Dette hænger sandsynligvis mere sammen med kultur og traditioner end med kapaciteten.

I de tidligere Frivilligrapporter har vi også set på særligt de landsdækkende foreningers samarbejdspartnere. Fra 2014 til 2018 ser vi en stigning i andelen af foreninger inden for alle typer af samarbejdspartnere. Eneste undtagelse er samarbejdspartnere fra andre sociale foreninger, hvor der er sket en mindre nedgang (fra 77 pct. til 72 pct.).

De mest markante stigninger er på samarbejdspartnere fra regioner (steget 69 pct.), fra statslige forvaltninger/institutioner og fra private virksomheder (begge steget med 43 procentpoint).

Samskabelse med kommuner

En variant af samarbejdsformer er samskabelse, som der fortsat er stor opmærksomhed på. Kort fortalt handler samskabelse om, at forskellige aktører sammen skaber mere og bedre velfærd for borgerne.

I foreningsundersøgelsen har vi spurgt til foreningernes samskabelsesprojekter med kommunerne. Ikke overraskende er det især lokalforeningerne, der samskaber med kommunerne. Det gælder således for mere end halvdelen (57 pct.) af lokalforeningerne. Godt hver tredje (35 pct.) af de landsdækkende foreninger er involveret i samskabelsesprojekter.

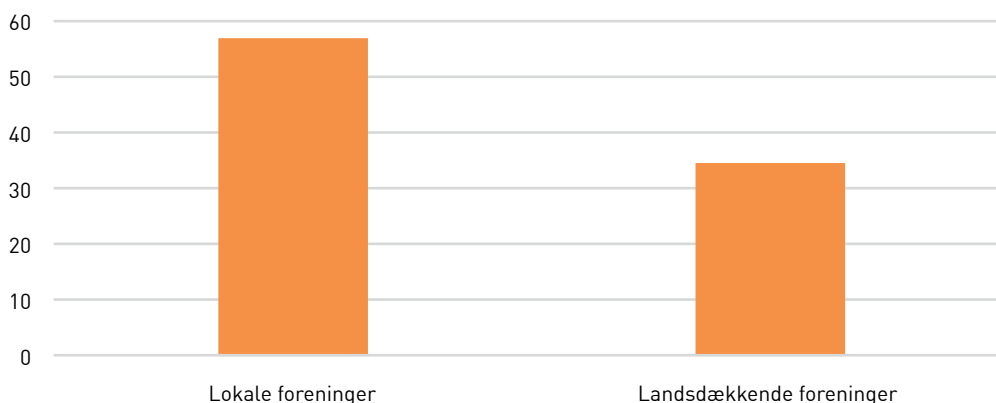
At samskabelse mellem foreninger og kommuner står højt på dagsordenen, fik vi også bekræftet i kommuneundersøgelsen, som vi ligeledes i regi af Frivilligrapport 2016-2018 gennemførte i 2017 (Hjære og Jørgensen, 2017). I kommuneundersøgelsen svarede mere end tre ud af fire kommuner (77 pct.), at de havde samskabelsesaktiviteter eller samskabelsesprojekter med foreningerne.

I kommuneundersøgelsen svarede

77 %

kommuner, at de havde samskabelsesaktiviteter eller samskabelsesprojekter med foreningerne.

Figur 28. Lokale og landsdækkende foreninger, som er involveret i samskabelsesprojekter med kommunen. Procent.

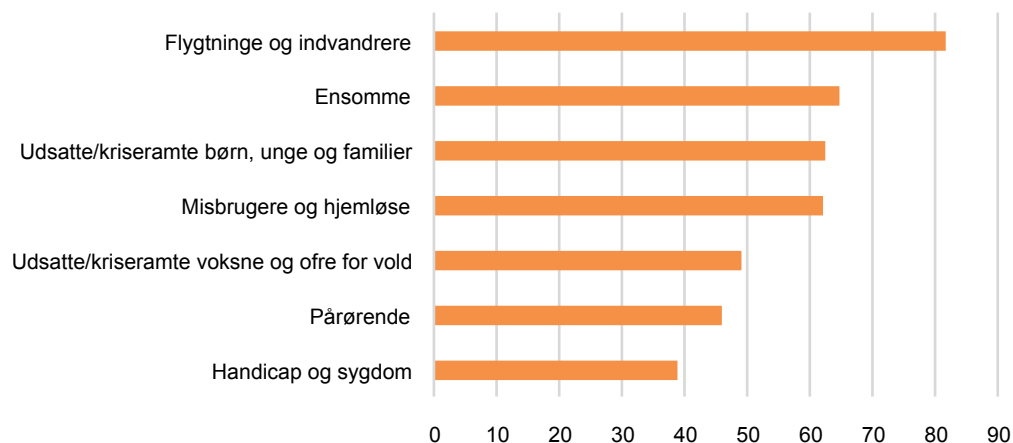

N=177 (lokale foreninger), N=127 (landsdækkende foreninger)

Når vi ser på de foreninger, der samskaber og sorterer dem efter, hvilken målgruppe foreningen henvender sig til, viser der sig en yderst interessant tendens. Det viser sig nemlig en sammenhæng mellem, hvem der er foreningens målgruppe, og hvorvidt foreningen arbejder med samskabelse.

Et område, hvor der i høj grad samskables, er på flygtninge- indvanderområdet. Her samskaber 81 pct. af foreningerne med kommunerne. Anderledes ser det ud med handicap- og sygdomsområdet, hvor 39 pct. oplyser, at de er involveret i samskabelsesprojekter med kommunen.

Figur 29. Samskabelse mellem foreninger og kommune, fordelt på område. Procent.

N=342.¹⁰ Besvarelserne summer ikke til 100 pct., da det var muligt at sætte kryds ved flere kategorier.

Ser vi på, om foreningerne oplever, at de samarbejder mere eller mindre med kommunerne end tidligere, ser vi en klar tendens: Langt de fleste samarbejder mere. I 2018 gav 58 pct. af foreningerne dette svar – i 2014 lå andelen på 60 pct.

En lille variation mellem 2014 og 2018 er, at der i 2018 er en lidt større forskel mellem lokale og landsdækkende foreninger, idet flere lokale (65 pct.) end landsdækkende foreninger (48 pct.) har svaret, at de samarbejder mere. I 2014 var der stort set ingen forskel.

¹⁰ Området "Udsatte udenlands" indgår ikke i figuren.

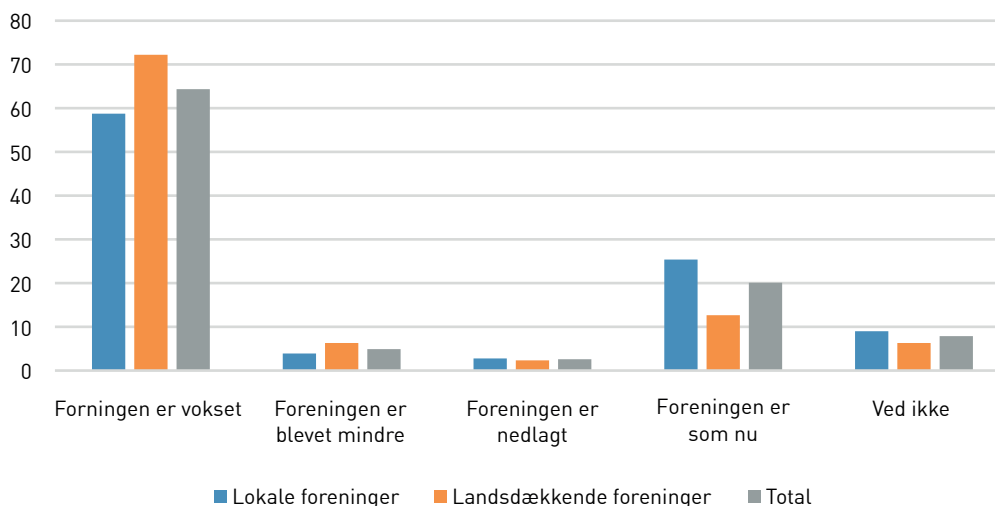

FORENINGERNE TROR PÅ FREMTIDEN

Det er svært at spå... især om fremtiden. Alligevel vover de frivillige sociale foreninger at gøre et forsøg på spørgsmålet om, hvor de tror, deres forening er om fem år.

Mere end to ud af tre foreninger (64 pct.) tror på, at de er vokset. Hver femte forening (20 pct.) tror, at foreningen vil se ud som nu, hvorimod det blot er fem procent, der tror, at foreningen er blevet mindre. Meget få (3 pct.) tror, at foreningen om fem år vil være nedlagt.

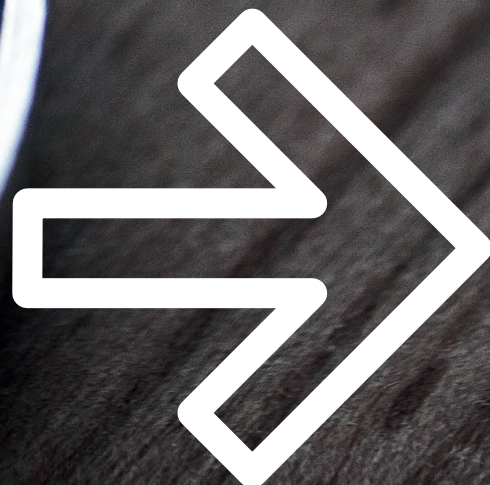
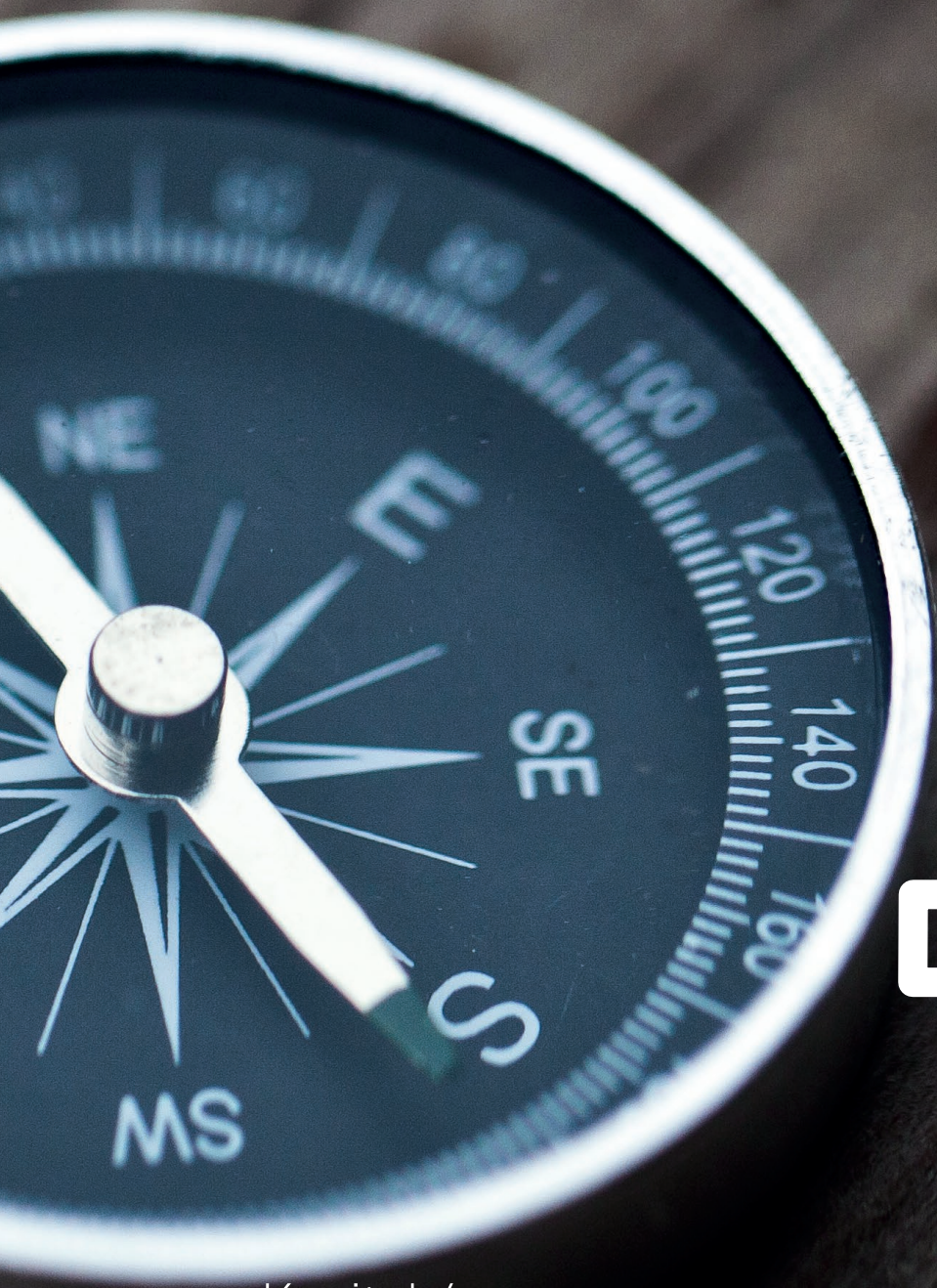
Figur 30. Forventninger til fremtiden. Procent

N=177 (lokale foreninger), N=126 (landsdækkende foreninger), N=303 (total).

Der er således optimisme at spore i foreningslivet, når det kommer til fremtidsudsigterne. Sammenligner vi de lokale og landsdækkende foreninger, er optimismen i lidt højere grad tilstede blandt de landsdækkende foreninger, hvor næsten trefjerdedele (72 pct.) tror på væksten. Det samme gør sig gældende for 62 pct. af de lokale foreninger.

Kapitel 4.

TAL OM KOMMUNER OG FRIVILLIGHED

Kapitel 4.

TAL OM KOMMUNER OG FRIVILLIGHED

ANALYSE AF KOMMUNERNES ENGAGEMENT OG SAMARBEJDE PÅ DET FRIVILLIGE VELFÆRDS-OMRÅDE

Som vi har set i Frivilligrapportens kommuneundersøgelse, og som også er udfoldet i kapitel 1, samarbejder kommunerne i dag med mange aktører i civilsamfundet. De samarbejder med foreninger, med frivilligcentre og med andre frivillige og borgere uden for det mere etablerede organisations-samfund. Det kommunale-frivillige samarbejde går adskillige årtier tilbage, og i en af de første kortlægninger på området kan man genfinde nogle af de samarbejdselementer, vi også ser i dag – omend i en noget anden skala. Fx handlede samarbejdet også i midt 1990'erne om henvisninger, dialogmøder og projekter (Habermann, 1995).

Hvad der derimod er anderledes, er den grad af intern struktur og organisering, som kommunerne gradvist har etableret gennem de seneste år. Et tegn herpå er blandt andet antallet af kommunale medarbejdere, der arbejder med at understøtte, udvikle og samarbejde med civilsamfundets lokale frivillige og foreninger. Mellem Frivilligrapporterne i 2010 og 2014 så vi fx en stigning i antal fuldtidsstillinger i kommunerne på 140 procent. Og mellem 2014 og 2017 steg det gennemsnitlige antal kommunale fuldtidsmedarbejdere fra 3,9 til 4,4.

Tallet er måske endda endnu højere. For i takt med at frivilligheden ikke kun er noget, man forholder sig til blandt kommunalpolitikere og i forvaltningerne, men i høj grad også er nået langt ud i de kommunale institutioner – hvor det konstant er i udvikling – er det yderst vanskeligt centralt at have et overblik.

En anden indikator på den intensiverede kommunale organisering er stigningen i andele af kommuner, der internt i kommunerne samarbejder med hinanden, fx mellem forvaltninger eller mellem forvaltninger og institutioner. Denne andel ligger i nærværende kommuneundersøgelse på 80 procent. Den nuværende høje andel er givet et udtryk for, at der er blevet lyttet til mange års frustrationer fra foreninger og frivillige om uklarheden i, at der kan være (for) mange indgange, når man gerne vil i dialog med sin kommune.

Mange kommuner har de seneste år valgt at være en selvstændig aktør på civilsamfundsområdet. Fx ved selv at rekruttere og inddrage frivillige til aktiviteter og opgaver, der organiseres i og af kommunen. Til trods for at disse initiativer blev mødt med skepsis og kritik fra især civilsamfundsorganisationer, er denne andel af kommuner steget fra 41 til 70 procent mellem 2010 og 2017. Dog er 2017-andelen på samme niveau som i 2014. Det tyder således ikke på, at det er initiativer, som kommunerne vil holde op med – også set i lyset af at over hver tredje kommune i undersøgelsen har svaret ja til, at de overvejer fremover at hverve flere såkaldt kommunale frivillige.

Alt i alt kan vi se, at kommunerne engagerer sig stærkt på civilsamfundsområdet og bruger alle de platforme og arenaer, de kan, til at implementere deres visioner og mål – uagtet det er civilsamfundsarenaer eller kommunale arenaer.

KOMMUNERNES PRIORITERING AF FRIVILLIGHEDEN OG CIVILSAMFUNDET

Denne rapport præsenterer udvalgte tal fra Frivilligrapportens seneste dataindsamling om kommunernes engagement på det frivillige velfærdsområde, herunder deres samarbejde med foreninger og øvrigt civilsamfund.

Undersøgelsen er udarbejdet og gennemført af Center for Frivilligt Socialt Arbejde i september-oktober 2017. Datagrundlaget består af 84 kommuner, hvilket giver en svarprocent på 86. For nærmere beskrivelse se særskilt metodebilag.

Undersøgelsen afdækker kommunernes engagement i forhold til frivilligheden på velfærdsområdet, hvilket her omfatter det sociale område, sundhedsområdet samt de humanitære og almennyttige områder.

CIVILSAMFUNDET – DEN NATURLIGE SAMARBEJDSPARTNER

Kommunernes samarbejde med civilsamfundet er i vækst. Når det handler om at skabe de bedst mulige betingelser for borgernes trivsel – uagtet om det er børn, unge, udsatte, familier, ældre, ensomme – rækker kommunerne ud mod civilsamfundet og dets mange foreninger, organisationer, frivilligcentre og frivillige for at samarbejde.

Frivillige organisationer og foreninger

Alle kommuner i Frivilligrapportens kommuneundersøgelse samarbejder i 2017 med de frivillige lokale organisationer og foreninger på velfærdsområdet. Med velfærdsområdet skal forstås som angivet det frivillige arbejde på social- og sundhedsområdet samt det humanitære, almennyttige arbejde.¹ Og nøjagtig som i 2012 og 2014 angiver kommunerne i 2017, at de samarbejder mere med foreningerne end tidligere.

Alle kommuner i Frivilligrapportens kommuneundersøgelse samarbejder i 2017 med de frivillige lokale organisationer og foreninger på velfærdsområdet.

Tabel 1. Hvordan har samarbejdet med foreningerne generelt udviklet sig gennem de seneste to år? Procent

	2012	2014	2017
Vi samarbejder mere	78	74	74
Vi samarbejder mindre	1	1	0
Samarbejdet er uændret	14	15	17
Ved ikke	6	9	9
Antal kommuner	77	78	77

Når vi spørger, hvilke samarbejdsaktiviteter kommunerne har med foreningerne, er det næsten alle kommuner, der henviser borgere eller frivillige til de lokale foreningers tilbud – 87 pct. af kommunerne har angivet denne samarbejdsaktivitet. Det omvendte, dvs. at foreninger henviser borgere til kommunen, sker i noget mindre grad, om end det er flertallet (57 pct.) af kommunerne, der oplyser, at foreningerne henviser borgere til kommunen.

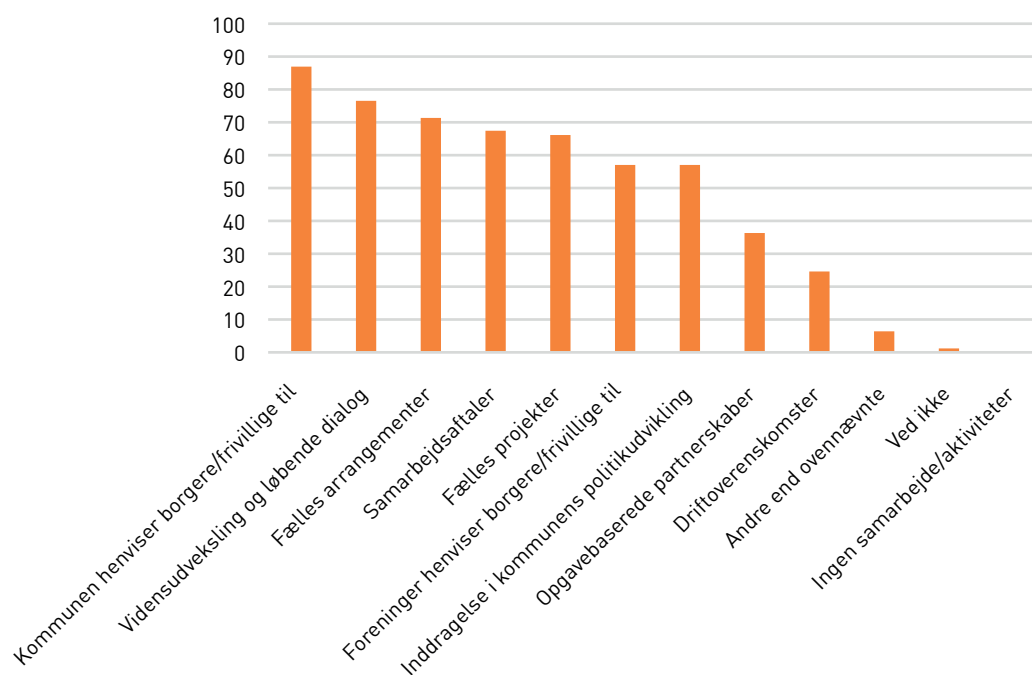
¹ For nemheds skyld omtales de frivillige organisationer og foreninger på velfærdsområdet i rapporten efterfølgende som 'foreninger'.

I Frivilligrapportens tidligere undersøgelser blev der spurgt til gensidig henvisning. Dette tal er gået op fra 56 pct. i 2010 til 62 pct. i både 2012 og 2014. Når der i 2017 er 87 pct. af kommunerne, der henviser borgere til foreningerne, vurderer vi, at der er tale om et øget fokus på henvisning af borgere/frivillige mellem kommunen og foreningerne.

Vidensudveksling og dialog samt afholdelse af fælles arrangementer er endvidere samarbejdsaktiviteter, mange kommuner angiver (hhv. 77 pct. og 71 pct.). Her er sket en mindre stigning siden 2014 (fra hhv. 72 pct. og 67 pct.).

Hvor 'opgavebaserede partnerskaber' var steget væsentligt mellem 2012 og 2014 (fra 45 pct. til 51 pct.), er denne samarbejdsaktivitet i 2017 faldet til 36 pct. Dette kan være et udtryk for, at samarbejdsfeltet reelt er i konstant udvikling – også i forhold til hvilke ord og begreber, der er populære og tidens buzzwords for at betegne et samarbejde. Denne "bevægelse" afspejler sig også i de samarbejdsaktiviteter, vi i undersøgelsen kan spørge ind til. Derfor har vi i 2017-undersøgelsen for første gang spurgt til 'samarbejdsaftaler', som 68 pct. af kommunerne angiver, at de har.²

Figur 2. Hvilke samarbejdsaktiviteter har kommunen med foreningerne på det sociale område? Procent

N=77

Det fortsat høje niveau af samarbejde om en række aktiviteter, der går igen i flere af undersøgelsens resultater, kan være et udtryk for, at der gradvist er kommet en naturlighed ind i samarbejdet mellem mange af landets kommuner og foreninger.

At erfaringerne gennem årene så at sige har fundet et naturlig leje, kan man også udlede, når vi ser på, hvordan kommunerne har vurderet tilfredsheden med samarbejdet. Selv om det indbyrdes forhold mellem 'særdeles tilfreds' og 'overvejende tilfreds' har svinget lidt i 2010, 2012, 2014 og 2017, så har den samlede tilfredshed ligget nogenlunde konstant, og lige omkring 90 pct. Det vil sige, at næsten alle kommuner er tilfredse med det samarbejde, de har med foreningerne.

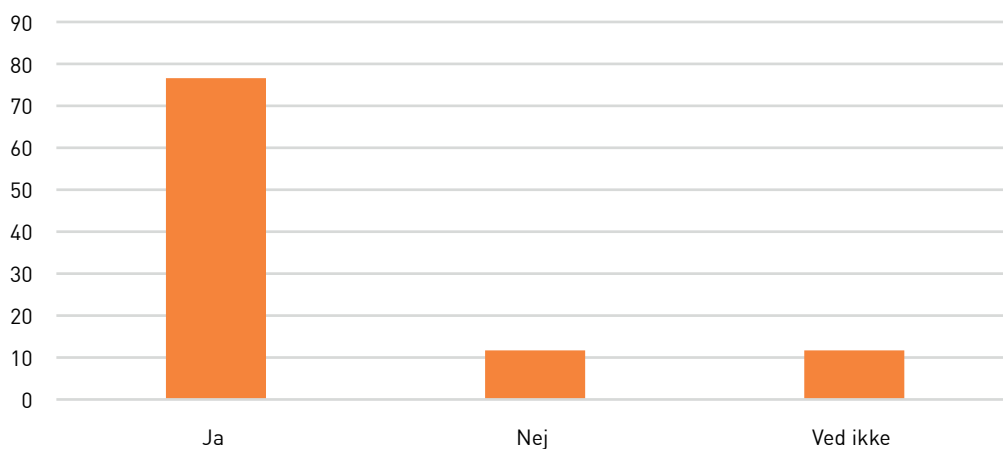
² Denne nye svarmulighed kan derfor have "slugt" nogle af partnerskabs-svarerne.

Tabel 3. Hvor tilfreds er kommunen generelt med samarbejdet med foreningerne? Procent

	2010	2012	2014	2017
Særdeles tilfreds	43	22	38	30
Overvejende tilfreds	52	66	51	56
(Samlet tilfredshed)	(95)	(88)	(89)	(86)
Hverken/eller	4	4	5	4
Overvejende utilfreds	0	1	1	1
Særdeles utilfreds	0	0	0	0
Ved ikke	1	7	4	9
Antal kommuner	75	77	78	77

Var kommunerne ikke tilfredse, ville de heller næppe udvikle eller afprøve nye samarbejdsformer med foreningerne. Der er i disse år stor opmærksomhed på en samfundsforståelse, hvor velfærd netop er noget, vi skaber sammen – på tværs af aktører fra civilsamfundet, det offentlige og det private erhvervsliv. Et nyere anvendt begreb, blandt andet i relation til frivilligheden, er netop 'samskabelse', og på spørgsmålet, om kommunerne har været involveret i samskabelsesprojekter eller samskabelsesaktiviteter med foreningerne, er det mere end 3 ud af 4 kommuner (77 pct.), der svarer ja.

Figur 4. Har kommunen været involveret i samskabelsesprojekter/-aktiviteter med foreninger? Procent

N=77

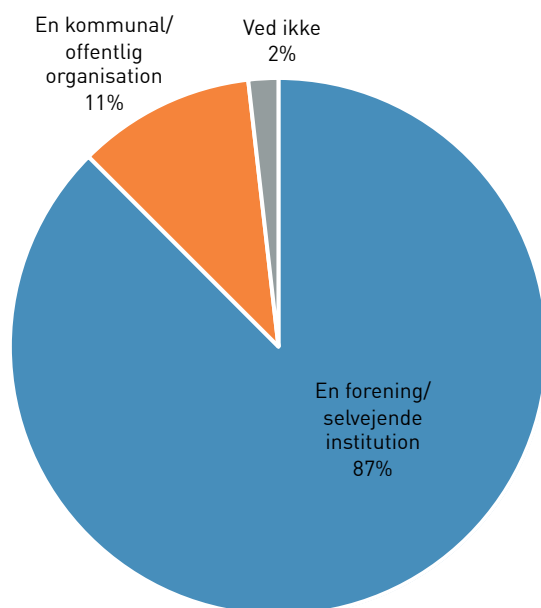
Frivilligcentre

Med til det lokale foreningsliv hører frivilligcentre. I 56 af de 82 kommuner (68 pct.), der har besvaret spørgsmålet, findes der et (eller flere) frivilligcentre, som kommunerne også i stigende grad samarbejder med.³ Langt de fleste frivilligcentre (88 pct.) er organiseret som en forening eller selvejende institution, men der findes en mindre andel (11 pct.), hvor frivilligcentret er en kommunal institution.

³ I fem kommuner er der ved at blive etableret et eller flere frivilligcentre, mens fire kommuner har angivet, at der tidligere har været et frivilligcenter i kommunen, som nu er lukket (N=82 kommuner).

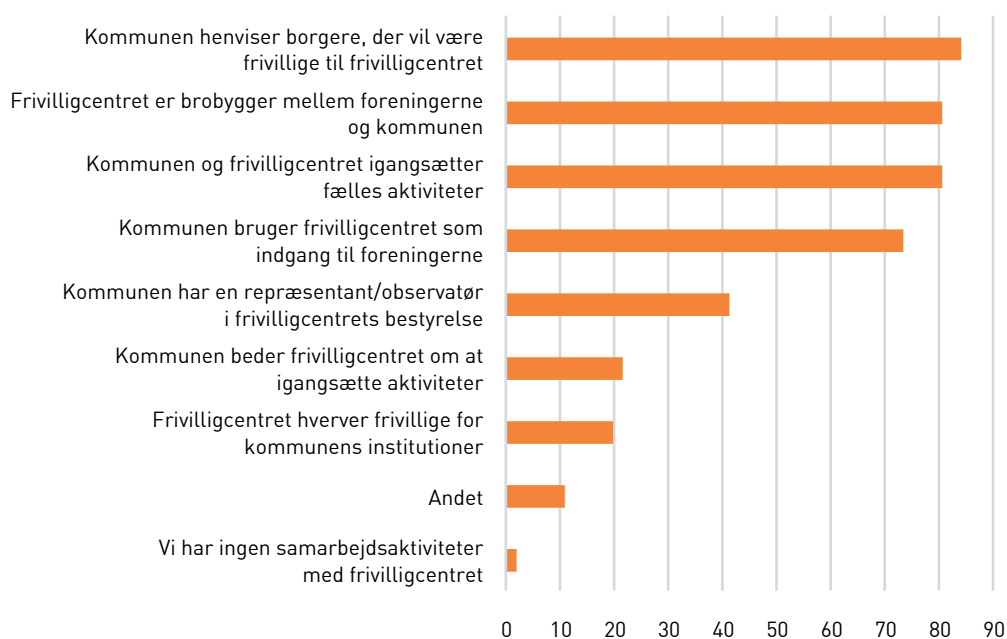
Figur 5. Er frivilligcentret...

N=56. Note: Hvis der er mere end et frivilligcenter i en kommune, blev respondenter bedt om at svare for det frivilligcenter, kommunen har det tætteste samarbejde med.

På spørgsmålet om, hvilken samarbejdsrelation kommunen har til frivilligcentret, er 'henvisningsfunktionen' den hyppigst angivne – næsten alle af kommunerne med et frivilligcenter henviser borgere til frivilligcentrets tilbud (84 pct.). Næsten lige så udbredt er samarbejdet om afholdelse af fælles arrangementer, events og lign., som 80 pct. af kommunerne angiver. Endvidere har frivilligcentre en væsentlig funktion som brobygger mellem foreningerne og kommunen, hvilket også angives af 80 pct. af de kommuner, hvor der findes et frivilligcenter.

Figur 6. Kommunens relation til frivilligcentret. Procent

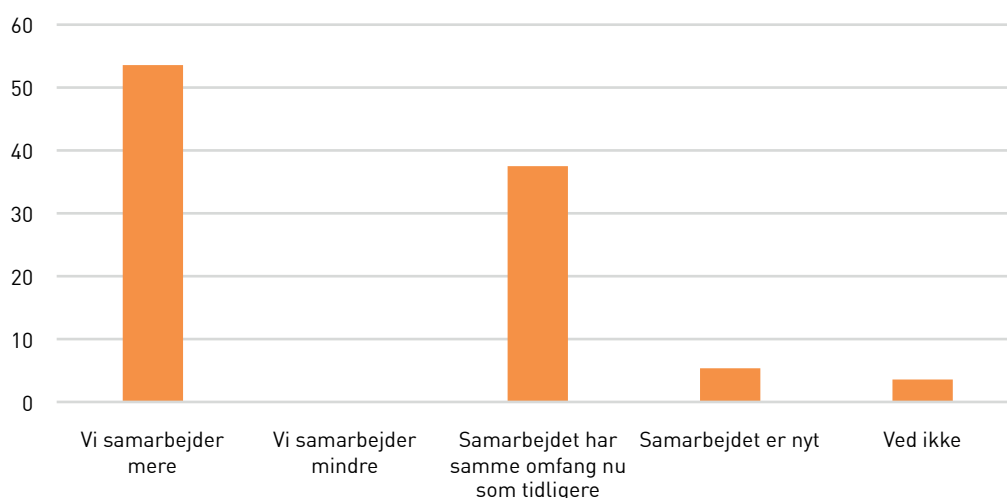

N=56

Med hensyn til hvordan kommunerne ser udviklingen af samarbejdet med frivilligcentrene, vurderer over halvdelen (54 pct.), at de samarbejder mere nu end tidligere. Godt hver tredje (38 pct.) vurderer, at samarbejdet er det samme nu som tidligere, mens fem procent angiver, at samarbejdet er nyt. Fire procent har svaret ved ikke.

Det mest iøjnefaldende er imidlertid, at ingen kommuner har svaret, at de samarbejder mindre. Dette giver endnu et vidnesbyrd om kommunernes generelle og fortsatte fokus på og interesse i at samarbejde med civilsamfundet og dets organisationer.

Figur 7. Hvordan vil du vurdere, at omfanget af samarbejdet med frivilligcentret er nu, sammenlignet med tidligere? Procent

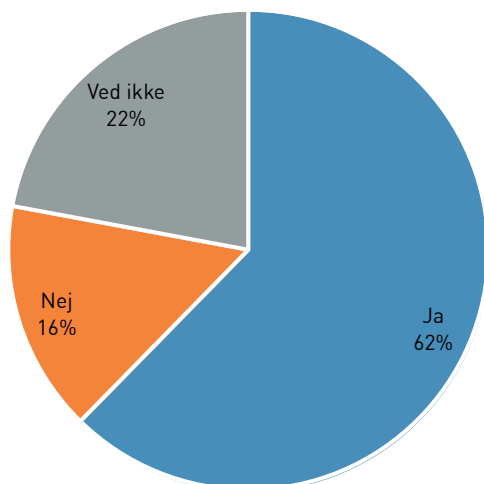

N=56

Frivillige og andre borgere

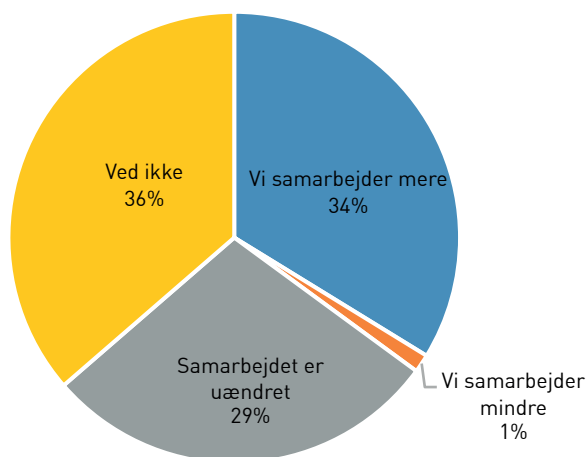
Ligesom det i dag er naturligt for kommunerne at samarbejde med det lokale foreningsliv, er det også udbredt at samarbejde med andre dele af civilsamfundet, dvs. borgere og frivillige, der ikke er organiseret gennem en forening eller kommunen. Næsten to tredjedele af kommunerne (62 pct.) angiver, at de har et sådant samarbejde, og for godt en tredjedel (34 pct.) er der tale om, at samarbejdet er i vækst.

Figur 8. Har kommunen et samarbejde med borgere/frivillige, der ikke er tilknyttet eller organiseret gennem en forening eller kommunen? Procent

N=77

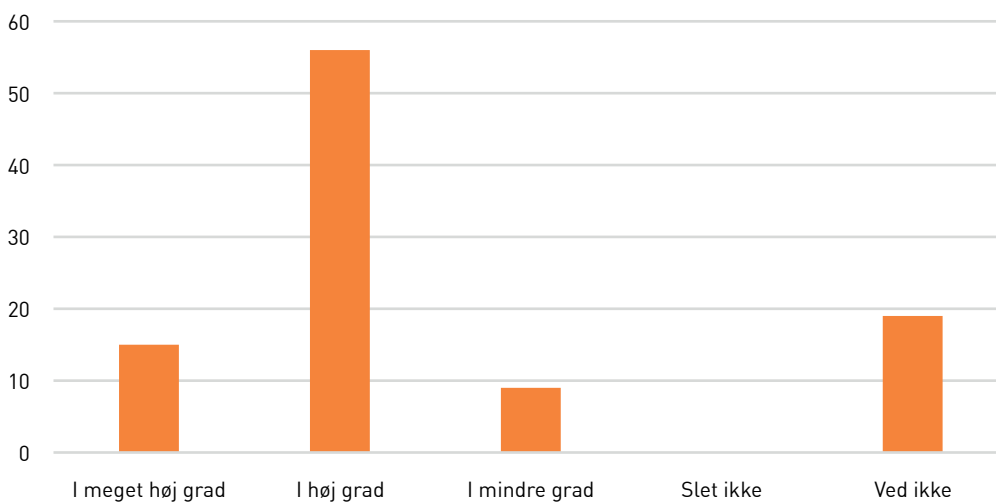
Figur 9. Hvordan vil du vurdere, at samarbejdet med borgere/frivillige, der ikke er tilknyttet eller organiseret gennem en forening eller kommunen, har udviklet sig de seneste to år? Procent.

N=77

Når vi spørger kommunerne om deres forventning til fremtidens samarbejde med borgere eller frivillige, der ikke er tilknyttet en forening eller kommunen, er det knap 3 ud af 4 kommuner (71 pct.), der i høj eller meget høj grad tror, at samarbejdet vil blive forøget. Mindre end hver tiende (9 pct.) tror, at det vil ske i mindre grad, mens ingen kommuner vurderer, at der slet ikke vil ske en øgning i samarbejdet med det øvrige civilsamfund.

Figur 10. Tror du, at samarbejdet med borgere/frivillige, der ikke er tilknyttet eller organiseret gennem en forening eller kommunen, i fremtiden vil blive forøget? Procent

N=77

Frivillige i kommunale institutioner

Ud over samarbejdet med frivillige, som er organiseret i foreninger, frivilligcentre eller i mere uformelle organiseringer, er der også kommuner, som rekrutterer og inddrager frivillige til aktiviteter og opgaver, som organiseres i og af kommunen.

I 2017 inddrager 70 pct. af landets kommuner egne frivillige i aktiviteter eller indsatser, hvilket i 2014 gjaldt for 72 pct. af kommunerne. To år før, i 2012 lå andelen på 58 pct., mens det i den første af Frivilligrapportens kommuneundersøgelser fra 2010 var aktuelt for 41 pct. af kommunerne. Mellem 2010 og 2014 har der således været en relativ stor stigning, mens der fra 2014 til 2017 har været et mindre fald i andel af kommuner med egne organiserede frivillige.

Niveauet for inddragelse af frivillige i kommunens institutioner har med andre ord, ligesom kommunernes samarbejde med foreninger, frivilligcentre mv., fundet et naturligt leje, hvor de fleste kommuner inddrager frivillige i kommunale aktiviteter, uden det bærer præg af at fylde mere, end det har gjort de seneste år.

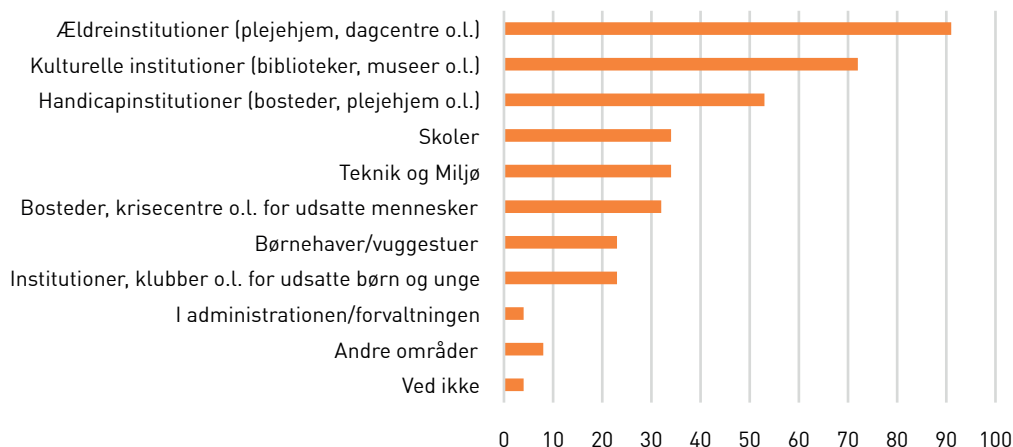
Tabel 11. Inddrager kommunen egne frivillige i kommunale aktiviteter? Procent

	2010	2012	2014	2017
Ja, løbende	29	38	49	48
Ja, kun af begrænset varighed/omfang	12	19	23	22
(I alt)	(41)	(57)	(72)	(70)
Nej	41	14	12	8
Ved ikke	17	29	17	22
Antal kommuner	75	77	78	77

Ældreinstitutioner som plejehjem, dagcentre og lign. er de kommunale enheder, hvor der er størst sandsynlighed for at finde kommunalt organiserede frivillige. 91 pct. af de kommuner, som har angivet selv at inddrage frivillige, har således sat deres kryds ved ældreområdet. Kulturområdet med biblioteker, museer og lign. er det område, som næstflest kommuner har angivet (72 pct.).

Dernæst kommer handicapinstitutionerne (53 pct.), skoler (34 pct.), teknik- og miljøområdet (34 pct.), bosteder mv. for udsatte personer (32 pct.) samt børnehaver/vuggestuer og institutioner for børn og unge i udsathed (begge 23 pct.). To kommuner (4 pct.) har desuden angivet, at de inddrager frivillige i administrationen eller forvaltningen.

Figur 12. På hvilke områder inddrager kommunen egne frivillige? Procent

N=53

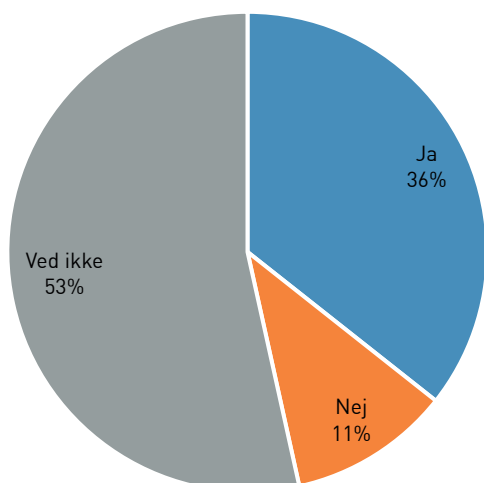
På spørgsmålet, om kommunen fremadrettet overvejer at hverve (flere) enkeltpersoner til at udføre frivilligt arbejde i kommunale aktiviteter, så er det hyppigste svar 'ved ikke' (54 pct.). Den relativt høje uklarhed kan skyldes, at det er en beslutning, der træffes andetsteds i kommunens organisering, eksempelvis ude på de enkelte institutioner, og ikke centralt i forvaltningen, hvor den pågældende medarbejder (respondent) typisk sidder. Det kan imidlertid også skyldes, at rekruttering til frivilligt arbejde i kommunalt regi sker ad hoc, og at der derfor ikke lægges systematiske planer for dette.

I relation hertil er det vores oplevelse, at samarbejdet mellem civilsamfundet og kommunerne har nået et omfang og en dynamik, hvor det kan være særdeles vanskeligt for en enkelt medarbejder at have et fuldt overblik over, hvad der sker i kommunen. Godt en tredjedel (36 pct.) svarer ja til, at kommunen overvejer at inddrage flere frivillige, mens 10 pct. svarer nej hertil.

36 %

svarer ja til, at kommunen overvejer at inddrage flere frivillige, mens 10 pct. svarer nej hertil.

Figur 13. Overvejer kommunen fremover at hverve (flere) enkeltpersoner til at udføre frivilligt arbejde i kommunale aktiviteter? Procent

N=76

RAMMER OG STØTTESTRUKTURER

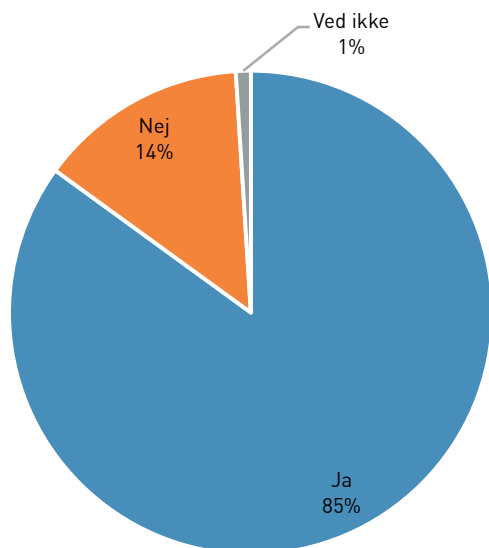
Bag kommunernes engagement ligger en struktur samt rammer og ressourcer, der er med til at understøtte, facilitere og udvikle samarbejdet med det lokale civilsamfund.

Som led i at kunne give denne støtte, er det naturligvis vigtig, at kommunen kender til det lokale civilsamfund og dets foreninger. En måde at danne sig et overblik over det lokale foreningslandskab er gennem foreningslister, sociale vejvisere, foreningsportaler eller lignende. Langt de fleste kommuner (81 pct.) har et sådant overblik gennem drift af en offentlig tilgængelig foreningsoversigt.

Frivilligpolitikker og frivilligråd

I 2017 har næsten alle kommunerne (85 pct.) en politik eller strategi, som i bred forstand omhandler frivilligheden, det aktive medborgerskab, civilsamfundet o.l.

Figur 14. Har kommunen en eller flere politikker/strategier, som forholder sig til frivilligheden bredt (fx aktivt medborgerskab, civilsamfund, lokalsamfund)?

N=84

I de tidligere Frivilligrapporters kommuneundersøgelse har vi spurgt til frivilligpolitikker og underforstået politikker, der relaterede sig til det frivillige sociale område. I hhv. 2010, 2012 og 2014 har andelen af kommuner med en sådan politik ligget ret stabilt på respektive 75, 70 og 72 pct. I 2017 er andelen imidlertid faldet til 55 pct. En entydig analyse af dette fald er vanskelig. Dels er feltet som beskrevet ovenfor dynamisk og i konstant udvikling, hvorfor vi i 2017-spørgeskemaet har spurgt både til brede og smalle politikker. Men vi oplever klart, at der er en tendens til, at man i flere kommuner laver brede civilsamfunds- eller medborgerskabspolitikker, som skal dække over alle typer frivillighed.

Hvor de brede frivilligpolitikker således synes at være i vækst og i dag anvendes som et ledelsesmæssigt værktøj i næsten alle kommuner, er der til gengæld nedgang i andelen af kommuner, der har et lokalt frivilligråd, samarbejdsforum eller tilsvarende ⁴.

Hvor der i 2010 var 55 pct. af kommunerne, der havde et frivilligråd eller tilsvarende, var det 56 pct. i 2012 og 53 pct. i 2014. I 2017 har 45 pct. af kommunerne et frivilligråd, hvilket peger på, at der er sket et mindre fald.

Figur 15. Kommuner med et lokalt frivilligråd, samarbejdsforum eller tilsvarende. Procent

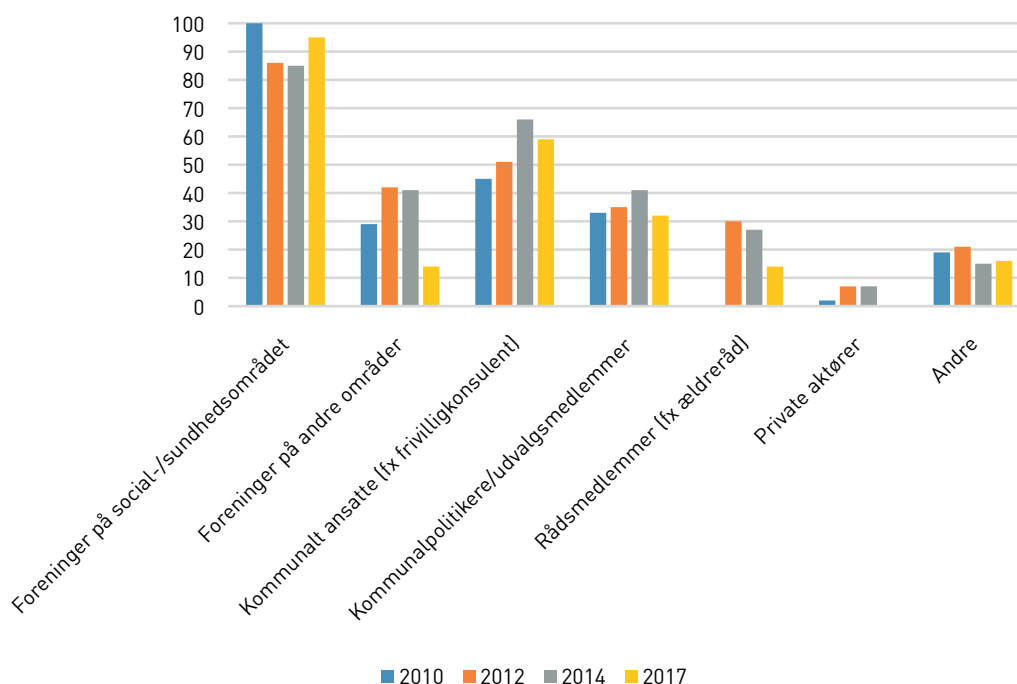
	2010	2012	2014	2017
Frivilligråd/samarbejdsforum	55	56	53	45
Antal kommuner	77	77	79	82

⁴ Når frivilligråd nævnes fremover, tænkes der her på frivilligråd, samarbejdsforum eller tilsvarende.

Det er ikke til at sige præcist, hvad faldet skyldes, men når man betragter kommunernes prioritering af det frivillige sociale område mht. udvikling af politikker, samarbejde med foreninger osv., ser vi imidlertid en tendens med modsat fortegn. Flere forhold kan tænkes at spille ind her: Nogle steder nedlægger et frivilligråd sig, når der kommer et frivilligcenter i kommunen (siden 2010 er der kommet 14 frivilligcentre til: fra 54 til 68 fordelt på 65 kommuner, ifølge Frivilligcentre & Selvhjælp Danmark). Selv om arbejdsområdet for et frivilligråd og et frivilligcenter ikke er det samme, opfattes det nogen steder som overlappende i hverdagen. Dertil kommer, at det flere steder har været svært at skabe indhold og engagement i frivilligrådene og blandt de lokale foreninger, som rådet repræsenterer.

Frivilligråd består typisk af repræsentanter fra foreninger på det sociale og sundhedsmæssige område samt den kommunale frivilligkonsulent/-koordinator – angivet af henholdsvis 95 pct. og 60 pct. af kommunerne. Frivilligrådene er sjældent repræsenteret af de øvrige foreningsområder så som idrætsforeninger, miljøforeninger mv. – 14 pct. af kommunerne har repræsentanter fra disse områder med i frivilligrådet. I knap en tredjedel (32 pct.) af de kommuner, der har et frivilligråd, sidder kommunalpolitikere eller udvalgsmedlemmer. I forhold til de tidligere år er der ikke sket markante udsving i forhold til sammensætningen af frivilligrådene ⁵.

Figur 16. Hvem er repræsenteret i frivilligrådet/samarbejdsforummet? Procent

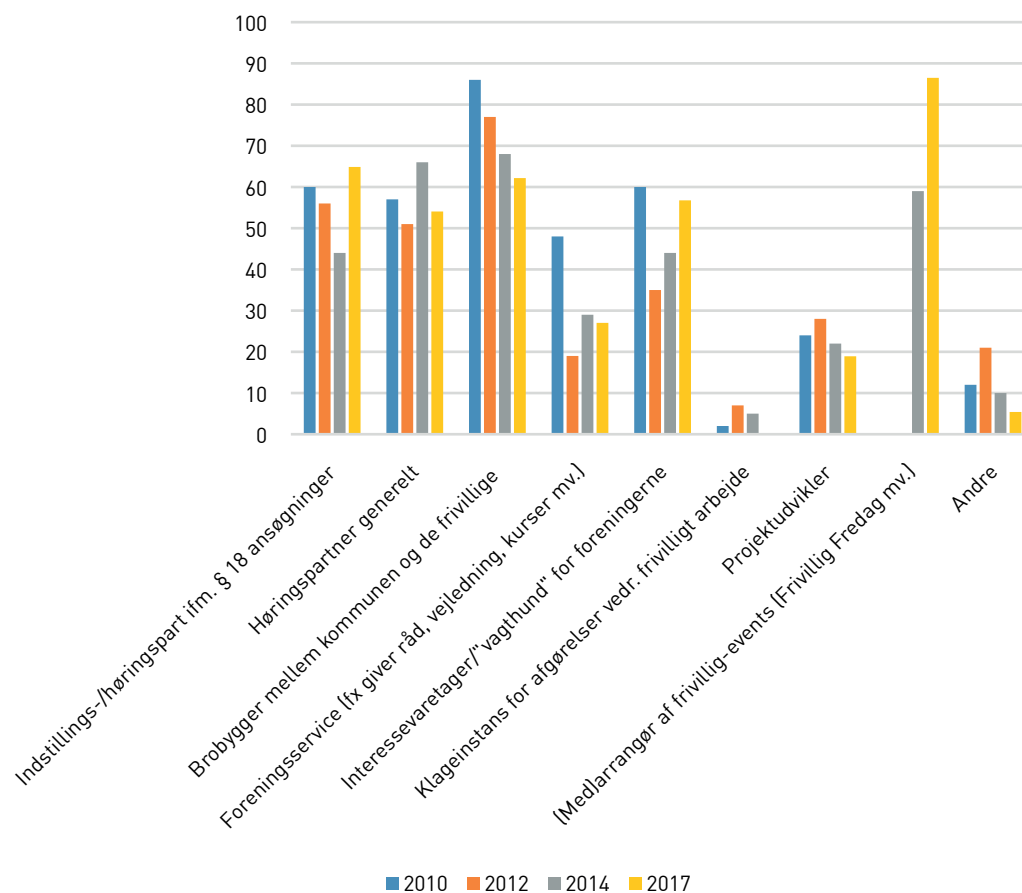

N=42 (2010), N=43 (2012), N=41 (2014), N=37 (2017)

Opgave- og funktionsmæssigt er frivilligrådene oftest involveret i afholdelse af frivillig-events såsom Frivillig Fredag (86 pct.) samt i forbindelse med indstilling til fordeling af § 18-midler eller andre politiske opgaver såsom at være høringspartner (54 pct.) eller interessevaretagere på vegne af foreningerne (57 pct.). Frivilligrådene er også ofte brobyggere mellem kommunen og foreningerne (62 pct.), mens foreningsservice såsom råd, vejledning og kurser (27 pct.) samt projektudvikling (19 pct.) i højere grad hører til sjældenhederne på frivilligrådernes opgaveliste.

⁵ De øvrige foreningsområder er dog i 2017 mindre repræsenteret end i de tidligere kommuneundersøgelser. Dette kan skyldes en præciserende ændring i selve spørgsmålsformuleringen.

Figur 17. Hvilke opgaver varetager frivilligrådet/samarbejdsforummet i praksis? Procent

N=42 (2010), N=43 (2012), N=41 (2014), N=37 (2017). Note: kategorien 'Klageinstans...' var ikke med i dataindsamlingen i 2017. Kategorien '(Med)arrangør af frivillig-events...' var ikke med i dataindsamlingen i 2010 og 2012

Kommunale medarbejdere

Kommunernes engagement kommer også til udtryk i de ressourcer og medarbejdere, der er afsat og dedikeret til at arbejde med det frivillige velfærdsområde. Ser vi på de 55 kommuner, der både deltog i undersøgelsen i 2014 og i 2017, er det gennemsnitlige antal fuldtidsstillinger steget med en halv medarbejder fra 3,9 til 4,4 medarbejdere.

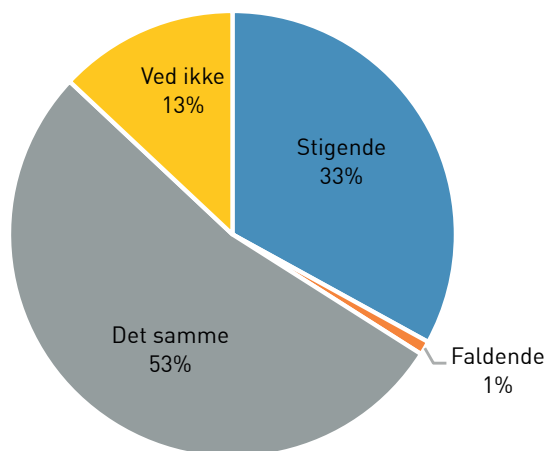
Tabel 18. Hvor mange medarbejdere vil du anslå, kommunen har ansat til at arbejde med det frivillige sociale område – omregnet til fuldtidsstillinger?

	2014	2017
Antal medarbejdere i gennemsnit	3,9	4,4
Antal kommuner (identiske begge år)	55	55

Denne stigning i det anslåede antal medarbejdere i kommunerne i 2017-undersøgelsen stemmer nogenlunde overens med kommunernes vurdering af, hvorvidt antallet af kommunale medarbejdere har været stigende, faldende eller det samme de seneste to år. Mens størsteparten (53 pct.) vurderer, at antallet af kommunale medarbejdere har været det samme de seneste to år, peger 33 pct. på at der er sket en stigning.

Figur 19. Vil du vurdere, at antallet af kommunale medarbejdere de seneste to år har været... Procent

N=76

Frivillighed på dagsordenen i andre kommunale sammenhænge

I gennem årene, hvor det kommunale-frivillige samarbejde har været i fokus, har der været en opmærksomhed på kommunernes interne samarbejde og koordinering i forhold til det frivillige sociale arbejde. Foreninger og frivillige har tidligere påpeget behovet fx for en fælles "indgang" til kommunen og en bedre koordinering ift. indsatsen på området (se bl.a. "Den frivillige sociale indsats". Frivilligrapport 2014:47, Center for Frivilligt Socialt Arbejde, 2015).

Fra 2010 til 2014 har vi set en gradvis stigning i andelen af kommuner, der angiver, at de samarbejder på tværs i kommunen med andre forvaltninger. I 2010 var det således 67 pct., i 2012 var det 71 pct., og i 2014 var det 85 pct. I 2017 er det tværkommunale samarbejde udbredt i 80 pct. af kommunerne – altså en mindre nedgang, men stadig et langt mere udbredt fænomen end tidligere. Dette vidner om, at der mange steder er fokus på, at samarbejdet med den frivillige verden ikke kan finde sted isoleret i én forvaltning, men kræver et samarbejde på tværs af forvaltninger og centre.

Figur 20. Kommuner der samarbejder på tværs om det frivillige sociale arbejde. Procent

	2010	2012	2014	2017
Samarbejder internt	67	71	85	80
Antal kommuner	75	77	78	75

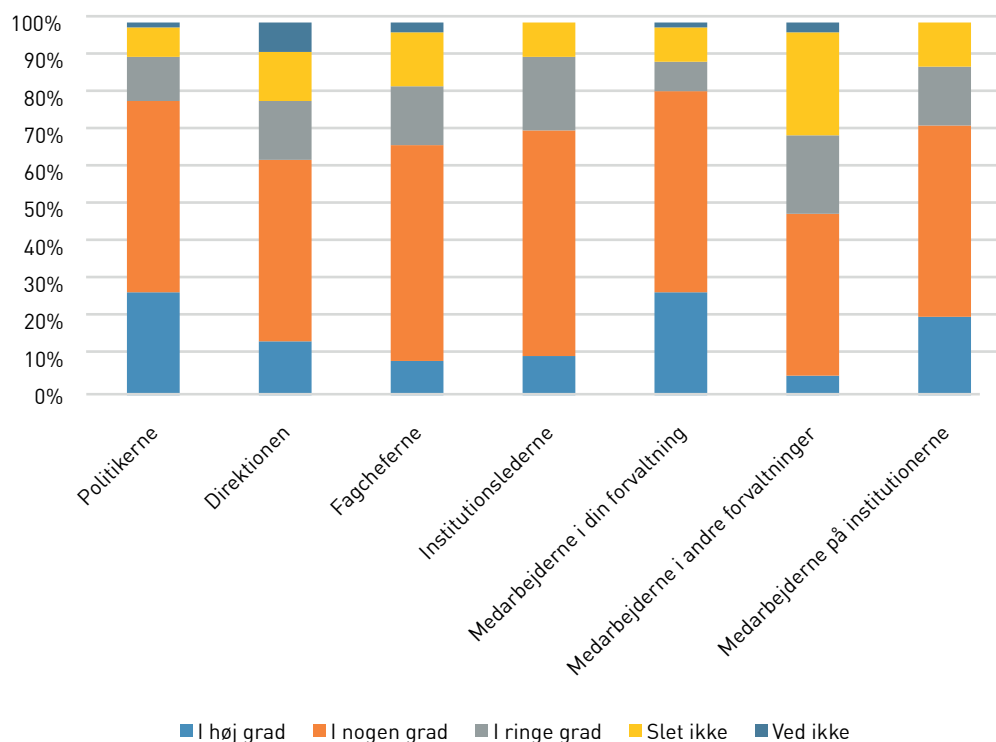
I Frivilligrapport 2017 har vi forsøgt at komme lidt dybere ind bag det interne kommunale engagement. Vel vidende, at vi skal analysere resultaterne med forsigtighed, har vi spurgt de kommunale respondenter om deres vurdering af de forskellige kommunale medarbejdergruppers engagement i samarbejdet med frivillige aktører på velfærdsområdet.

I takt med at samarbejdet og samspillet med det frivillige område udvikler sig og bliver mere komplekst og dynamisk – og ikke mindst bredt ud på mange niveauer – vil der naturligt være forskellige holdninger, tilgange og interesser, der kan influere graden af engagement.

Respondenternes oplevede og generelle vurdering er, at det største engagement findes blandt (kommunal)politikere og blandt medarbejderne i egen forvaltning samt ude på de kommunale institu-

tioner. 82 pct. af respondenterne oplever således, at kollegaerne i egen forvaltning i høj eller nogen grad engagerer sig, 79 pct. oplever at politikerne i høj eller nogen grad engagerer sig, mens 72 pct. oplever, at medarbejderne ude på de kommunale institutioner i høj eller nogen grad engagerer sig i samarbejdet. Det mindste engagement, oplever respondenter, findes blandt medarbejdere i andre forvaltninger (48 pct.) samt blandt fagcheferne (67 pct.).

Figur 21. I hvor høj grad vil du vurdere, at følgende forskellige medarbejdergrupper samlet set engagerer sig i samarbejdet med frivillige aktører på det sociale område?

N=76

Det tyder på, at der er forskel på, i hvor høj grad forskellige ansatte og politikere i kommunen engagerer sig i samarbejdet med frivillige. Det er meget interessant, at medarbejdere, som til daglig arbejder med området, oplever, at det har rigtigt stort politisk fokus, men at det blandt medarbejdere kan være sværere at skabe engagementet. Det er noget, som mange kommuner er meget optagede af: Hvordan får vi alle dele af kommunen til at engagere sig i samarbejdet med den frivillige verden?

Litteratur

Boje, Thomas P. og Ibsen, Bjarne (2006): "Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse". Socialforskningsinstituttet, København.

Boje, Thomas P. (2017): "Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse", Hans Reitzels Forlag.

Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2011): "Den frivillige sociale indsats. Årsrapport 2010". Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2013): "Den frivillige sociale indsats. Frivilligrapport 2012". Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2015): "Den frivillige sociale indsats. Frivilligrapport 2014". Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

de Vaus, David (2011): "Research Design in Social Research". Sage.

Fridberg, Torben og Henriksen, Lars Skov (red.): "Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012". København, SFI – Det nationale Forskningscenter for Velfærd, 2014.

Gundelach, P og Riis, O. (1992): "Danskernes værdier". Forlaget Sociolog og Jørgen Anker og Inger Koch-Nielsen (1995): "Det frivillige arbejde". SFI 95:3

Habermann, U. (1995): "Kommuneprofiler – en undersøgelse af det frivillige sociale arbejde i seks kommuner med særlig vægt på samarbejdsrelationerne til det offentlige". Center for Frivilligt Socialt Arbejde

Hermansen, J. (2017): "Formal and informal volunteering in Denmark: tangible and intangible acts of civic engagement". Roskilde: Roskilde Universitet

Hjære, Mette (1999): "Fleksjob i frivillige sociale organisationer – en undersøgelse af organisationernes holdninger til og erfaringer med fleksjob". Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde.

Hjære, Mette (2000): "Det gode arbejdsliv i frivillige organisationer – fortællinger om fleksjob". Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde.

Ibsen, Bjarne og Habermann, Ulla (2005): "Definition af den frivillige sektor i Danmark". Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Klausen, K. K. og Selle, P. (1995): (red.) "Frivillig organisering i Norden". TANO og Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Koch-Nielsen, Skov Henriksen, Fridberg og Rosdahl (2005): "Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark". København, Socialforskningsinstituttet.

Levinson, Klaus og Ibsen, Bjarne (2017): "Foreningers samarbejde med kommunale institutioner". Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund". Syddansk Universitet.

Løppenthin, R. (2016): "Foreninger ændrer projekter for at tilfredsstille fonde". Altinget Civilsamfund.

Løppenthin, R. (2017): "Professor: Lukningstruet fond er for afhængig af offentlig støtte". Altinget Civilsamfund.

Hans-Peter Y Qvist, Lars Skov Henriksen, Torben Fridberg (2018): "The Consequences of Weakening Organizational Attachment for Volunteering in Denmark, 2004–2012". *European Sociological Review*, Volume 34, Issue 5, 1 October 2018, Pages 589–601.

Rambøll (2017): "Frivillighedsundersøgelsen 2017". Rapport til Børne- og Socialministeriet.

Rathlev, Jakob, Jonathan Hermansen og Hans Bay (2017): "3. Dataindsamling". I: *Frederiksen, Morten, P. Gundelach og Rikke Skovgaard Nielsen 2017 (red.): Survey – Design, stikprøve, spørgeskema, analyse*. Hans Reitzels Forlag. S. 55-88.

METODEBILAG

Tal om det frivillige Danmark

Dette bilag beskriver forskellige metodiske forhold i forbindelse med dataindsamlingen til Frivilligrapportens befolkningsundersøgelse 2017. Dataindsamlingen er gennemført af Epinion på vegne af Center for Frivilligt Socialt Arbejde i marts 2017.

Spørgeskema

Formålet med befolkningsundersøgelsen er dels at give et indblik i udviklingen i frivilligt arbejde over tid samt at give et her-og-nu-billede af frivilligheden i Danmark med mulighed for at afdække nye tendenser og trends gennem enkeltstående tematiske analyser.

Spørgsmålene i befolkningsundersøgelsens spørgeskema er baseret på tidligere runder af Frivilligrapport (2010, 2012, 2014) samt Frivilligundersøgelsen, gennemført i 2004 og 2012 i regi af Netværk for forskning i civilsamfund og frivillighed (Fridberg og Henriksen 2014). Enkelte spørgsmål er blevet tilpasset for at sikre en tidssvarende ordlyd og svarkategorier. Der er ydermere tilføjet en række nye spørgsmål, som ikke tidligere har været anvendt.¹

Dataindsamling

Undersøgelsen er todelt og gennemført som webinterview på Epinions Danmarkspanel samt telefoninterviews via Epinions Call-Center på baggrund af et udtræk fra databasen kaldet NN. Dataindsamlingen på web (CAWI) er baseret på et tilfældigt udtræk af panelister, der er repræsentativ for den danske befolkning på køn, alder, region og uddannelse og gennemført i perioden 23. marts 2017 til 30. april 2017. Undersøgelsen er gennemført blandt danskere over 16 år. Dataindsamlingen via telefon (CATI) baserer sig på et tilfældigt udtræk af danske telefonnumre og er ligeledes repræsentativ for den danske befolkning på køn, alder, region og uddannelse og gennemført i perioden 22. marts 2017 til 21. april 2017. Undervejs er der blevet anvendt kvoter i dataindsamlingen (præstratificering), således at analyseudvalget kommer så tæt på populationen som muligt. Med kvoter skal forstås, at stikprøven designes, så den matcher fordelinger i befolkningen med hensyn til køn, alder, geografi og uddannelse. Efter dataindsamlingen er data ydermere blevet 'krydsvejet' på baggrund af samme parametre, så det matcher den danske befolkning mere præcist.

Frafald og repræsentativitet

I alt har 5.429 personer deltaget i webinterviewet, mens 1.002 personer har deltaget i telefoninterviewet. Det giver et samlet analyseudvalg på 6.431 personer.

Epinion har foretaget en frafaldsanalyse for web-delen af undersøgelsen. Her har det været muligt at sammenligne de gennemførte webinterviews med de, som er faldet fra efter at have påbegyndt interviewet. Der er ikke fundet en systematik på baggrund af køn, alder, geografi og uddannelsesniveau.²

For telefontinterviewene har det ikke været muligt at foretage en tilsvarende frafaldsanalyse, idet baggrundsplysninger om respondenterne ved denne metode er sparsomme, sammenlignet med oplysninger om respondenterne i webpanelet. Dette skyldes, at webundersøgelsen er baseret på et stort panel af personer, som Epinion kender oplysningerne på, mens respondenterne i telefonundersøgelsen baserer sig på tilfældigt udtrukne telefonnumre, hvilket ikke giver information om køn, alder, uddannelse og region. Epinion anslår, at der for telefoninterviewene har været cirka 1/3 nægttere, hvilket ligger inden for det forventelige.

¹ Specifikke spørgsmål fra spørgeskemaet kan rekvireres fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

² En oversigt over Epinions frafaldsanalyse fra undersøgelsens CAWI kan rekvireres fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

For at sikre en så præcis repræsentativitet som muligt, er der anvendt kvoter for begge stikprøver (CAWI og CATI), og efterfølgende er data vejet med hensyn til køn, alder, region og uddannelse på baggrund af nationale fordelinger, hentet fra Danmarks Statistik.³ Det vejede analyseudvalg har således et N=6.431.

Brug af kombineret CAWI og CATI

Danmarkspanelets deltagere har besvaret spørgeskemaet i hhv. den webbaserede udgave af undersøgelsen (CAWI) og telefonnummer-udtrukne ikke-panelister har deltaget i den telefonbaserede udgave af undersøgelsen (CATI).

Når vi ser nærmere på data, finder vi, at der er visse forskelle mellem resultaterne i CATI og CAWI, hvilket bør tages til efterretning, når undersøgelsens resultater læses og anvendes. Eksempelvis er andelen af frivillige blandt deltagere i CATI (ca. 35 pct.) ca. 5 procentpoint lavere end andelen af frivillige i CAWI (ca. 40 pct.).

Det er som udgangspunkt positivt at anvende mixed modes, idet vi kan indfange forskellige respondentgrupper, der ellers kan være svære at nå - men paneldeltagernes incitamenter kan risikere at påvirke deres besvarelser/deltagelse. Det samme gælder følsomme spørgsmål, som kan påvirke besvarelserne forskelligt for respondenter, der besvarer skemaet telefonisk (interviewerbias) og for respondenter, der besvarer et online spørgeskema (de Vaus 2011:185; Rathlev m.fl. 2017:68ff).

Mere konkret, er det for denne undersøgelse relevant at nævne, at deltagelse i et panel for nogen kan betragtes som en frivillig opgave. Det kan skabe en skævhed idet man kan antage, at paneldeltagerne derfor er mere positivt indstillede overfor frivilligt arbejde og muligvis udfører mere frivilligt arbejde end gennemsnittet af den danske befolkning.

Dermed er der risiko for at der opstår en skævhed i repræsentativiteten og validiteten, undersøgelsens emne taget i betragtning. Selvom data vejes på baggrund af køn, alder, uddannelse og region, kan der godt være forskelle, som ikke indfanges af disse fire parametre.

Eksempelvis er det generelt svært at få unge til at deltage i undersøgelser, der forudsætter at man har og tjekker sin e-mail. Det er Epinions erfaring, at det gør de unge sjældnere end ældre målgrupper. Derfor kan det antages, at den gruppe af unge, som vælger at deltage i panelet, har en særlig profil og motivation, der muligvis adskiller sig fra andre unges ved at være mere tilbøjelige til at læse e-mails og deltage i spørgeskemaundersøgelser. Hvorvidt det har en betydning for denne undersøgelses emne, er svært at sige. Undersøgelsen viser dog, at der er en stigning i antallet af unge, der er frivillige, sammenlignet med tidligere runder af Frivilligrapportens befolkningsundersøgelser. Dette resultat skal imidlertid ses i lyset af, at der i den seneste dataindsamling er anvendt en anden dataindsamler, hvilket beskrives i følgende afsnit.

En udfordring ved CATI som dataindsamlingsmetode er at der kan forekomme interviewerbias, hvilket betyder, at interviewerens påvirker respondentens besvarelse i større eller mindre grad. Denne udfordring eksisterer ikke for CAWI, eftersom denne metode udelukkende foregår ved hjælp af en internetbaseret platform, hvor respondenten blot møder et digitalt spørgeskema på skærmen. Webpaneler har desuden den udfordring, at paneldeltagere i visse tilfælde over tid kan påvirkes af deres hyppige deltagelse i spørgeskemaer, og derfor blive mindre repræsentative ift. populationen (Rathlev m.fl. 2017:55ff). Epinion har imidlertid indarbejdet en række tiltag, som kan være med til at minimere denne risiko. Herunder eksempelvis karantænegler.

---

³ En oversigt over Epinions repræsentativitetsanalyse fra den samlede undersøgelse kan rekvireres fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Databrud

Der er sket et såkaldt databrud mellem dataindsamlingen i 2014 og i 2017. Med databrud menes, at der er anvendt to forskellige dataindsamlere, hvilket har betydning for datamaterialets sammenligningsgrundlag. Fra 2010-2014 anvendtes Megafon til indsamling af data, mens dataindsamling i 2017 er gennemført af Epinion. Overordnet set er indsamlingsmetoden med en kombination af panel- og telefoninterview tilsvarende, men da der er tale om to forskellige paneler, vil der være en forskel. For at sikre en så repræsentativ stikprøve som muligt i den seneste undersøgelse fra 2017, er denne blevet stratificeret på baggrund af køn, alder, geografi og uddannelse. I de foregående dataindsamlinger, blev der ikke stratificeret på uddannelse, hvilket også har en betydning for muligheden for at sammenligne data over tid. Vurderingen er dog, at det har været vigtigt at sikre en øget repræsentativitet og reliabilitet i undersøgelsen – også fremadrettet. Der vil derfor være resultater, der kan sammenlignes med tidligere, mens der er resultater, der ikke kan sammenlignes. Hvor det er muligt, vil sammenligninger fremgå af analyserne.

Det anvendte spørgeskema går igen, men enkelte spørgsmål er blevet redigeret for at sikre en tidsvarende ordlyd mv. Disse variable kan imidlertid ikke sammenlignes direkte med tidligere besvarelser, hvilket derfor er undladt, indtil der i fremtidige undersøgelser vil være datagrundlag til sammenligning af disse nye spørgsmål og formuleringer.

Databehandling

Den ene af fire parametre som er anvendt til stratificering og vægtning af stikprøve og analyseudvalg er, som beskrevet, respondentens geografiske placering på regionsniveau. Denne variabel er udarbejdet med primær afsæt i respondentens egen angivelse af hvilken region de er bosiddende i, for de personers vedkommende, som optræder i Epinions Danmarkspanel (CAWI). Dette svarer til cirka fire femtedele af datamaterialets observationer. I tvivlstilfælde, eksempelvis ved respondentens manglende angivelse af region eller flytning, er variabelen for postnummer anvendt til at identificere respondentens bopælsregion. For de resterende respondenter fra telefoninterviewet (CATI) er samme metode anvendt. Eftersom en række postnumre i Danmark er delt mellem to eller flere kommuner (og i enkelte tilfælde to regioner) er der en mindre usikkerhed i data, som bør nævnes.

For at undersøge omfanget af denne usikkerhed, har vi sammenlignet de to regionsvariable, og ved test for uafhængighed finder vi, at der er en stærk sammenhæng mellem de to regionsvariable.⁴

På baggrund af testresultatet og en åben betragtning af en krydsning af de to regions-variable vurderes det, at den omtalte usikkerhed ikke påvirker data i et omfang, som er problematisk, når data analyseres på regionsniveau. Dog er vi opmærksomme på, at der kan være en usikkerhed, hvis vi betragter data på kommuneniveau.

⁴ Test for uafhængighed: $\chi^2=2,4e+04$ (~24.000); $P=0,000$.

METODEBILAG

Tal om frivillige sociale foreninger

Om undersøgelsens metode

Dataindsamlingen til Frivilligrapportens foreningsundersøgelse er gennemført af Center for Frivilligt Socialt Arbejde i maj og juni 2018.

Spørgeskema

Formålet med foreningsundersøgelsen er dels at give et indblik i udviklingen i foreningernes organisering og udvikling af frivilligt socialt arbejde over tid. Dels at give et her-og-nu-billede af engagement og prioritering af frivilligheden i landets foreninger på velfærdsområdet. Herunder endvidere med den mulighed at afdække nye tendenser og trends gennem enkeltstående tematiske analyser.

Spørgsmålene i foreningsundersøgelsens spørgeskema er baseret på tidligere runder af Frivilligrapport (2010, 2012, 2014). Enkelte spørgsmål er blevet tilpasset for at sikre en tidssvarende ordlyd og svar kategorier. Der er ydermere tilføjet en række nye spørgsmål, som ikke tidligere har været anvendt.¹ Disse nye spørgsmål kan imidlertid ikke sammenlignes direkte med tidligere besvarelser. Derfor er denne sammenligning undladt, indtil der i fremtidige undersøgelser vil være datagrundlag til sammenligning af disse nye spørgsmål og formuleringer.

I de følgende afsnit redegøres for, hvordan undersøgelsen er designet og analyseudvalget blevet til.

Sampling og population

Undersøgelsens population er frivillige sociale organisationer i Danmark. Til denne kategori medregner vi foreninger, selvejende institutioner, fonde samt uformelle grupperinger, der arbejder med sociale, sundhedsmæssige, humanitære og almennyttige aktiviteter i Danmark.

Der findes ikke et register eller samlet oversigt over foreninger i Danmark. Det betyder, at en repræsentativ og kortlæggende undersøgelse af frivillige sociale foreninger er vanskelig at gennemføre. Af samme grund er der relativt få undersøgelser af foreninger i Danmark, og endnu færre om frivillige sociale foreninger. Behovet for viden bliver ikke mindre af den grund. Derfor har Center for Frivilligt Socialt Arbejde, i regi af Frivilligrapporten, hver andet år siden 2010 gennemført en foreningsundersøgelse med udgangspunkt i den viden om frivillige sociale organisationer, som eksisterer.

Styrken ved Frivilligrapportens foreningsundersøgelse er, at den baserer sig på CFSA's Foreningsportal, hvor en faglig medarbejder validerer og visiterer foreninger til portalen, og systematisk følger og indhenter opdateret information og data om landsdækkende og regionale frivillige sociale foreninger.

Det er imidlertid langt sværere at indfange *lokale* frivillige sociale foreninger samt netværk og *uformelle* sammenslutninger. Dette forsøger vi i denne foreningsundersøgelse at imødekomme ved at benytte CFSA's subskriptionsliste med modtagere af nyhedsbreve, som respondentliste. Listen består af knap 7.000 aktører på feltet.

Subskriptionslisten består imidlertid også af interessenter, som er uden for undersøgelsens population. Derfor blev listen grundigt rensset for kendte dubletter, ikke-sociale foreninger, udenlandske mailadresser, offentlige organisationer og mailadresser uden organisationsnavn.

Dataindsamling

Foreningsundersøgelsen er gennemført som webinterview ved hjælp af online survey-plattformen Analyzer. Datagrundlaget er baseret på de ovennævnte lister med mailadresser fra foreninger og organisationer på det frivillige sociale område i Danmark.

¹ Specifikke spørgsmål fra spørgeskemaet kan rekvireres fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 17. maj 2018 til 8. juni 2018. Spørgeskemaet er sendt til ansatte og frivillige i foreningerne på baggrund af de oplyste kontaktmailadresser fra hhv. Foreningsportalen og CFSA's nyhedsbrev.

Datarensning og afgrænsning

Vi har eftersat data for outliers, dubletter, fejlindtastninger samt besvarelser, der efter dataindsamlingen viste sig at være uden for undersøgelsens population.

I den forbindelse er der en række dubletter hvor vi i flere tilfælde ikke kan se, hvorvidt en respondent repræsenterer en lokalafdeling eller landskontoret i den pågældende organisation. Fx er der mange besvarelser fra den samme store sociale forening, som består af flere lokalafdelinger og et nationalt sekretariat, hvor der ikke er angivet hvorvidt det er en lokalafdeling eller det nationale sekretariat, der har svaret.

For tydeligere at kunne identificere og afgrænse den relevante population, har vi i spørgeskemaet bedt respondenten om at oplyse foreningens CVR-nummer. Dette som sagt for at kunne identificere unikke foreninger samt undgå flere svar fra samme forening. Da ikke alle foreninger har et CVR-nummer, og der i flere tilfælde er foreninger, der anvender samme CVR-nummer for flere af deres lokalafdelinger, vil der i datasættet være en mindre usikkerhed, som ikke kan korrigeres for.

Bortfald og repræsentativitet

Spørgeskemaet er udsendt til 3.169 respondenter fordelt på:

- 561 landsdækkende sociale foreninger, oplyst gennem Foreningsportalen (advis udsendt til foreningerne i portalen d. 10.-12. april 2018, således at oplysningerne er valide og opdaterede)
- 2.608 lokale sociale foreninger identificeret gennem CFSA's subskriptionsliste.

I alt har 584 besvaret spørgeskemaet, hvoraf 268 delvist har besvaret spørgeskemaet.

2.163 har ikke svaret og 123 har ikke ønsket at deltage i undersøgelsen. Dette giver en samlet svarprocent på 20. Ser vi imidlertid særskilt på svarprocenten for respondenter fra Foreningsportalen og nyhedsbrevslisten, har hhv. 38 pct. og 16 pct. helt eller delvist besvaret skemaet. Dvs. at foreningerne fra Foreningsportalen er mere tilbøjelige til at have svaret end foreninger fra nyhedsbrevslisten. Denne svarprocent er i øvrigt på samme niveau, som ved foreningsundersøgelsen i 2014. Den lave svarprocent fra lokale foreninger bekræfter vanskeligheden i at indfange netop lokale foreninger i denne type af undersøgelse.

Databehandling

I analysen er hver besvarelse betragtet som en observation, og hver besvarelse afspejler en forening. I visse tilfælde er der flere besvarelser, som kan være fra samme forening, da der ikke er entydig forskel mellem to eller flere observationer, ej heller en entydig lighed mellem to eller flere observationer, således at den ene kan udelukkes fra analyseudvalget. Derfor er begge besvarelser i disse tilfælde bibeholdt og indgår i analysen.

I analyser hvor resultater sammenlignes over tid, kan det ikke garanteres at der er overensstemmelse mellem deltagende foreninger på tværs af de pågældende år.

Samarbejde med Roskilde Universitet

Undersøgelser- og analysedesign til foreningsundersøgelsen er udarbejdet på baggrund af tidligere runder af Frivilligrapportens foreningsundersøgelse. I denne runde er der imidlertid etableret et samarbejde med forskningsgruppen Social Dynamics and Change (SODYC) fra Roskilde Universitet (RUC).

Samarbejdet består i:

- At forskere fra SODYC bistår CFSA med udvikling af undersøgelsens design og analysetemaer
- At forskere fra SODYC får adgang til data fra undersøgelsen med henblik på at lave analyser til videnskabeligt brug
- Evt. at indlæse supplerende data til videre analyser.

METODEBILAG

Tal om kommuner og frivillighed

Dataindsamlingen til Frivilligrapportens befolkningsundersøgelse 2017 er gennemført af Center for Frivilligt Socialt Arbejde i september og oktober 2017.

Spørgeskema

Formålet med kommuneundersøgelsen er dels at give et indblik i udviklingen i kommunernes engagement i og prioritering af frivilligt socialt arbejde over tid dels at give et her-og-nu-billede af engagement og prioritering af frivilligheden i landets kommuner. Herunder endvidere med den mulighed at afdække nye tendenser og trends gennem enkeltstående tematiske analyser.

Spørgsmålene i kommuneundersøgelsens spørgeskema er baseret på tidligere runder af Frivilligrapport (2010, 2012, 2014). Enkelte spørgsmål er blevet tilpasset for at sikre en tidssvarende ordlyd og svarkategorier. Der er ydermere tilføjet en række nye spørgsmål, som ikke tidligere har været anvendt.¹ Disse nye spørgsmål kan imidlertid ikke sammenlignes direkte med tidligere besvarelser, hvilket derfor er undladt, indtil der i fremtidige undersøgelser vil være datagrundlag til sammenligning af disse nye spørgsmål og formuleringer.

Dataindsamling

Undersøgelsen er gennemført som webinterview ved hjælp af online survey-plattformen Analyzer. Datagrundlaget er baseret på hele populationen, som er alle landets 98 kommuner.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 29. september 2017 til 26. oktober 2017. Spørgeskemaet er sendt til ansatte i landets kommuner, der har det frivillige sociale område, som arbejdsfelt. Der er således udsendt et spørgeskema til hver kommune, adresseret direkte til de relevante medarbejdere.²

Frafald og repræsentativitet

I alt har 84 kommuner deltaget i webinterviewet, hvoraf ni delvist har besvaret spørgeskemaet. 12 kommuner har ikke svaret og to kommuner har fravalgt at besvare spørgeskemaet. Det giver en samlet svarprocent på knap 86 pct.

De 14 kommuner som ikke har besvaret spørgeskemaet er fordelt blandt alle regioner. Dog er andelen af besvarelser lidt lavere i Region Nordjylland end i de resterende regioner. Dette kan skyldes, at der er færre kommuner i den pågældende region, og derfor er påvirkningen af fordelingen også større, når der er få kommuner ikke har deltaget i undersøgelsen.

Grundet den høje svarprocent og den rimelige spredning på tværs af landets regioner, vurderer vi, at datagrundlaget er tilstrækkeligt repræsentativt for kommuner i Danmark til videre analyser.

¹ Specifikke spørgsmål fra spørgeskemaet kan rekvireres fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

² Cirka fire ud af fem af disse medarbejdere er medlem af et fagligt netværk for kommunalt ansatte frivilligkonsulenter og andre med kontakt til det frivillige sociale arbejde, faciliteret af Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Databehandling

I databehandling og analyse er en kommune betragtet som en observation.

I analyser hvor resultater sammenlignes over tid, er der i visse tilfælde ikke overensstemmelse mellem alle kommuner på tværs af de pågældende år. Grundet det lave N (at populationen er 98 kommuner), kan dette medføre en statistisk usikkerhed. I enkelte tilfælde er analyser på tværs af tid derfor foretaget ved udelukkende at sammenligne resultater fra kommuner, som har besvaret det pågældende spørgsmål i begge år. Dette er eksempelvis gjort ved analyse af det gennemsnitlige antal medarbejdere, som er ansat af kommunen til at arbejde med det frivillige sociale område.

Center for Frivilligt Socialt Arbejde

Center for Frivilligt Socialt Arbejde (CFSA) er det landsdækkende støtte- og udviklingscenter. Centret styrker og udvikler frivilligt socialt arbejde i Danmark og indsamler og formidler viden om civilsamfundet. Derudover bygger vi bro mellem viden og praksis på tværs af den frivillige sektor på det sociale område. Hos CFSA kan frivillige, foreninger, landsorganisationer, kommuner og andre få rådgivning, inspiration og viden om frivilligt socialt arbejde.

Centret er en selvejende institution under Børne- og Socialministeriet, dannet i 1992. Bestyrelsen består af en formand og seks medlemmer, der er udpeget af Børne- og Socialministeriet, KL, Frivilligrådet og Forskningsrådet for Samfund og Erhverv. Se mere om Center for Frivilligt Socialt Arbejde på frivillighed.dk

Tal om frivillighed i Danmark – Frivilligrapport 2016-2018

Bliv klogere på hvordan frivillige, foreninger og kommuner former det frivillige sociale område

Siden den første Frivilligrapport så dagens lys i 2010, har den givet en status over den frivillige sociale indsats på tre områder: Blandt den danske befolkning, blandt frivillige sociale organisationer og foreninger og blandt landets kommuner. Frivilligrapport 2016-18 er den fjerde af sin art. Og som sine forgængere er dens formål at give et aktuelt indblik i de forskellige aktørers profiler og engagement på det frivillige sociale område. At det nu er fjerde gang på otte år, vi har gennemført undersøgelserne, giver os endvidere en unik mulighed for at belyse udviklingen i frivilligheden i den sociale sektor.

Frivilligrapporten indeholder aktuelle tal og afdækker tendenser på det frivillige område. De data, der ligger til grund for Frivilligrapporten kommer dels fra en generel befolkningsundersøgelse, fra en foreningsundersøgelse og fra en kommuneundersøgelse.

Frivilligrapporten indledes med en tværgående analyse, som undersøger aktuelle emner i civilsamfundsdebatten. Herefter følger tre delundersøgelser om danskernes frivillige arbejde, frivillige sociale organisationers engagement, samarbejde og organisering samt kommuners engagement og samarbejde på det frivillige sociale område. Alle delundersøgelserne indledes med en række fremadskuende perspektiver på undersøgelsens resultater med afsæt i tidligere undersøgelser.

Albanigade 54 E, 1. sal
5000 Odense C
Telefon (+45) 66 14 60 61
E-mail: info@frivillighed.dk
www.frivillighed.dk

ISBN: 978-87-90440-40-4